

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Ali İhsan CAN

7.SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA BULUNAN KURGUSAL METİNLERDEKİ
ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

AĞRI-2021

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Çözme Becerilerinin İncelenmesi “ adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Δ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

10.06.2021

Ali İhsan CAN

T.C.

**AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN danışmanlığında, Ali İhsan CAN tarafından hazırlanan bu çalışma 28/07/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Bahri KUŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ahmet AKÇAY

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2021 tarih ve / No.lu kararı ile onaylanmıştır.

.... /...../2021

Prof. Dr. İbrahim HAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	I
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	II
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
ÖN SÖZ.....	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	X
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIII
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.2.1. Alt Problemler	5
1.3. Araştırmacının Amacı	6
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.6. Araştırmanın Varsayımları	7
1.7. Tanımlar	7
II. BÖLÜM	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Ders Kitapları	9
2.2. Türkçe Ders Kitapları	12
2.3. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri	16
2.3.1. Bilgilendirici Metin	17

2.3.2. Öyküleyici Metin	19
2.3.3. Şiir	21
2.4. Çatışma Çözme Becerileri	23
2.4.1. Çatışma.....	23
2.3.2. Çatışmanın Kaynağı	26
2.3.3. Çatışmaya Verilen Tepkiler	28
2.3.4. Çatışma Türleri.....	30
2.3.5. Çatışma Çözme Stratejileri	31
2.3.6. Çatışmanın Sonuçları	33
2.3.7. Çatışma Çözme Sürecindeki Aşamalar	33
2.5. Türkçe Eğitimi İle Çatışma Çözme Becerisi Arasındaki İlişki.....	35
2.6. İlgili Araştırmalar.....	37
III. BÖLÜM.....	40
YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırma Modeli	40
3.2. Evren ve Örneklem	41
3.3. Verilerin Toplanması	41
3.4. Veri Toplama Araçları	41
3.5. Veri Analizi	43
IV. BÖLÜM	45
BULGULAR VE YORUM	45
4.1. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Süreçleri	45
4.1.1. Ninemin Kitabı.....	45
4.1.2. Akıllı Kız.....	47
4.1.3. Sol Ayağım	48

4.1.4. Meşe ile Saz	49
4.1.5. Küçük Çocuk.....	50
4.1.6. Son Leylek	52
4.1.7. Karagöz ile Hacivat.....	53
4.1.8. Karamsar ve İyimser Bakış Açısı.....	54
4.1.9. Bilmemekten Rahatsız Olmanın	55
4.1.10. Ampulün İlk Yanışı.....	56
4.1.11. Ana İşsiz Kalınca	57
4.1.12. Karadut.....	58
4.1.13. Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	59
4.1.14. Gün Doğacak.....	61
4.1.15. Hayat O Gün Çok Güzeldi	63
4.1.16. Kızgın Bir Lira	64
4.1.17. “A” Harfi.....	65
4.1.18. Mesele Kuyumcu Bulmakta.....	66
4.1.19. Yusufçuk	67
4.1.20. Peşin Para (Nasreddin Hoca Hikâyeleri).....	68
4.1.21. Yoğurt Gölü (Nasreddin Hoca Hikâyeleri)	69
4.1.22. Broşür	70
4.1.23. Munise.....	71
4.1.24. Dostluk	72
4.1.25. Eşek ve Köpek.....	73
4.1.26. Sol Ayağım (“A” Harfi)	74
4.1.27. Üç Soru	75
4.1.28. Deli Dumrul	76
4.1.29. Evrene Açılan Gizli Anahtar.....	78

4.1.30. Akşehir’de Bir Fil	79
4.2. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmanın Sayısı ve Varlığı.....	80
4.3. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmaların Kaynağı	83
4.4. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmalara Verilen Tepkiler	85
4.5. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Türleri..	87
4.6. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Çözme Stratejileri.....	89
4.7. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmanın Sonuçları	91
4.8. MEB ve Özgün Yayınları’nda Yer Alan Kurgusal Metinlerdeki Karakterlerin Çatışma Süreçlerinin Karşılaştırılması.....	93
V. BÖLÜM.....	94
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	94
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	94
5.2. Öneriler	98
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	98
5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler:.....	98
5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler:.....	99
KAYNAKÇA	100
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	Error! Bookmark not defined.

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA BULUNAN KURGUSAL METİNLERDEKİ ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Ali İhsan CAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

2021, 129 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

Doç. Dr. Ahmet AKÇAY

Dr. Öğr. Üyesi Bahri KUŞ

Çatışma, hayatımızın her alanında meydana gelen önemli bir unsurdur. Çatışmalar ve çatışmaların çözüm süreci öğrencilerde yapıcı ve yıkıcı etkiler oluşturmaktadır. Öğrencilerin gelişim düzeyi düşünüldüğünde metinlerde iletişim, iş birliği ve ortak çıkarın ön planda olduğu yapıcı çatışmalara yer verilmelidir. Bu tezin amacı, 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki çatışmaların hangi yolla çözüldüğünü ve nasıl sonuca ulaşıldığını ortaya koymaktır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Kategorilerden elde edilen verilerin çözümlenmesi, SPSS 23 ve EXCEL programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamdan hareketle 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 46 kurgusal metin incelenmiş olup 30 kurgusal metinde çatışmalara rastlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çatışma sürecinde en çok rastlanan veriler şunlardır: Çatışmalar, % 76,5 ile karşılanamayan temel gereksinimlerden kaynaklanmıştır. Çatışmalara %52,9 ile sert tepki verilmiştir. Çatışma türü olarak %47,1 ile tartışma türü kullanılmıştır. Çatışmalarda %26,5 ile güç kullanma çatışma çözme stratejisine yer verilmiştir. Çatışmalar %44,1 ile kazan-kazan, %44,1 kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çatışma sürecinde yıkıcı etkiye sahip tepki, strateji ve sonuç ile karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir. Bu durum, öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişim düzeyini olumsuz yönde etkileyebilmekte, istenmedik davranışlar kazanmalarına sebep olabilmektedir.

Anahtar Sözcükler: çatışma, çatışma çözme becerileri, Türkçe ders kitabı, kurgusal metinler

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

EXAMINATION OF CONFLICT RESOLUTION SKILLS IN FICTIONAL TEXTS IN 7TH GRADE TURKISH TEXTBOOKS

Ali İhsan CAN

Thesis Advisor : Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

2021, 129 page

Jury: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

Assoc. Prof. Dr. Ahmet AKÇAY

Assist. Prof. Dr. Bahri KUŞ

Conflict is an important element that occurs in every aspect of our lives. Conflicts and conflict resolution processes create constructive and destructive effects on students. Considering the development level of the students, the texts should include constructive conflicts where communication, cooperation and common interest are at the forefront. The aim of this thesis is to reveal how the conflicts in fictional texts in the 7th grade Turkish textbooks are resolved and how the results are reached. In the research, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used. The analysis of the data obtained from the categories was carried out using SPSS 23 and EXCEL programs. In this context, 46 fictional texts in 7th grade Turkish textbooks were examined and conflicts were found in 30 fictional texts. According to the findings obtained from the research, the most common data in the conflict process are as follows: Conflicts resulted from basic requirements that could not be met with 76.5%. There was a strong reaction to the conflicts with 52.9%. Discussion type was used as the type of conflict with 47.1%. The conflict resolution strategy of using force was included in the conflicts with 26.5%. The conflicts resulted 44.1% in win-win and 44.1% win-lose. As a result of the research, it has been determined that the students are faced with a destructive reaction, strategy and result in the conflict process. This situation can negatively affect the emotional and social development level of students and cause them to acquire undesirable behaviors.

Keywords: conflict, conflict resolution skills, Turkish textbook, fictional texts

ÖN SÖZ

Çatışma, günlük hayatımızda sıklıkla karşılaştığımız, istek ve ihtiyaçların karşılanamaması sırasında ortaya çıkan bir önemli bir durumdur. Çatışma durumu, günlük hayatın dışında çocukların okudukları metinlerde de kendini göstermektedir. Çocukların, kitap karakterleriyle özdeşim kurmasından dolayı metinlerde yaşanan çatışma süreçlerinin, çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi yadsınamaz. Çalışmamızda ele alınan 7.sınıf Türkçe ders kitabı, öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerindeki ana kaynaklardandır. Türkçe ders kitaplarında bulunan çatışmalar, öğrencilerin seviyesine uygun ve onların istendik davranış kazanmasına yardımcı olacak nitelikte olmalıdır.

Bu amaç doğrultusunda, 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki çatışma çözme becerileri incelenmiştir. 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan toplam 46 kurgusal metin içinde 30 kurgusal metinde çatışmaya rastlanmıştır. Bu metinlerdeki çatışma süreçleri tespit edilmiş, yaşanan çatışmaların çocukların duyuşsal ve sosyal gelişimine etkisi üzerinde durulmuştur.

Tez çalışmamın yürütülmesinde bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN'a, yoğun çalışmam sırasında bana sabır gösteren ve her daim yanımda olan sevgili eşim Zahide CAN'a, moral kaynağım canım kızım Hilal CAN'a, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ve sonuna kadar arkamda duran aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Tez sürecinde emekleri olan ve beni sürekli destekleyen Mustafa ÖZDEŞ'e, Zeynal Abidin ELÇİ'ye, Bedri EKİNCİ'ye, Ferhat KILIÇ'a, Hamdi KARAMAN'a, Abdul Samet YALVAÇ'a, Necati KOYUNCUOĞLU'na ve Mustafa BEKİL'e teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	: Aktaran
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
vd.	: Ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Sınıf Düzeylerine göre Metin Türlerinin Dağılımı (MEB, 2018: 19).....	17
Tablo 2.2. Yapıcı ve Yıkıcı Çatışmalar Karşılaştırması (Öner ve Taştan, 2010).	25
Tablo 3.1. Çatışma Çözme Süreci.....	42
Tablo 4.1. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Dağılımı.....	80
Tablo 4.2. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Dağılımı.....	81
Tablo 4.3. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Dağılımı.....	82
Tablo 4.4. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Varlığına Göre Dağılımı.	82
Tablo 4.5. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitabındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.....	83
Tablo 4.6. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitabındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.	83
Tablo 4.7. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitabındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.....	84
Tablo 4.8. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.	84
Tablo 4.9. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Karşılanamayan Temel Gereksinimlerin Türüne Göre Dağılımı.....	85
Tablo 4.10. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışmaya Verilen Tepkilere Göre Dağılımı....	85
Tablo 4.11. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışmaya Verilen Tepkilere Göre Dağılımı.....	86
Tablo 4.12. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışmaya Verilen Tepkilere Göre Dağılımı.....	86
Tablo 4.13. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.	86

Tablo 4.14. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.	87
Tablo 4.15. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.	87
Tablo 4.16. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.	88
Tablo 4.17. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.....	88
Tablo 4.18. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı....	89
Tablo 4.19. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı.	89
Tablo 4.20. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı.	90
Tablo 4.21. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı.....	90
Tablo 4.22. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.....	91
Tablo 4.23. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.	91
Tablo 4.24. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.....	92
Tablo 4.25. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.	92
Tablo 4.26. 7.Sınıf MEB ve Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Süreçlerinin Karşılaştırılması.	93

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Çatışmanın Nedenleri (Öner ve Taştan, 2010).	29
Şekil 2.2. Çatışma Çözme Stratejileri.	31

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1. Problem Durumu

Çatışma, yaşamın bir parçasıdır. Hayatın her alanında mevcuttur. Çatışmanın engellenmesi söz konusu değildir. Burada önemli olan çatışmanın nasıl çözüldüğüdür. Çatışma, nasıl kontrol altına alınabildiğine göre yapıcı ve yıkıcı etkisi olan bir olgudur (Coleman ve Yoshida, 2004).

İletişim temelli çatışmaların sebeplerinden biri ihtiyaçlarımızdır. Davranışlarımızı yönlendiren güdülerimiz, kişiler arasında kurulan iletişimin ve yaşanan çatışmaların özelliğini belirleyen unsurlardandır. Bir kısım güdülerimizden dolayı çatışma yaşayabiliriz veyahut da ihtiyaçlarımızı karşılamamız engellendiğinde saldırgan olabiliriz. Bazen de ailedeki kişilerde var olan farklı ihtiyaçların karşılanması konusunda ortak bir çözüm yolu olmadığı zaman çatışma yaşanır (Dökmen, 2004).

İnsanlar arasında meydana gelen çatışmalar, metinlerde de görülür. Metinlerdeki çatışma, metni başlatan, onu devamlı olarak harekete geçiren ve okuma eylemi süresince de devam eden bir unsurdur. Çocuk edebiyatı da gerçek unsurların yeniden kurgulanarak yansıtılması ile çocuğun diğer karakterlerle yaşadığı çatışmaları yansıtır (Aslan, 2006).

Çocuk edebiyatı yapıtlarında insanlar arasında farklı nedenlerle ortaya çıkan çatışmalar; anlaşılamama durumlarına, sosyal hayattaki zıtlık ve uyuşmazlıklara çözüm aramak için kullanılmalıdır. Nitelikli olarak kurgulanan bir olay örgüsü; çocukların olayın içine dâhil edilmelerine, devam eden çatışmaya paydaş olmalarına, çatışma meydana geldiğinde düğüm noktasına dikkat etmelerine ve cazip gelen bir sonuca tepki vermelerine katkıda bulunur. Çocukların içinde bulundukları yaş seviyesine göre çatışmaya ilişkin beklenti ve edebi zevk farklılık gösterecektir. Yaş

seviyesi düşük olan kişiler günlük hayatta karşımıza çıkan basit kurgulardan haz alırken daha ileri seviyedeki kişiler karmaşık kurgulardan haz alırlar (Solak, 2012).

Çocuk edebiyatı yazarları çocuğun dünyasını dikkate alacak yapıtlar ortaya koymalıdır. Eserde kişilerin gündelik hayattaki çatışmalarına yer verilmeli, gerilim ve merak duygusu ile olay örgüsü canlı tutulmalı; kişinin kendisiyle, doğayla, başka kişilerle ve toplumla olan çatışmalarına yer vermelidir. Kişinin kendisi ile olan çatışması, kişinin yaptıkları ve düşündükleri arasındaki sorgulamalardan; kişinin başka bir kişi ile çatışması, aralarındaki düşünce ve çıkar ilişkisinden; kişinin doğa ile olan çatışması, kişinin olumsuz olarak gördüğü doğa ile olan mücadelesinden; kişinin toplumla çatışması ise nesiller arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır (Solak, 2012; Sever, 2015).

Kurgusal metinlerdeki karakterler; yaşadığı çatışma ile olayların başlaması, gelişmesi, değişmesi ve sonuca ulaşmasını sağlayan faktördür. Kahraman ile gerçek olmayan dünyanın arasındaki bağ “özdeşim” kurmaktır. Özdeşim kurmak, özellikle hayali dünya içinde birini rol model almak basamağında önem arz etmektedir. Özdeşim, sadece çocukluk döneminde değildir. Kişiler, hayali dünyaya ait tüm yapıtlara, yalnızca o dünyanın karakterleriyle özdeşim kurarak girebilir (Karataş, 2014: 68).

Kurgusal metinlerde kahramanla yakınlık kuran çocuk, yaşanan çatışmaları ve buna yönelik çatışma çözümlerini kahramana göre yapabilmektedir. Nitelikli metin okuyan çocuklar, karşılaştıkları sorunlara karşı yapıcı çatışma çözme becerilerini kullanabilirler.

Çocuğun okuduğu kurgusal metindeki kahraman ile özdeşim kurması ve olayların içindeki gerilimi hissetmesi okumaktan zevk almasını sağlar. Çocuk ve kitap arasındaki ilişkisi kuvvetlendiren durum; anlatılan olay ve olaylara sebep olan çatışmalardır (Sever, 2015).

Ders kitaplarında bulunan hikâyelerdeki kahramanlar, çocukların onları taklit etmesinde, özdeşim kurabilmelerinde ve arkadaş çevresi oluşturmalarında etkin bir rol oynamaktadır. Bundan dolayı kurgusal metinlerdeki kahramanların nitelikleri, çocukların edebi ürünlerle aralarında kurdukları ilişki açısından önemlidir (Karagül ve Samur, 2017).

Çocuk yazınında çocuklara uygun kahramanların olması önemlidir. Kahramanların niteliklerini doğru ve gerçekçi tasvir etme, iyi bir eser için temel unsurlardandır. Çocuğun olumlu kahramanlarla özdeşim kurması için yazarın tasvir ettiği kahraman; inandırıcı, güven verici ve hayatımızdaki gibi gerçekçi ve çocuğun yaş seviyesine uygun olmalıdır (Şimşek 2011: 99).

Okul çağındaki çocuklara yönelik olan kitaplardaki ana kahramanlar, olay örgüsündeki tecrübeleri ve problemleri aşmada kullanılan yöntemlerle çocuğun özdeşim kurabileceği karakterlerdir. Okunulan metindeki kahramanın problemlerle baş edememesi, yenilgiye uğraması veya bıkkınlık yaşaması, kahramanla özdeşim kuran okuru olumsuz yönde etkileyebilir (Zivtci, 2006: 245).

Şimşek (2011:100), çocukların kahramanlarla özdeşim kurabilmesi için kahramanların taşıması gerektiği bazı özellikleri şu şekilde dile getirmiştir:

- Karakterler uluslararası olması ve ahlaki kurallara uygun davranmalıdır.
- Karakterler, iyi ve doğruyu savunan olmalıdır.
- Karakter, barışı savunmalıdır.
- Karakter, içinde bulunduğu çevreyi ve kültürel değerlerini korumalıdır.
- Karakter; adaletli, çalışkan ve yardımsever gibi olumlu kişisel özellikleri barındırmalıdır.

Olayın temele alındığı kurgusal metinlerdeki çatışmaların yapıcı ve yıkıcı bir etkiye sahip olmasını belirleyecek en önemli unsur yazardır. Yazarın, olayın içindeki karakterleri harmanlarken takındığı tavır, çocukların edebi eserden alacağı kazanımları belirleyecektir. İletişim temelli kurulan, iş birliği ve ortak paydada buluşmanın önemli olduğu çatışmalarda çocuklar olumlu kazanım elde edecekken; şiddet, kavga ve nefret gibi unsurların olduğu çatışmalarda çocuklar olumsuz davranış biçimleri elde edecektir. Bundan dolayı çocuk edebiyatı yazarı, çocukların istendik davranış elde etmesini sağlayacak yapıtlar ortaya koymalıdır.

Çocuk edebiyatında eser verenler, diğer yazarlara göre yapıtlarında daha seçici ve özenli olmalıdırlar. Yazar, çocuk edebiyatının özelliklerini bilmeli; pedagog, psikolog ve eğitim bilimleri konularında uzman olan kişilerden destek almalıdır. Yazar, yazısını temele aldığı yaş gruplarının niteliklerini ve beklentilerini iyi bilerek anlatımı ve diğer unsurları oluşturmalıdır (Kaya ve Erkmen, 2017).

Çocuk, kişisel gelişiminde kendini bir modelle benzer tutar. Bu model ilk başlarda anne, baba ve çevresiyken, daha sonra yerini arkadaşına, film ve kitap karakterine bırakır. Bundan ötürü karakterlerin ahlaki ve toplumsal açıdan olumsuz özellikler taşıması, çocuğun model olarak ele aldığı kişi ile özdeşleşmesine yol açar. Bu açıdan bakılacak olursa çocuk edebiyatı yazarlarının görevinin çok önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Yavuzer, 2001: 188).

Çocuk yazınındaki eserlerde kahramanlar çocukların hayali arkadaşlarıdır. Çocuk, hayali arkadaşları ile beraber problemleri tanır ve problemlere ilişkin çözüm yolları arar. Gizil olarak sosyal değerleri öğrenir ve benimser. Bundan dolayı metinlerdeki kahramanları çocuk sahiplenmeli, eserde kendinden bir şeyler aramalıdır. Çocuk edebiyatı yazarı bu unsurlara dikkat ederek kahraman geliştirmeli ve geliştirirken de dikkat etmelidir (Işık, 2017).

Kurgusal metinler, çocuğa okuma zevki vermekle beraber yanında bazı iletiler de taşır. Her ileti kendi içinde ayrı bir değer taşır. Bir çatışma karşısında verilen iletilerde, o çatışmanın çözümüne yönelik ele alınan tutum önemlidir. Barış'a (2011: 69) göre yazılan her bir metin belli bir amaca yöneliktir. Bundan dolayı her metnin, vermek istediği bir ileti vardır. Yazar, yazmadan önce yazısını ilk önce kendi açısından değerlendirir ve farklı bakış açılarıyla okura takdim eder.

Çocuk yazınında verilmek istenen mesajlar şu özelliklere sahip olmalıdır (Cesur ve Baş, 2015):

- Konu, dil ve anlatım gibi unsurlar birbiri ile uyum içinde olmalıdır.
- Verilmek istenen mesajlar, çocuğun zihinsel ve duyuşsal becerilerine uygun olmalıdır.
- Mesajlar ile konu arasında bağlantı olmalıdır.
- Mesajlar metinlerde yalnızca gizil olarak değil, duruma göre doğrudan, dolaylı veya soru biçiminde de sunulmalıdır.

Çocuklara yönelik olarak ele alınan metinler ve bu metinlerde yer verilen çatışmalarda, öğrencilerin sorunu çözerken kullanmış olduğu düşünme becerileri önemlidir. Öğrencilerin sorunlar karşısında yaratıcı ve eleştirel bir tutum izlemeleri beklenir. Metinlerde yer verilen çatışmalar da öğrencilerin farklı bakış açıları

kazanmalarını ve düşünme becerilerini geliştirmelerini sağlayacak özellikte olmalıdır.

Öğrencilere verilmek istenen temel değerlerden; ahlaki ilkelerden yoksun, derinliği ve estetik değeri olmayan metinlerin okunması çocukların olumlu karakter edinmesine herhangi bir yararı yoktur. Doğru kitabı tercih etmenin yanında okuyucu ile beraber metinler üzerine konuşmak, çocukların fikir yürütmelerini sağlamak, öyküleri canlandırmak, rol oynama gibi düşünme becerilerini geliştirici etkinlikler yapılmalıdır (Karatay, Destebaşı ve Demirbaş, 2015: 127).

Öykü, masal, roman gibi kurgusal metin türlerinin çocuklar tarafından daha çok sevildiği bilinmektedir. Çocuklar tarafından sevilen bu türler karakter eğitiminde kullanılabilir. Kurgusal metinlerdeki karakterlerin aralarındaki çelişkili durumlar, toplumsal sorunlar karakter eğitimi için örnek olay oluşturur. İyi ve kötü, doğru ve yanlış, güzel ve çirkin gibi karşıt unsurların bir arada bulunduğu metinler çocuklara gerçekçi bir yapı sunar (Karatay, 2007).

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemini “Ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki çatışma çözme becerileri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2.1. Alt Problemler

Araştırmamızda problem durumu etrafında alt problemler oluşturularak bu alt problemlere cevap aranmaya çalışılmıştır.

1. Kurgusal metinlerdeki çatışmalara hangi sıklıkla yer verilmiştir?
2. Çatışmaların temelinde hangi sorunlar yaşanmıştır?
3. Metinlerde hangi türden çatışmalara yer verilmiştir?
4. Çatışmalara nasıl tepki verilmiştir?
5. Çatışmaları çözmek için hangi çatışma çözme stratejileri kullanılmıştır?
6. Metinlerdeki çatışmalar nasıl sonuçlanmıştır?
7. MEB ve Özgün Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışma çözme becerileri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ne düzeydedir?

1.3. Araştırmacının Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki çatışmaların sıklığını, hangi çatışma çözme stratejilerinin kullanıldığını, çatışmaların nasıl sonuçlandığını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda MEB ve zgn Yayınları'na ait 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kurgusal metinler incelenmiştir.

1.4. Araştırmanın nemi

Günümüzde önemli konulardan ve sorunlardan biri olan çatışma çözme becerisinin kazanımında, çatışmaların sıklıkla yer aldığı kurgusal metinlerin önemi yadsınamaz. Kurgusal metinlerdeki kahramanlar ile okuyucu arasında bir ilişki vardır. Bu ilişki, okuyucuyu kahramanla özdeşim kurmaya yönlendirmektedir. Bundan dolayı metinlerdeki kahramanların kendi aralarında yaşadıkları çatışmaları ele alış biçimleri, öğrenciler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Türkçe ders kitapları, ilkokul ve ortaokul seviyesindeki çocukların edineceği dil becerilerine yönelik temel kaynaktır. Bu ders kitaplarında bulunan metinler, doğrudan öğrencilerin okuduğu metinlerdir. Özellikle kurgusal metinler, ocuk yazını alanından alınmış metinlerdir. Ders kitaplarındaki kurgusal metinlerde okuyucuya verilmek istenen mesaj önemlidir. Mesaj; ğrencilerin seviyesine uygun, st düzey düşünme becerilerini harekete geçirici nitelikte olmalıdır. Öğrenciler okudukları metinden çıkarımlar sağlayarak hikyenin temel unsurları olan yer, zaman, kahraman ve karakterler ile bağlantı kurmalıdır.

Kitaplarda yer alan kurgusal metinlerdeki karakterler; çatışmanın başlamasını, gelişmesini ve sonuçlanmasını sağlayan unsurdur. Karakterlerle ilgili özdeşim kuran ocuk, karakterin bilişsel ve duyuşsal çatışmalarına göre hareket edecektir. Bundan dolayı ele alınan metinlerdeki karakterler, öğrencilerin olumlu karakter yapısına katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır. Karakterlerin karşılaştıkları çatışmalarda; çatışmanın kaynağına ulaşma düzeyi, çatışmayı nasıl çözdüğü, çatışmayı çözerken hangi stratejileri kullandığı, çatışmanın nasıl sonuçlandığı önemlidir. Çatışmalar, yapıcı bir biçimde çözüme kavuşacak nitelikte olmalıdır.

Türkçe dersine yönelik birçok çalışma olmasına rağmen Türkçe ders kitaplarındaki çatışma çözme becerilerinin incelenmesine yönelik literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle çalışmanın, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin işlevi açısından farkındalık yaratıp öğrencilerin psikososyal eğitimine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmamızın alanyazında yapılacak diğer çalışmalara fikir oluşturacağı düşünülmektedir.

Türkçe ders kitaplarındaki kurgusal metinlerin, öğrencilerin çatışma çözme becerilerine etkisini tespit ettikten sonra elde edilen sonuç MEB'in ilgili birimleri ile paylaşılıp gerekli düzenlemelerin yapılması düşünülmektedir.

Bu kapsamdan hareketle 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kurgusal metinlerde bulunan çatışmalar ve metinlerdeki karakterlerin çatışma çözme becerileri ele alınmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, 7.sınıf seviyesindeki öğrencilerin okullarda kullanmış olduğu MEB ve Özgün Yayınları Türkçe ders kitapları ile sınırlıdır.
- Araştırma, 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kurgusal metinlerle sınırlıdır.
- Araştırma, yapıldığı yıl ile sınırlıdır.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma için seçilen 7.sınıf Türkçe ders kitapları örneklemine, evreni yansıttığı varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Ders kitapları: Eğitim programından hareketle kazanımları öğrencilere sunan, öğrencilere pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun olarak çalışma imkânı sunan bir öğretim aracıdır (Toprak, 1993).

Çatışma: Çatışma, iki ya da daha fazla kişi arasındaki kaynakların sınırlı olması, değerlerin, ihtiyaçların ve çıkarların birbiri ile uyuşmaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıktır (Akbalık, 2001).

Çatışma Çözme: Aralarında anlaşma sağlanamayan tarafların olumlu bir sonuca varmak üzere iş birliği ile devam ettirdikleri bir çatışma sürecidir (Mourer, 1991; akt. Taştan, 2004)

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve; ders kitapları, Türkçe ders kitapları, Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri, çatışma çözme becerileri, Türkçe eğitimi ile çatışma çözme becerisi arasındaki ilişki ve yapılan araştırmalar başlıklarından oluşmaktadır.

2.1. Ders Kitapları

Ders kitapları geçmişten günümüze kadar geçerliliğini devam ettirmiş, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin en önemli yapı taşlarından biridir. Ders kitabı ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır:

Belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitap (TDK, 2011).

Ders kitapları, öğretim programından hareketle kazanımları öğrencilere sunan, öğrencilere pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun olarak çalışma imkânı sunan bir öğretim aracıdır (Toprak, 1993).

Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirmeye göre hazırlanmış ve öğrenme amacıyla kullanılan basılı bir öğretim materyalidir (Demirel ve Kıröğlu, 2006).

Ders kitapları, öğretimde öğretmenin kendini daha iyi kullanmasına, öğrenciye kazandırmak istediği kazanımları daha sistemli bir şekilde vermesine; öğrencinin de öğretmen tarafından aktarılanları istediği vakitte, istediği yerde tekrar etmesine olanak veren temel kaynaklardır (Aycan, Kaynar, Türkoğlu ve Arı, 2001).

Öğretmene göre ders kitabı, takip edilecek olan eğitim programının tamamlayıcısı hem de sınıf içi etkinliklere rehberlik eden temel bir kaynaktır. Öğrenciye göre ise ders kitabı, öğrencinin öğrenmesine yardımcı olduğu ve bundan dolayı öğrencinin doğrudan ilişki kurduğu en temel araçtır (Esen, 2003: 5).

İyi bir ders kitabı, öğretim süreci için gerekli olan bütün şartları taşımalıdır. Ders kitabı yazarı, öğrenme ve eğitim psikolojisini ve bunun eğitsel neticesine hâkim

olacak şekilde bilgi sahibi olmalıdır. Öğretim faaliyetleri için ön koşul, öğrenen kişinin öğrenmeye karşı istek duymasıdır. Kısaca, bir ders kitabının ilk yapacağı iş, kişide ilgi ve merakı uyandırmaktır (Binbaşioğlu, 1994).

Ders kitapları; öğrencilerin psikolojik, görsel, bilişsel ve duyuşsal becerilerini harekete geçirerek bu unsurları aktif kullanacağı bir öğrenme alanı yaratmalıdır. Karabacak ve Turan'a (2007) göre, ders kitapları öğrencilerin zihinsel, psikomotor ve duyuşsal gelişimini sağlayan en önemli materyallerdendir. Çocukların yaratıcı oldukları bu dönemde kitaplar, onlara yanıtları vermek yerine, yeni, farklı sorulara ve bireysel araştırmaya yöneltten özellikte olmalıdır.

Öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerinin şekillendiği ilköğretim döneminde ders kitaplarının önemi büyüktür. Nitelikli bir toplumun oluşmasında çağdaş, hür, özgür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya düşüncesine hâkim, topluma karşı sorumluluk hisseden, insan haklarına saygılı, yapıcı, yaratıcı nesillerin yetiştirilmesinde ders kitaplarının payı büyüktür (Kolaç, 2003: 107).

Ders kitapları öğrencinin eğitim-öğretim hayatı boyunca elinde bulunduracağı en temel kaynaktır. Ders kitapları öğrencilere istendik davranış kazandırmak amacıyla hazırlanmalıdır. Ders kitapları, yapılandırıcı yaklaşımın temel ilkelerine bağlı kalınarak ve öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerinde yol gösterici olarak hazırlanmalıdır.

Ders kitaplarının istenilen davranışları öğrenciye kazandırma, rehberlik etme, öğrencinin ön öğrenmelerinin artırmasına, kişiliğini, bilgisini ve kültürel gelişimini sağlama gibi önemli işlevleri bulunmaktadır (İşeri, 2003).

Ders kitapları öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki kültür seviyelerini geliştirmelidir. Dünyadaki kültür varlıkları ders kitapları aracılığı ile öğrencilere bilimsel gerçeklik bağlamında öğretilmelidir. Uzuner, Aktaş ve Albayrak'a (2010) göre, kitap, bireyin direk ulaşabileceği en önemli kültür ve bilgi kaynağıdır. Kitap, öğretmen ve öğrencilerin eğitim hayatı boyunca en çok kullandıkları araç olduğundan dolayı öğretim amaçlarına ulaşmada en etkili unsurdur.

Ders kitapları görsel açıdan öğrencilerin dikkatini toplayıcı özellikte olmalıdır. Görsel öğeler öğrencilerin ilgisini çekmeli ve metne yönelik merak uyandırmalıdır. Öğrencilerin metin bağlamında daha iyi ilişki kurabilmesi ve metni anlamlandırabilmesi için metinlerde anlatılan olay, durum ve bilgi ile görsel arasında bağlantı olmalıdır.

Öğrenciler açısından ders kitaplarının dış yapısının göze hoş geliyor olması gerekir. Öğrenciler günlük dil ile oluşturulmuş, kısa tümce ve paragraf yapısının olduğu, resimlerle bezenmiş kitapları okumayı daha çok severler (Küçükahmet, 2011: 12). Ders kitaplarına alınan metinlerin resimlenmesi, öğrencinin metinde verilmek istenen mesaja yönelik bilgilere ulaşma ortamının hazırlanmasına imkân sağlamaktadır. Ders kitaplarındaki sözel metinlerin görsel metinlerle desteklenmesi ile öğrenci, metni kavramak için artan bilgilerini devindirmekte, konuyla ilgili soyut fikirlerini resimle somutlaştırmaya ve yaratıcı düşünmeye yönelerek çıkarımlarda bulunmaktadır. Bu şekilde fikirler görsel metinler aracılığıyla somutlaştırılmaktadır (İşeri, 2011: 82).

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne (2012: 3) göre ders kitaplarının nitelikleri şu şekildedir:

Ders kitapları;

- a) “Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- b) Bilimsel hata içermez.
- c) Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- ç) Reklam niteliğinde öğeler içermez.
- d) Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- e) Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.”

Şahin (2004)'e göre ders kitaplarının öğrenci ve öğretmene sağladığı yararlar şu şekildedir:

Ders kitabının öğretmenlere yararları:

- Öğretmen ders kitapları ile beraber çeşitli okullarda ve ders sayısının fazla olduğu durumlarda gücünü iyi kullanır.

- Ders kitabı içeriği öğretmeni, ödev konusunda birçok araştırmadan kurtarır.
- Öğretmenin planlı olmasında ders kitabı önemli bir görev görür.

Ders kitabının öğrenci için faydaları:

- Ders kitabı, öğretmenin anlattıklarını tamamlar.
- Ders kitabı, anlatılanlardaki boşluk ve eksiklikleri giderir ve bunun neticesinde konular ve bilgiler arasındaki bağlantısızlıkları sona erdirir.
- Öğrenilenleri tekrar etme olanağı sağlar.
- Ders kitabından çalışan öğrenci, etkin düşünen ve sorumluluk sahibi bir durum içinde olur.
- Öğrenciyi farklı soru tipleri, sorularla ilgili farklı çözüm arayışları ve konu anlatımında ön plana getirilen farklı yaklaşımlarla karşı karşıya getirir.
- Öğretimi sıkıcılıktan kurtarır, derse karşı olan isteğin devamlı olması sağlar.
- Ders kitabı, öğrencinin derse hazırlıklı gelmesine olanak sağlar.

2.2. Türkçe Ders Kitapları

Ders kitapları içinde Türkçe ders kitaplarının ayrı bir yerinin olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Çünkü ana dilini iyi kullanma yetisi, öğrenme ve kendini geliştirmenin ilk adımıdır (Kolaç, 2003: 107).

Ülkemizde yapılan bir araştırma, Türkçe öğretmenlerinin derslerini büyük çoğunlukla ders kitaplarına bağlı kalarak işlediklerini ortaya koymuştur (Özbay, 2003:7). Arı'nın (2011) yaptığı araştırmaya göre ise ülkemizde Türkçe derslerinde en çok kullanılan materyal, ders kitaplarıdır. Aytaş'a (2006) göre Türkçe dersinin temel amacı, öğrencilerin ana dili kazanmasına ve ana dilini etkin kullanmasına imkân sağlamaktır. Bu hedefe ulaşmak için ders kitapları birer araçtır. Bazen bir araç bireyleri amaca ulaştırırken bazen de bu yeterli olmaz. Bundan dolayı Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinler önemlidir. Bu açıdan bakıldığında metinler bir amaç değil araçtır (Akt. Solak ve Yaylı, 2009: 444).

Ana dili öğretimi için okullarda ele alınan temel kaynak, Türkçe ders kitaplarıdır. Bundan dolayı Türkçe ders kitapları, ana dilin zenginliklerini yansıtmalıdır. Öğrencilerin söz varlığını geliştirici metin ve etkinliklere yer verilmelidir. Sever'e (2004) göre, Türkçenin akıcılığı, duruluğu, atasözü, deyim ve

mecaz kabiliyeti ile duygu ve düşünce zenginliğinin sunulduğu metinler, öğrencilere yaşantı zenginliği sağlamaktadır. İşeri'ye (2003) göre Türkçe ders kitapları, ana dil öğretiminde istenilen kazanımların gerçekleştirilmesini sağlayan önemli bir araçtır.

Türkçe dersindeki kazanımların gerçekleşebilmesi için günlük hayatla ilişkilendirilmesi ve uygun yöntemlerle öğrencilere aktarılması gerekir. Yeni programla beraber öğrenci elde edeceği bilgiye kendisi ulaşmakta, yaparak yaşayarak öğrenmektedir. Etkinlikler öğrenciyi eleştirel düşünmeye, araştırmaya ve sorgulamaya yönlendirmektedir. Böylece öğrencinin özgüveni yükselmekte ve yaşama olumlu bakabilmektedir (Solak ve Yaylı, 2019: 445).

Türkçe öğretim programında da belirtildiği gibi Türkçe, dört dil becerisi üzerinden ele alınmalıdır. Türkçe ders kitaplarının içerikleri de dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini kapsayacak derinlikte olmalıdır. Türkçe öğretim programında belirtilen dil becerileri kazanımlarının öğrencilere aktarımında kullanılabilecek en temel kaynak ders kitapları olduğu için ders kitaplarında kullanılacak metin ve etkinliklerin de nitelikli olması gerekir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinler, öğrencilerde dil becerilerini kazandırmak için önemli bir görev görmektedir. Sebebi ise öğrenci edebiyat dünyası ile ders kitabındaki metinler sayesinde tanışacaktır. Bundan dolayı ders kitabındaki metinler, edebi ürün olmakla beraber diğer alanlara da katkı verecek ve öğrencilerin bilgi edinmelerini sağlayacaktır (Çeçen ve Çiftçi, 2007).

Anadili öğretimindeki amaç, dört dil becerisinin sıralı bir şekilde öğretimini sağlayarak kişinin anlam evrenini oluşturmak, geliştirmek ve genişletmektir. Anadil öğretiminde dört dil becerisini geliştirmek, dilin incelik ve zenginlikleri algılayarak bu dili etkili, doğru ve güzel bir biçimde kullanmak önemlidir (Yalınkılıç, 2011: 14).

Türkçe ders kitapları sınıf seviyesi olarak ele alınmıştır. Her bir sınıf seviyesindeki öğrencilerin gelişimsel özellikleri dikkate alınarak yazınsal ve görsel öğeler kullanılmalıdır. Ercantürk'e (2015) göre, ana dili öğretiminde ders kitaplarından yazılı ve görsel metinler yoluyla faydalanılmaktadır. Yazılı ve görsel metinler, öğrencilerin dilsel becerilerini, bilişsel ve sosyal becerilerini geliştirmek adına önemli görev görmektedir. Küçükavşar ve Hasırcı'ya (2013) göre, anadil

öğretiminde ele alınacak metinler öğrencilerin duyuşsal, zihinsel ve psikomotor özelliklerine uygun olması gerekir.

Türkçe dersinde kazanılan bilgi ve beceriler diğer tüm dersler için okuma, anlama, konuşma ve yazma becerisi demektir. Ayrıca değerler eğitimi teması da ele alındığında metinler bütüncül bir öğreticilik görevi görmektedir. Bundan dolayı öğrencilerin ders kitaplarına olan ilgileri ve öğretim başarılarının birbiri ile bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur (Kılıç, 2005).

Türkçe öğretim programında belirtilen temalarla şekillenen Türkçe ders kitapları, öğrencilere farklı değerler sunmakta ve öğrencilerin bu değerleri kazanması sağlanmaktadır. Pilav ve Erdoğan'a (2016) göre dilin öğrenme ve iletişim için ana unsur olduğu ele alındığında değerler eğitimindeki önemi görülmektedir. Türkçe dersleri, metinler yoluyla birden fazla iletiyi verebilecek özelliكتedir. Bundan dolayı Türkçe derslerindeki metinlerin doğru seçimi, değerler eğitimi açısından önemlidir. Balcı'ya (2013) göre metinler; toplumsal kurallara, insan sevgisine, ahlaki ve milli değerlere uygun olmalıdır.

Türk dilinin yapısı, gelişimi, önemi ve tarihsel özellikleri de kitaplarda yer almalıdır. Çünkü Türkçe, geçmişten günümüze kadar konuşulduğu toplumun; sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik özelliklerini de içinde barındırmaktadır. Küçükavşar ve Hasırcı'ya (2013) göre Türkçe ders kitaplarında ele alınan metinlerin, öğrencilerin toplumsal özelliklerine uygun ve dilin anlam zenginliklerini ortaya koyacak nitelikte olması gerekir. Sever'e (2004: 1) göre ana dili, çocuğun yaşadığı çevrenin ve bağlı olduğu toplumsal ortamın ürünüdür. Çocuk çevresini, toplumunu ve bu toplumun koyduğu, geliştirdiği kültürel birikimi ana diliyle algılayıp kavrar.

Türkçe öğretim programında metinlerde bulunması gereken özellikler şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2018: 19):

1.” Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.

3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.
9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.
10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleniş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.
11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.
12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.”

2.3. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri

Bir sanatçının duygu, fikir veya düşünüşü, belirli bir dile, okura, dinleyiciye ve eleştiriciye göndermesi olan iletişimdeki araç metindir (Erkul, 2004).

Yeni Türkçe programına göre her sınıf düzeyinde 8 tema ve her tema ise 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerin üçü okuma, biri ise dinleme/izleme metinleridir. Yani toplamda 32 okuma ve dinleme/izleme metni kullanılacaktır. Bunun ile beraber her sınıf seviyesinde temalara uygun olarak 8 serbest okuma metnine yer verilecektir. Serbest okuma metni ile beraber Türkçe ders kitabında 40 metne yer verilecektir (MEB, 2018: 18-19).

Yeni Türkçe Öğretim Programı'na (2018) göre metin türleri üç başlık altında incelenmiştir: Öyküleyici metinler, bilgilendirici metinler ve şiir. Programda belirtilen bilgilendirici metin türleri: anı, biyografi, otobiyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları. Öyküleyici metin türleri: çizgi orman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro. Şiir türleri: mani, ninni, şarkı, türkü, şiir, tekerleme, sayısmaca, bilmece.

Tablo 2.1. Sınıf Düzeylerine göre Metin Türlerinin Dağılımı (MEB, 2018: 19).

TÜRLER	1	2	3	4	5	6	7	8
BİLGİLENDİRİCİ METİNLER								
Anı		+	+	+	+	+	+	+
Biyografiler, Otobiyografiler							+	+
Blog						+	+	+
Dilekçe					+		+	+
Efemera ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)		+	+	+	+	+	+	+
e-posta			+	+	+	+	+	+
Günlük		+	+	+			+	+
Haber Metni, Reklam		+	+	+	+	+	+	+
Kartpostal		+	+	+				
Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)		+	+	+	+	+	+	+
Gezi Yazısı						+	+	+
Makale / Fıkra / Söyleşi /Deneme					+	+	+	+
Mektup					+	+	+	+
Özlü Sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.)	+	+	+	+				
Özlü Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.)					+	+	+	+
Sosyal Medya Mesajları				+	+	+	+	+
HİKÂYE EDİCİ METİNLER								
Çizgi Roman	+	+	+	+	+	+	+	+
Fabl	+	+	+	+	+	+	+	+
Hikâye	+	+	+	+	+	+	+	+
Karikatür	+	+	+	+	+	+	+	+
Masal / Efsane / Destan	+	+	+	+	+	+	+	+
Mizahi Fıkra	+	+	+	+	+	+	+	+
Roman				+	+	+	+	+
Tiyatro	+	+	+	+	+	+	+	+
ŞİİR								
Mani / Ninni	+	+	+	+				
Şarkı / Türkü	+	+	+	+	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+	+	+	+	+
Tekerleme / Sayısmaca / Bilmece	+	+	+	+				

2.3.1. Bilgilendirici Metin

Bilgilendirici metinler okura herhangi bir konu ile ilgili bilgi vermek veya konuyu tasvir etmek için oluşturulan metinlerdir (Günay, 2001: 166).

Bilgilendirici metinler; gerçek hayatta uygulanabilecek, hayata geçirilebilecek bilgileri, mesajları iletme amacını taşırlar ve okuyucuya bir yük getirmezler (Özdemir, 1983).

Bilgilendirici metin türünde okuyucuya düşen ilk görev, metnin konusunu bulmaktır. Konu bulunduktan sonra yazarın konuyu hangi bakış açısı ile oluşturduğunu, metinde verilen mesajın ne olduğunu gerçek manada bulmak ve değerlendirmektir. Bilgilendirici metinlerde verilecek mesaj açıktır ve tektir. Her yardımcı fikir mesajı belli bir açıdan açar, destekler veya mesaja karşı çıkar, olumsuzluğu gösterir (İşeri, 1998: 12).

Bilgilendirici metin yapıları çoğunlukla neden-sonuç, olumlu-olumsuz karşılaştırmalar, tanımlamalar, sıralamalar, açıklama, sorun - çözüm, inceleme, delil sunma vb. olmaktadır. Bunlara öğretici metinler de denilmektedir. Bu tür metinlerde bir konu hakkında bilgi vermek ya da o konuyu açıklamak amacıyla yazılar yazılır. Bilgilendirici metinlerde açık, kesin ve yalın bir dil kullanılır. Sözcükler temel anlamı ile kullanılır. Anlatımda söz sanatlarına ve mecazlı sözcükler kullanılmaz. Bu metinlerde amaç, açık ve seçik bir şekilde ortaya konulur. Anlatımı güçlendirmek için örnek, tanım ve karşılaştırmalara yer verilir (Güneş, 2013: 608-609).

Kolaç (2009: 603), bilgilendirici metinlerin genel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Bilgi verme amaçlıdır.
- Nesnel bilgiler kullanılır.
- Kelimeler ve cümleler temel anlamları ile kullanılır.
- Tanımlar, mekân, zaman, miktar gibi somut bilgiler verilir.
- Sunulan somut ve sayısal bilgiler; grafiklere, çizelgelere, tablolara dönüştürülür.
- Yazar nesnel tutum takınır.
- Yazarın izine pek rastlanmaz.
- Anlatım sade ve cümleler uzun değildir.
- Terimler ve teknik sözcükler yoğundur.
- Okuyucu bilgi almaya dikkat eder.
- Metnin sonunda anlatıcının vermek istediği mesaj açık ve nettir.
- Anlatıcının sunduğu mesajların gerçek hayatta bir karşılığı mevcuttur.

Macit ve Soldan'a (2008) göre bazı bilgilendirici metin türleri ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

1. Anı: Kişisel yaşamın tamamı veya bir kısmını ya da gözlemleri anlatmak için yazılan metinlerdir.
2. Biyografi/Otobiyografi: Farklı meslek ve sanat alanlarında ün yapmış kişilerin, yaşamlarını, toplum için önemli olan değerli yönlerini, yaptıkları ve ürettiklerini genel olarak anlatan yazılara biyografi denir. Bir kişinin kendi yaşamını yine kendisinin anlattığı biyografya yazısına ise otobiyografi denir (Yardımcı, 2010: 236).
3. Dilekçe: Bir dileği, isteği iletmek, bir işi yaptırmak ve şikâyet etmek için resmi kurumlara yazılan yazılardır (Yardımcı, 2010: 215).
4. Mektup: Birbirinden uzak olan kişilerin duygu, düşünce, istek ve dileklerini, olayları bildirmekte kullandıkları haberleşme türüdür.
5. Günlük: İnsanların yaşadıkları olayları, duygu ve düşüncelerini günü gününe not ettikleri, üzerinde kaleme alındığı günün tarihi bulunan metin türüdür.
6. Makale: Bir fikri ifade etmek veya bir gerçeği savunmak için yazılan metin türüdür. Konuyla ilgili bilgi ve belgeler ortaya konulur.
7. Deneme: Ele alınan konunun rahat ve akıcı bir şekilde işlendiği, kişisel bakış açısı ve tecrübenin aktarıldığı metin türüdür. İleri sürülen fikirlerin kanıtlanması gerekmez.
8. Söyleşi: Yazarın, muhtelif konulardaki fikirlerini yüzeysel olarak okur ile karşı karşıya oturup konuşuyormuş gibi anlattığı fikir yazılarına denir (Yardımcı, 2010: 239)
9. Fıkra: Gazete ve dergi köşelerinde yazılan, daha çok günlük olayları farklı yönden inceleyen, yorum getiren yazı türüdür.
10. Gezi Yazısı: Gezilip görülen yerlere yönelik elde edilen bilgi, gözlem ve anıların aktarıldığı metin türüdür.

2.3.2. Öyküleyici Metin

Öyküleyici metinde, öyküleyici metin yapısı kullanılır. Öyküleyici metinler yaşamımızı zenginleştiren yazılardır. Öyküleyici metinler bizleri olduğumuz ortamdan farklı bir ortama götürmekte ve hayal dünyamızı geliştirip zenginleştirmektedir (Güneş, 2013: 608). Öyküleyici metinlerdeki mesaja gerçek

hayatta karşılık bulunamayabilir. Yazar metni, geçmişte yaşanmış gerçek bir olay ya da yaşanma ihtimali olan, gerçek olmayan bir olay üzerine kurabilir (Karatay ve Okur, 2012).

Öyküleyici metinler üç ana bölümden oluşmaktadır: serim, düğüm, çözüm. Serim bölümü öyküye giriş özelliği gösterir. Olay, yer, zaman ve karakterler bu bölümde tanıtılır. Düğüm bölümünde olay/olaylar ilgi çekecek şekilde ve merak duygusu katılarak anlatılır. Çözüm bölümünde ise olaylar sonuçlandırılır (Karaalioglu, 1987). İleti genellikle “çözüm” bölümünde verilir. Öyküdeki temel unsur “olay”dır. Temele alınan olay; şahıs kadrosu, yer, zaman ve sebep-sonuç ilişkisi içinde dilin olanakları da kullanılarak anlatılır (Özbay, 2011).

Hikâyeler, çocuğun kişilik ve dil gelişimini sağladığı gibi öykü kahramanı ile aralarında ilişki kurmasını ve hikâyeyi içselleştirmesini ve duygu bakımından gelişimini sağlar; çocuğun sözcük dağarcığını artırır, dilin gücünü tanıtarak ileti vermede yaratıcı olarak nasıl kullanıldığını sezdirir (Akyol, 2013).

Kolaç (2009: 603), öyküleyici metinlerin genel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Olaya dayalıdır. Olay veya olay örgüsü barındırır.
- Bir ana fikre dayanır.
- Şahıs, yer ve zaman unsurları vardır.
- Olay ya da olay örgüsü bir plana bağlı olarak anlatılır.
- Duygusal, hayali öğeler kullanılır.
- Kelimeler ve cümleler temel anlamı dışında farklı anlamlar da çağrışırlar.
- Anlatımın sonunda verilen mesaj kapalıdır.
- Okuyucunun, verilen mesajı algılaması için gayret göstermesi gerekir.
- Anlatımda öznellik hâkimdir.
- Anlatıcı bellidir.
- Yazarın kendine has bir anlatımı şekli vardır.
- Yazarın verdiği mesajların gerçek hayatta karşılığı olmayabilir.
- Estetik kaygı dikkate alınarak yazılır.

Macit ve Soldan’a (2008) göre öyküleyici metin türleri ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

1. Hikâye: Yaşamda olan veya olma olasılığı bulunan olayların belli bir şekilde anlatıldığı metinlere denir. Öykü kısadır. Bir bakıma romanın kısa bir bölümüdür.
2. Roman: Yaşamla olan ve olma olasılığı bulunan olayların anlatıldığı türdür. Öykünün daha detaylı şeklidir. Romanda her detaya yer verilir.
3. Masal: Tamamen hayale dayalı, gerçeklikle ilgisi olmayan bir türdür. Tekerlemeler ile başlar, tekerleme ile biter. Anlatılanların gerçek olduğuna yönelik bir inandırma söz konusu değildir.
4. Efsane: Eski devirlerden itibaren söylenegelen, genellikle olağanüstü varlıkların ve olayların anlatıldığı kısa bir metin türüdür. Efsaneler dayanak noktası, inanışlardır. Anlatılanların gerçek ve doğru kabul edilir. Bu yönüyle masaldan ayrılır.
5. Destan: Bir ulusun yaşamı ile ilgili savaş, göç gibi tarih ve sosyal olaylarının anlatıldığı manzum ve mensur yapıtlardır.
6. Fabl: Kahramanları genellikle hayvanlar ve bitkiler olan, olayların sonunda bir ahlak ve yaşam dersi verilen yazı türüdür (Karaalioglu, 1978).
7. Tiyatro: Oyuncular tarafından, izleyicilerin karşısında temsil edilmek amacı ile yazılan veya tasarlanan eserlere denir. Tiyatronun diğer türlerden farkı, bir kalabalık karşısında ve hareket halinde oynanmasıdır.
8. Çizgi Roman: Konuyu ve olaylar zincirini kesintisiz olarak resimleme yoluyla okura sunan roman (TDK, 2011: 554).
9. Mizahi Fıkra: Herhangi bir fikri örneklendirerek güçlendirmek, dinleyen kitleyi inandırmak, herhangi bir durumu ifade etmek için anlatılan, içinde nükte, mizah, eleştiri ve hiciv unsurları bulunan kısa öykülerdir. Kısa ve yoğun bir anlatım vardır.
10. Karikatür: Mizahın düşünceler aracılığı ile harmanlanarak çizgilerle dış dünyaya aktarılmasıdır (Akkaya, 2011).

2.3.3. Şiir

Şiiri, zengin düşlerle, seslerin uyum içinde kullanılması ile ortaya çıkan bir metin türü olarak tanımlayabiliriz. Şiirde günlük dilde kullanılan kelimelere özel anlamlar yüklenir. Duygu, düşünce ve izlenimler birtakım düşlere, sembollere, söz sanatları kullanılarak ifade edilir. Bazı şiirler kafiye ve ölçü gibi kurallara bağlı olarak yazılırken bazıları bu kuralların dışında şekil olarak serbest yazılır (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2011: 71).

Çocuklarda ana dil sevgisi ve sanatsal bir derinlik oluşturmak, onların yaratıcılık, düş ve sözlü ifadelerini geliştirmek, onları ulusal ve evrensel değerlere erdirmek için şiirden faydalanılabilir (Göleryüz 2002, 276). Şiir çocuklarda sosyal gelişimi de etkilemektedir. Çocuk, şiir okurken özgüveni artar ve toplulukta şiir okumaktan zevk duyar (Yıldırım, 2012).

Duyguya dayalı bir metin türü olan şiir, ilköğretimin her seviyesinde kullanılmaktadır. Duyguların dile getirilmesinde ve öğretilmesinde en verimli metin türü, şiirdir. Şiir hem akılda kalmayı kolaylaştırıcı hem de dili etkili kullanmada geliştirici tekrarlı cümle ve sözcüklerin olduğu tekerlemelerin ilkökul düzeyinde yer verilmesi daha uygundur (Keklik, 2009).

Macit ve Soldan'a (2008) göre şiir türleri ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

1. Mani: Dört mısralık bir bütünlükte kendine ait bir ezgi ile ifade edilen şiirlerdir.
2. Ninni: Annelerin çocuklarını uyutmak için belli bir ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir (Elçin, 2004).
- 2.Şarkı: Bestelenmek amacıyla dörtlükler halinde ve kafiyeli olarak yazılan şiir şeklidir (TDK, 2011: 2204).
- 3.Türkü: Belirli bir ezgi ile söylenen, genellikle anonim olan, genellikle hecenin yedili, sekizli ve on birli ölçüleri ile yazılan şiirlerdir.
4. Şiir: Zengin hayallerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanılması ile beraber ortaya çıkan metin türüdür (Kavcar ve Oğuzkan, 1999: 3).
5. Bilmece: Kişilerin bir eğitim, öğretim, eğlenme, oyun, zekâ gelişim aracı olarak, tabiat nesneleri ile bu nesnelerle ilgili olayları; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı, soyut kavramlarla, dilsel konu ve motifleri kapalı şekilde ilgiler ve çağrışımlar kurarak karşılıklı soru ve cevaba dayanan kalıplaşmış ifadelerle denir.
6. Tekerleme: Ölçü, kafiye, ses taklidi, tekrarlama ve ikilemelerden faydalanılarak belli bir şiirsel tertibe uydurulan, birbirine benzemeyen birkaç hayallerle fikirlerin sıralanması ile oluşan söz dizisine denir.

2.4. Çatışma Çözme Becerileri

2.4.1. Çatışma

Çatışma ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Çatışma, iki veya daha fazla bireyin aralarında istek, inanç, değer ve ihtiyaçlarındaki farklılık ve çelişkilerden dolayı anlaşmazlıkların meydana gelmesi veya gerginlik yaşanmasıdır (Deutsch, 1994).

Çatışma, iki ya da daha fazla kişinin aralarındaki isteklerin birbirine uymaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıktır (Mourer, 1991).

Çatışma, iki ya da daha fazla kişi arasındaki kaynakların sınırlı olması, değerlerin, ihtiyaçların ve çıkarların birbiri ile uyuşmaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıktır (Akbalık, 2001).

Çatışma, insanların birbirlerinin gereksinimlerine karışması neticesinde ya da değerleri uyuşmadığı vakit meydana gelen anlaşmazlık, zıtlasma, kavga ve sürtüşmedir (Yavuzer, 2003).

Çatışma ile ilgili yapılan tanımlardan şu sonuç çıkmaktadır: Çatışma, herhangi bir sebepten dolayı kişilerin birbirlerinin istek ve ihtiyaçlarına müdahalesi sonucu ortaya çıkan durumdur.

Çatışma, bir bireyin amaçlarına varmak için göstermiş olduğu eylemleri ve atılımları, bir diğer bireyin amaçlarına varmak için göstermiş olduğu eylem ve atılımları engellerse, durmasına ve bozulmasına sebep olursa ortaya çıkar (Johnson ve Johnson, 1995: a).

Çatışma, hayatın doğal bir parçasıdır. Çatışma doğru olarak algılandığında, öğrenmek ve üretmek için bir avantaj sağlar. Çatışmanın içinde var olan harekete geçirmeyi sağlayan enerjisi ile daha önceden imkânı olmayan yeni alternatifler üretilebilir. Bunun gibi örnekler tabiatta da mevcuttur: Ormanda, yaprakların özelliğini kaybetmesi ile ortaya çıkan besinler büyük ağaçların büyümesini sağlar. Denizde, istiridyenin dış yüzeyindeki kumun rahatsız etmesi ile beraber güzel bir inci oluşumu sağlanır (Schrump, Crawford ve Bodine, 2007).

Herhangi bir anlaşmazlığın kişiler arasında çatışmaya sebep olabilmesi için, kişilerden en az birinin bu anlaşmazlığı fark etmesi, bundan dolayı rahatsız olması ve bunu değiştirmek için bulunduğu girişimlerinin de diğer kişi ya da kişiler açısından bilinçli olarak engellediğini biliyor olması gerekir. Eğer kişiler anlaşmazlığı algılayamamışsa veya algılasalar bile bu durumdan rahatsızlık hissetmiyorlarsa bir çatışma söz konusu değildir (Robbins, 1994; akt. Öğülmüş, 2002).

Çatışma yalnız insana ait bir durum değildir. Herhangi bir canlı türü hayati gereksinimlerini gidermek istediği zaman bir engelle karşılaşrsa sıkıntı ve bunun sonucu olarak da gerginlik meydana gelir. İnsanlar açısından ise çatışma, hem fizyolojik hem de sosyo-psikolojik gereksinimlerin giderilmek istendiğinde engel olan sıkıntıların ortaya çıkardığı gerginlik durumudur (Eren, 2004).

Kişiler arası anlaşmazlıklar ve çatışmalar sosyal hayatta meydana gelen doğal ve kaçınılmaz durumlar şeklinde görülebilir. Bundan dolayı kişiler arası çatışmalar ve anlaşmazlıklar “iyi ya da kötü”, “yapıcı ve yıkıcı”, “olumlu ya da olumsuz”, “doğru ya da yanlış” değildir. Sadece nötr birer durumdur. Buna karşın bireylerin birbiri ile yaşadıkları anlaşmazlıkları ve çatışmaları çözmek için tercih ettikleri yol iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış, yapıcı ya da yıkıcı şeklinde görülmelidir (Türnüklü, 2006: 12).

Johnson ve Johnson’a (1991) göre çatışmalar, taraflar arasındaki bağların kuvvetlenmesine ve zenginleşmesine imkân sağlar, diğer insanlar ile bağ kurma sürecinde motivasyonu artırır, yaşamı farklı ve eğlenceli yapar, monotonluktan kurtarır, merak duygusunu uyandırır, kendimizi tanımamıza ve değişime duyduğumuz ihtiyacın farkında olmamızı sağlar. Karşılaşılan çatışmaları yapıcı bir şekilde çözme becerisi hem mesleki başarıyı hem de hayat kalitesini artırır.

Çatışma, yapıcı ve yıkıcı bir şekilde çözüme ulaştırılır. Çatışmaların ne şekilde çözüme kavuşturulacağını belirleyen temel etken iletişimdir. Çatışma sürecindeki birey arasında iletişimin, ortak bir uzlaşıya yönelmesi yapıcı bir çözümü beraberinde getirir. Bu durumda kişiler birbirlerinin isteklerini, değerlerini, ihtiyaçlarını ve inançlarını iletişimin gücünü kullanarak yeniden yapılandıracak, tarafların kabul edeceği bir ortak zeminde buluşturacak ve istenmedik bir durum ortaya çıkmayacaktır. Buna karşın çatışmalarda, iletişimden ziyade psikolojik veya

fiziksel şiddetin ağır bastığı, taraflardan birinin diğerine bu gücü kullanarak baskı yaptığı yıkıcı bir çözüm meydana gelebilir. Bu çözüm yolu ile kişiler arasındaki ilişki en düşük düzeye gelir. İstendik davranışlar engellenir. Ayrıca çatışmaların fiziksel ve psikolojik şiddet ile çözüme ulaştırılacağına yönelik yanlış bir kanı ortaya çıkar.

Kişiler yapıcı bir çözüm için emek harcarsa, kişilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılanabilir. Yapıcı çatışma çözme; kişilerin birbirlerinin menfaatini korunduğu, isteklerinin gerçekleştiği, ilişkilerinin kuvvetlendiği ve tarafların kazandığı bir anlaşmaya ulaşılmasıdır. Diğer taraftan da tarafların istek ve ihtiyaçlarını gidermek için bir tarafın diğer tarafı ikna etmeye çalıştığı yıkıcı bir çözüm süreci vardır. Kişiler bu süreçte birbirlerine fiziki veya sözlü saldırı gerçekleştirebilir, aralarında gerginlik, kızgınlık ve kırgınlık olabilir. Yıkıcı çözüm sürecinde baskın olan tarafın istekleri kabul edilse bile ilişki bozulur, kişilerin faydasına olabilecek sonuçlar meydana gelmediği için sorun çözülmez (Burton, 1990; Wall, 1990).

Çatışmaların yapıcı çözümüne yönelik beceri, bireyin sosyal gerçekliği daha iyi kavramasına sebep olacaktır. Çatışma çözme süreci tarafların ortak problemi veya sosyal gerçekliği birbirinden ayrı, fakat doğru algılamasına yönelik algılarını geliştirir (Jones, 2003; akt. Türnüklü, 2006).

Öner ve Taştan'ın (2010), yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme süreci ile ilgili yaptığı karşılaştırma şu şekildedir:

Tablo 2.2. Yapıcı ve Yıkıcı Çatışmalar Karşılaştırması (Öner ve Taştan, 2010).

Yapıcı Çatışmalar	Yıkıcı Çatışmalar
Taraflar kendi hedeflerine ulaşır.	Taraflardan birinin aleyhine olacak biçimde taraflardan biri kazanır.
Kişiler birbirini kabul eder, saygı duyar ve güvenirlir.	Kişiler birbirine karşı öfkeli, birbirinden nefret ederler. Karşılıklı incitme ve güvensizlik söz konusudur.
İleride olabilecek çatışmaları yapıcı olarak çözülme ihtimali yükselir.	İleride olabilecek çatışmaları yapıcı olarak çözülme ihtimali düşer.

2.3.2. Çatışmanın Kaynağı

Kişilerarası çatışmaların kaynağı bilinirse çözüme daha kolay ulaşılabilir. Kişilerarası çatışmaların kaynağı Schrump, Crawford ve Bodine (2007) tarafından üç başlık altında toplanmıştır:

1. Karşılanmayan Temel Gereksinimler
2. Sınırlı Kaynaklar
3. Farklı Değerler

1. Karşılanmayan Temel Gereksinimler: İnsanları belirli davranışlara yönlendiren gereksinimlerdir. Karşılanamayan temel gereksinimlerde dört temel unsur vardır: ait olma, özgürlük, güç ve eğlence (Glasser, 1996).

Temel ihtiyaçların tümü eşit önem taşır ve insanların biyolojik varlıklarını devam ettirebilmeleri için ait olma, özgürlük, güç ve eğlence ihtiyaçlarının belli bir seviyede giderilmesi gerekmektedir. İhtiyaçlar giderildiğinde zevk, giderilmediğinde acı ortaya çıkar. Bazen bu ihtiyaçların birbiri ile çatıştığı görülür. Bu çatışmaların giderilmeye çalışılması, dengenin korunmasını zorunlu kılar. Örneğin, eğer bir birey yaşamında sürekli çalışmayı tercih ederse güç ihtiyacı giderilebilir, ama tam olarak çevresine yakın olma ihtiyacını karşılayamaz. Bunu yapan kişi ait olma ihtiyacından ziyade özgürlük ihtiyacı bağlamında yalnız kalmakta isteyebilir. Ancak bu tercihi ile beraber ait olma ihtiyacını kaybeder (Schrump ve diğerleri, 2007).

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi insanlar çatışma yaşarken iki durumla karşı karşıya kalır: çatışmayı devam ettirmek veya sorunu çözüme kavuşturmak. Çoğunlukla çatışmaların temelinde karşılanmayan temel gereksinim vardır. Bundan dolayı çatışmayı çözmek için ilk ele alınacak unsur, tarafların ihtiyaçlarının belirlenmesidir (Öner ve Taştan, 2010).

a. Temel Yaşam Gereksinimi: Schrump ve diğerlerine (2007) göre, bu gereksinimler açlık, susuzluk, uykusuzluk, üreme gibi yaşamın sürmesiyle ilişkili olan ve karşılanmadığında ya da engel olduğunda yaşamı tehdit eden gereksinimlerdir. Bu gibi durumlar insanda hoşgörüsüzlüğe, gerginliğe sebep olabilir ve bu da çatışma meydana getirebilir.

b. Ait Olma: Glasser'e (1996) göre, insan ait olma ihtiyacını karşılıklı olarak sevgi, paylaşma ve iş birliği ile giderebilir. Diğer ihtiyaçları karşılamak için insanlara ihtiyacımızın olduğu düşünüldüğünde ait olma ve sevmeye ihtiyacı en önemli ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın gücünü belirleyen unsur, çevrenizdekilerle karşılaştığınızda almaya değil de vermeye istekli olma durumunuzdur. Türnüklü'ye (2006) göre arkadaşınız bir etkinlik yaptığında ve sizi çağırmadığında ait olma ihtiyacı giderilmediği için o arkadaşınız ile çatışma yaşayabilirsiniz. İnsan sosyal bir varlık olduğu için insanların birbirlerini etkilemesi doğal bir gereksinimdir. Bundan dolayı ait olma, sevgi gibi gereksinimleri karşılanamayan kişiler, diğer kişilere karşı saldırgan bir özellik gösterebilirler.

c. Güç: Glasser'e (1996) göre, bu ihtiyacı gidermek için başarılı olmak, verilen görevi yerine getirmek, başka insanlar tarafından onaylanmak ve saygı görmek gerekir. Jones'e (2001) göre güç ihtiyacı; saygınlık, başkaları tarafından bilinmek ve başkalarının bize boyun eğmesi ile giderilebilir. Güç, sonuç olarak bir özsaygı belirtisidir ve başkaları tarafından beğenilmek ve değer görmek ile giderilir. Yapılan evlilikler ve arkadaşlıkların nitelikli olması güce bağlıdır.

d. Özgürlük: Glasser'e (1996) göre, bu ihtiyacın giderilmesi için kendi seçimlerimizi yapmalı ve güven içinde olmalıyız. Kişi, diğer insanların kendi yaşamı için tehdit olduğunu fark ederse özgürlüğüne yönelik kaygı duymaya başlar. Önemli olan kişinin başkalarının alanına girmeden tercih yapmasıdır.

e. Eğlenme: Bu ihtiyaç; gülerken, eğlenerek ve oyun oynayarak doyurulabilir. Bu ihtiyacın karşılanması oldukça basittir. Kişi herhangi bir engelle karşılaşmadan pek çok etkinlik bulabilir (Glasser, 1996). Kişinin yaptığı işten zevk alması, arkadaşları ile zaman geçirmesi, hoşuna gittiği bir diziyi izlemesi, kişinin eğlenmesine katkı sağlayabilir. Eğlenme ihtiyacı, diğer ihtiyaçlar içinde en kolay karşılanabilir bir ihtiyaç olduğu için bu ihtiyacın karşılanamama durumu çatışmaya neden olabilir ve kişi duyuşsal yönden olumsuz etkilenebilir (Teke, Koç ve Arslan, 2017).

2. Sınırlı Kaynaklar: Bu tür çatışmalar, en kolay çözümlenlerdir. Para, vakit ve mal varlıklarındaki sınırlılık durumu, çatışmalara neden olabilir. Her iki tarafın sorunlarının çözümü ve çıkarlar arasındaki farkındalığı sağlamak için iş birliğine gidilebilir. Sınırlı kaynaklardan doğan çatışmaların temelinde doyurulmamış

psikolojik gereksinimler yatmaktadır. Örneğin, çevresindekilerle maddi konularda çatışma eğilimi gösteren bir bireyin, bu çatışmasının altında yatan sebep saygı gereksinimi olabilir (Schrump ve diğerleri, 2007).

3. Farklı Değerler: Çatışma kaynakları içinde çözümü en zor olandır. Her insan farklı bir değer sistemine sahiptir. Aynı değerler sistemine sahip olmayan insanlarda çeşitli çatışmalar meydana gelebilmektedir. Değerler çatıştığında, çoğunluklar bireyler bunu kendilerine yapılmış bir saldırı olarak ele alır ve durumu kişiselleştirir. Bu durumda insanlar ya saldırıya geçer ya da değerlerini savunur. Kişilerin sorunu kendi değerleri açısından ele alması nedeniyle çatışmayı çözmek zordur. Dolayısıyla bu tip çatışmaların temelinde sosyal farklılıklar bulunmaktadır (Schrump ve diğerleri, 2007).

Bilgin (2008)'e göre değerler; tercihler, düşünceler, inançlar ve prensipler olarak ortaya çıkabilir. Kimileri istedik kimileri ise bilinç dışı olarak gerçekleşebilir.

Değer çatışmalarında problemin çözümü zordur. Çözüm için iki seçenek vardır: Birincisi tarafların ortak anlaşma zemini bulmaları; ikincisi ise kişilerin farklılıkları kabul edip hoşgörüde bulunmalıdır (Türnüklü, 2006).

2.3.3. Çatışmaya Verilen Tepkiler

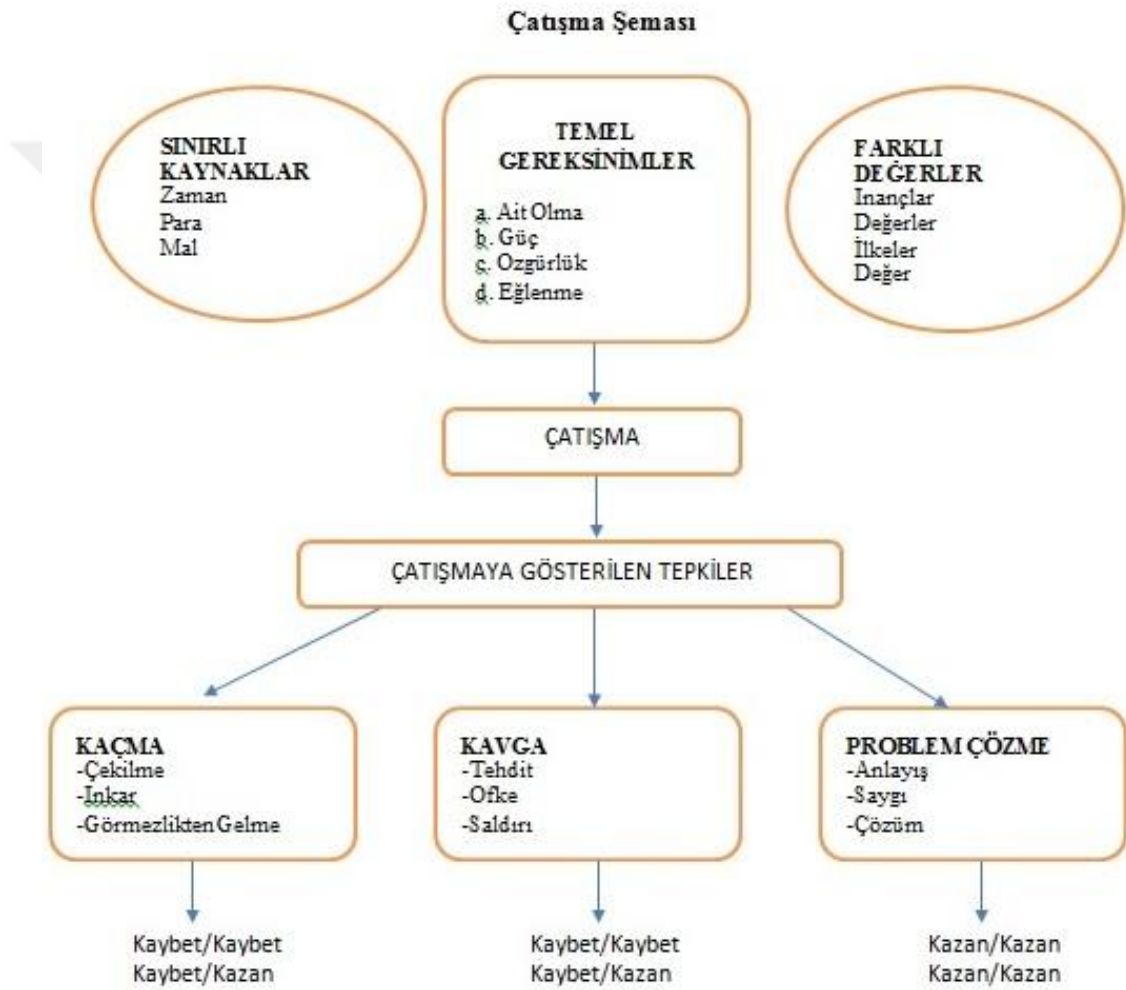
Kişilerin sorunlar karşısında üç tip tepki gösterirler (Schrump ve diğerleri, 2007). Bu tepkiler: sert tepkiler, yumuşak tepkiler, ilkel tepkiler

1. Sert Tepki: Tepki, çatışmayı çoğunlukla zafer kazanmak isteyen kişi tarafından gösterilir. Bu tepki türünde kavga, kızgınlık, saldırganlık gibi durumlar söz konusu olur. Burada saldırgan kazanırken diğer taraf kaybeder. Bundan dolayı çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanır. Kazan-kaybet, taraflar arasında düşmanlık ve fiziksel kayba neden olur. Taraflar birbirlerini “düşman” olarak gördükleri için “kaybet-kaybet” yaklaşımı da görülebilir.

2. Yumuşak Tepki: İnsanlar durumdan uzak kalarak, problemi kabul etmeyerek ve duygularını tanımayarak çatışmadan kaçmaya çalışırlar. Kişiler bu yolu tercih ettiklerinde, çoğunlukla iletişim ve anlaşma konusundan yoksun oldukları için herhangi çatışma yaşanmaz. Bu tepki türünde, taraflar çatışmayı inkar eder veya

konuya yüzeysel yaklaşırsa kişinin ihtiyaçları karşılanamadığından çatışma, kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanır.

3. İlkeli Tepki: İlkeli tepkiyi kullanan kişiler için önemli olan, karşılaşılan problem durumlarında iş birliğine dayanan iletişim önemlidir. Bu tepki türünde istenen, ilk olarak karşı tarafı anlamak, sonra da karşı tarafın kendisini anlamasını beklemektir. Empati kurmak önemlidir. Bu tepki türünde her iki tarafın da ihtiyaçlarının karşılanması önemli olduğu için çatışma, “kazan-kazan” şeklinde sonuçlanır.

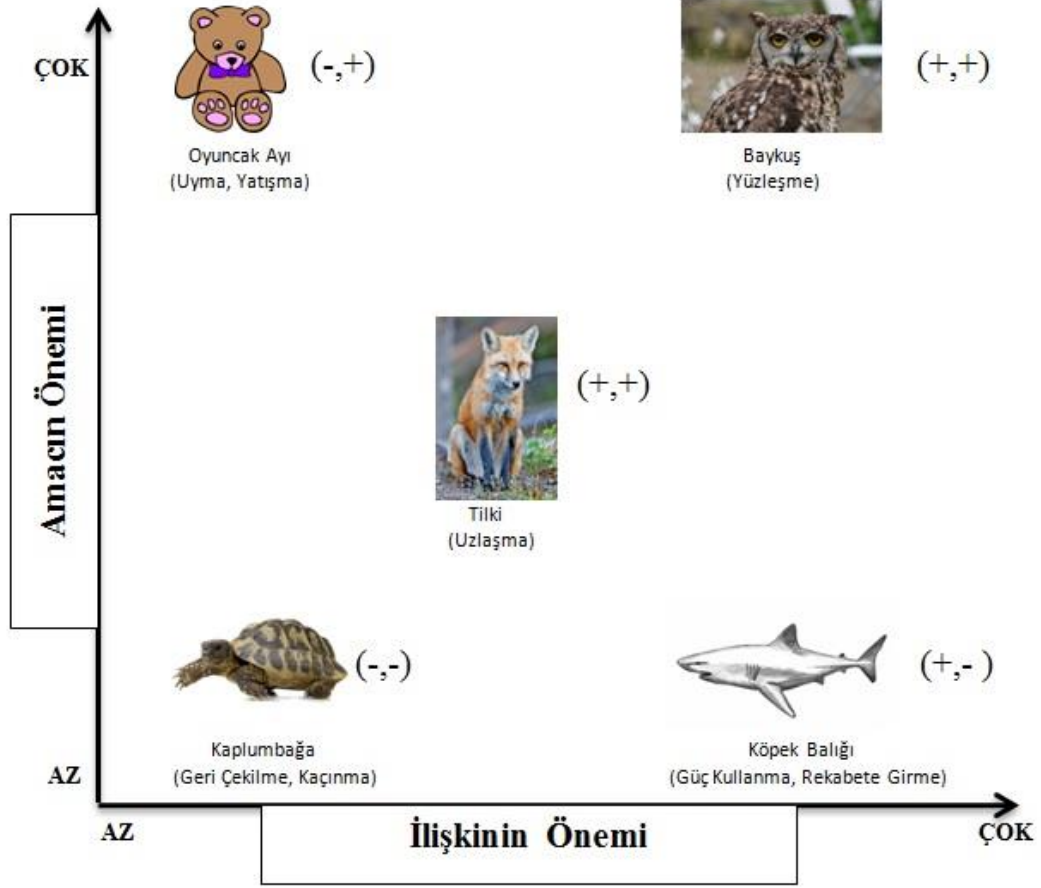
Şekil 2.1. Çatışmanın Nedenleri (Öner ve Taştan, 2010).

2.3.4. Çatışma Türleri

Johnson ve Johnson'a (1991) göre dört tür çatışma vardır:

1. Tartışma: Bu tür çatışmalar, iki kişi arasındaki anlaşmazlıklardan ortaya çıkar. Kişiler arasındaki fikir ve bilgilerin farklılığına dayanır. atışmanın giderilmesi için iki kişinin de ortak noktada hemfikir olup karara varması gerekmektedir.
2. Kavramsal atışma: Kişinin yeni ğrendişi bilgi ile eski bilgi arasındaki tutarsızlık sonucu meydana gelen çatışma türüdür. Bu atışma türünün giderilmesi için kişilerin birbirinin bakış açılarını anlaması, kavrama ilişkin akıl yürütmesi ve ortak noktada birleřiپ karara varması gerekmektedir.
3. ıkar atışması: İki kişinin kendi ihtiyaçlarını giderirken birbirlerine engel olması durumunda ortaya çıkan bir çatışma türüdür. Kişilerin birbirleri ile iletişim kurması ve ortak noktada anlaşması çatışmanın çözümü için önemlidir.
4. Gelişimsel atışma: Büyüme ve gelişme sonrasındaki düşünce, dilek ve gereksinimlerin değişimi sonucu ortaya çıkan çatışma türüdür. Ergenlik dönemindeki gencin ailesi ile yaşadığı düşünce farklılıklarından kaynaklanan çatışmalar buna örnek gösterilebilir. Yaşanan bu çatışmaların çözüme ulaşması için problemin ne olduğunu saptamak ve ortak bir çözüm bulmak gerekir.

2.3.5. Çatışma Çözme Stratejileri

Şekil 2.2. Çatışma Çözme Stratejileri.

Johnson ve Johnson'a (1991) göre insanların çatışmaları çözerken kullandığı beş farklı strateji vardır. Bu beş stratejinin temelinde amaç ve ilişki arasındaki önem derecesi gelmektedir. Amaç ve ilişkiye verilen öneme göre de farklı strateji kullanılmaktadır. Kişiler bu stratejiler arasında en az birini tercih etmelidirler. Çatışma stratejileri şunlardır: kaçınma, uyma, güç kullanma, uzlaşma ve yüzleşme. Bunlar hayvan sembolleri ile ifade edilmiştir.

1. Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma): Bu stratejiyi kullanan bireylerde amaç ve ilişkinin önemi yoktur. Çatışmayla yüz yüze gelmek yerine, çatışmadan kaçıp, çatışma yaratanlardan uzak durmayı tercih ederler. Çatışmayı çözmenin zor ve gereksiz olduğunu düşündükleri için çaresizlik yaşarlar. Bu kişiler, hem kendi hem

de başkalarının ihtiyaçlarını göz ardı eder. Bu strateji “kaplumbağa” ile temsil edilirler.

2. Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma): Bu stratejiyi kullanan bireyler, kendi istek ve ihtiyaçlarından ziyade karşıdakinin istek ve ihtiyaçlarına önem verirler. Başkalarını kırmayı ve başkaları ile aralarında huzursuzluk çıkmasını istemezler. Aynı zamanda karşı taraf tarafından seilmeyi ve kabul görmeyi isterler. Bu stratejide amaçtan çok ilişkinin korunması hedeflenir. Çatışmaların taraflar arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilediğini ve çatışmanın devam etmesi durumunda taraflardan birinin zarar göreceğini düşünürler. Bundan dolayı kişiler arasında huzursuzluk çıkmaması ve kimsenin kırılmaması için çatışmaya girmemeyi tercih ederler. Bu strateji “oyuncak ayı” ile temsil edilir.

3. Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme): Bu stratejiyi benimseyenler için kendi amaçları çok önemli olmakla birlikte ilişkileri önemsizdir. Hep zafer elde etme, güçlü olma ve kendi istediklerini karşı tarafa kabul ettirme vardır. Bu nedenle kendi istek, ihtiyaç ve çözüm önerilerini kabul ettirmek için karşıdaki kişi ile çatışır, kişiyi zorlar ve kişiye güç kullanır. Sonucu ne olursa olsun amaçlarına ulaşmayı isterler. Çatışmalarda kazan-kaybet yaklaşımı hâkimdir. Bu, kişiler için kaybetmek, zayıflık ve başarısızlık göstergesiyken; kazanmak ise başarılı ve egolu olmanın göstergesidir. Bu strateji “köpek balığı” ile temsil edilir.

4. Tilki (Uzlaşma): Bu stratejiyi benimseyenler, amaç ve ilişkiye orta derecede önem verir. Bu stratejide her iki taraf da bazı tavizler vererek ortak bir yol belirlerler. Taraflar kısmen tatmin olur ve uygun çözüm yolları ararlar. Çatışmalarda “kazan-kazan” yaklaşımı hâkimdir. Bu strateji “tilki” ile temsil edilir.

5. Baykuş (Yüzleşme): Bu stratejiyi benimseyen bireylerde hem amaç hem de ilişki çok önemlidir. Her iki taraf da çatışmalara değer verip amaçlarına ulaşmak için çözüm yolları ararlar. Bundan dolayı iki tarafın amaç ve ilişkilerini aynı düzeyde devam ettirebilmeleri için kendi görüşlerini açıklamaları gerekir. Çatışmalar bir araç olarak görülür. Çatışmalar insanlar arasındaki olumsuz havayı azaltır. Çatışmaları kendilerini geliştirmek için bir yol olarak görürler. Çatışma yaşayan bireylerin doyum sağlayacağı, adaletli olan ve herkesin kabul edeceği bir anlaşma sağlanır.

Böylece herkes kazanır. Çatışmalarda “kazan-kazan” yaklaşımı hâkimdir. Amaç ve ilişkiden taviz verilmez. Bu strateji “baykuş” ile temsil edilir.

2.3.6. Çatışmanın Sonuçları

Çatışmalar tarafların kazanması veya kaybetmesine bağlı olarak sonuçlanır. Yukarıda tanıtılan üç farklı tepki, üç farklı sonuca yol açar. Johnson ve Johnson’a (1995: b) göre üç tür çatışma sonucu vardır:

1. Kazan-Kazan: Tarafların ortak çıkarları dikkate alınıp müzakereye varmak için direnç azaltılmıştır. Ortak olarak elde edilenler üst seviyede olduğu için bir denge söz konusudur. Kazan-kazan ile beraber kişiler arasındaki ilişki gelişir ve bu da bulunan ortama fayda sağlar.
2. Kazan-Kaybet: Taraflardan birinin kendi ihtiyaçları ve çıkarlarına ulaşmak için karşı tarafın ihtiyaç ve çıkarlarına dikkat etmemesi durumudur. Bundan dolayı çatışma yaşayan kişi için ilişkinin bir önemi yoktur. Önemli olan çatışmayı kazanmaktır. Bunun için güç kullanılır.
3. Kaybet-Kaybet: Taraflardan birinin amaçlarından vazgeçmeyip, amaçlarına ulaşmak için saldırganlık, tehdit ve kızgınlık gibi davranış sergilemesidir. Bundan dolayı taraflar amacına ulaşamaz. Taraflar isteklerini kabul ettirmede baskıcı bir tutum sergilerler. Çatışma yaşayan kişi yaptığı bu baskıcı tutumdan dolayı üzülmüş ve kendini mutsuz hissetmiş olabilir (Taştan, 2006).

2.3.7. Çatışma Çözme Sürecindeki Aşamalar

Öner’e (2000) göre çatışma çözme sürecinde sekiz aşama vardır. Bu aşamalar ayrıntılı bir şekilde verilmiştir:

1. Olumlu ve Etkili Bir Ortamın Oluşturulması: Çatışma çözme sürecinin ilk aşamasıdır. Yaşanılan çatışmaların sağlıklı bir biçimde çözülmesi için ilk olarak olumlu ve etkili bir ortamın sağlanması gerekir. Bu ortamın oluşturulmasında dikkat edilecek bazı noktalar vardır:

- a. Kişisel hazırlık: İki taraf da çatışmada ele alınan konulara dürüst, açık ve tarafsız bir tutum içinde hazırlanmalıdır.

b. Zamanlama: İki taraf içinde uygun olan zaman belirlenmeli ve hazır olduklarında iletişime geçmelidirler.

c. Yer: İki tarafın da kendilerini rahat hissedebileceği uygun bir yer belirlenmelidir.

d. Açılış konuşması: Tarafların iletişime olumlu ifadeler ile başlaması, tarafların kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlayacaktır. Bu da çatışma yaşayan tarafların iletişime ve iş birliğine açık olduğu iletişimini vermektedir.

2. Algıların Netleşmesi: Her iki taraf da sorunun ne olduğunu anlarlar. Taraflar problemle ilgili duygu ve düşüncelerini söyleyip birbirini dinlerler. Empati yaparak karşısındakinin psikolojik ihtiyaçlarını göz önüne alırlar. Bu aşamada şunlara dikkat edilmelidir:

- Problem parçalara ayrılmalıdır.
- Yaşanılan olay gerçekçi olarak ele alınmalı, gereksiz ayrıntıya girilmemeli ve olayların özüne değinilmelidir.
- Çatışmanın kaynağı “farklı değerler” ise, sorun açıklığa kavuşturulmalıdır.
- Çatışmanın çözüme ulaşması için taraflar birbirini anlamaya, iş birliği içinde olmaya ve empati kurmaya ihtiyaçlarının olduğu unutulmamalıdır.

3. Kişisel ve Paylaşılan Gereksinimleri Ortaya Koyma: Taraflar birbirinin neye gereksinimi duyduğunu kavramalıdır. Taraflar birbirlerinin gereksinimleri ile ilgilenmeli, gereksinimler önemsenmeli ve paydaş gereksinimleri belirlenmelidir. Bu şekilde tarafların gereksinimlerinin ortak olduğu çıkarılabilir.

4. Olumlu Enerjinin Paylaşılması: İki taraf arasında olumlu bir izlenim veya birliktelik ortaya çıkarsa çözüme daha rahat ulaşılacaktır. Olumlu enerjinin etkili olabilmesi için sorunun kendine değil çözümüne odaklanmak gerekir.

5. Önce Geleceğe Yönelik Çalışma Daha Sonra Geçmişe Yönelik Çalışma: İki taraf da geçmişte yaşananlardan ziyade gelecek için neler yapabileceklerine odaklanmalıdırlar. Geçmişte yaşananların farkına varılarak, aynı sorunun tekrarlanmaması için çaba gösterilmelidir. Hoşgörü içinde olunmalı, çözüme yönelik farklı seçenekler değerlendirilmelidir. Kişinin şahsına değil yaptığı davranışa ilişkin sorun belirtilmelidir. Çünkü sorun, şahsi olarak algılanırsa daha tehlikeli olabilir.

6. Karşılıklı Fikir Alışverişi ile Soruna En Uygun Seçeneklerin Belirlenmesi: İki tarafın da birbirinin gereksinimlerini dikkate alarak ortak çözüme ulaştıracak seçenekler üzerinde durması sağlanmalıdır. Kesin ifadeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Çözümlemeyen sorunlar üzerinde durulmamalı, uygulanabilir çözüm yolları üzerinde odaklanılmalıdır.

7. Uygulanabilir En İyi Seçeneğin Belirlenmesi: İki tarafın da gereksinimlerini karşılayan ve hemfikir oldukları en uygun seçenek seçilmelidir. Tarafların önerileri üzerinden seçenekler belirlenmelidir. Belirlenen önerilerin taraflar arasında adil olmasına dikkat edilmelidir. Çözüme ilişkin seçenekler taraflar arasında güven verici, ortak gereksinimleri giderici olmalıdır.

8. Üzerinde Hemfikir Olunan Karara Dair Anlaşma Yapma: Taraflar çözüm seçeneklerini beraber değerlendirirler. Amaç ve gereksinimlerine odaklanırlar. Taraflar kendilerine en uygun olan seçenekte anlaşmalıdırlar. Her iki tarafın da doyum sağlayacağı bir anlaşma sağlandığında çatışma süreci sona erdirilir. Süreç içerisinde taraflar kazandıkları becerileri kazanma yoluna giderek iş birliğini geliştirmeye çalışmalıdır.

2.5. Türkçe Eğitimi İle Çatışma Çözme Becerisi Arasındaki İlişki

Çocuk edebiyatı eserlerinde konunun özelliğine ve yazarın tercihi dikkate alınarak olay kurgusundan kişi-kişi, kişi-doğa, kişi-toplum ve kişinin kendisi ile olan çatışmalardan faydalanılmakta, bu çatışmalarda merak duygusu ele alınarak okurun ilgisi canlı tutulmaktadır (Sever, 2013).

Kitapta konuyu yapılandıran ve zayıflatan unsurların değerlendirilmesi için şu sorulardan faydalanılabilir:

- Kitapta hangi konu işlenmiştir?
- Konu işlenirken hayata, insana ve tabiata yönelik bir duyarlılık oluşturulmuş mudur?
- Olay hangi çatışma ya da çatışmalarla kurgulandı?
- Varsa çatışma ya da çatışmalar öğrencinin sevgi ve özgürlük ihtiyaçlarına uygun mu?
- Çatışma ya da çatışmalarda fazla duyarlılığa yer veriliyor mu?

- Çatışma ya da çatışmalarda merak duygusu fazla zayıf veya abartılmış mıdır?
- Olaylar çocukların gülmesine, heyecanlanmasına, fikir yürütmesine ve hayal kurmasına imkân sağlıyor mu? (Sever, 2013).

Çocuklara seslenen edebi eserlerde yazarlar, konuyu oluşturabilmek için yaratıcı güçlerini kullanarak bir olay kurgular. Kurgulanan her olayda da bir çatışmanın yaşanması kaçınılmazdır. Çocuklara yönelik oluşturulan edebi eserlerde okurun metnin çekim alanına girmesinde kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır. Yazınsal nitelikli metinlerde gerilim, kişinin başka bir bireyle, toplumla, kendisiyle ya da doğayla yaşadığı çatışmalar şeklinde ortaya çıkabilir (Sever, 2015).

Bu bilgiden hareketle Türkçe eğitiminde kullanılacak olan çatışma çözme becerileri, olay örgüsü içerisinde değerlendirildiğinde kurgusal metinler üzerinde kullanılır. Özellikle kurgusal metinler, çocuğa okuma zevki vermekle beraber yanında bazı iletiler de taşır. Her ileti kendi içinde ayrı bir değer taşır.

Kurgusal metinler, çocuğun karşılaşabileceği olaylar karşısında olumlu tutum kazanmasına ve davranış sergilemesine imkân tanır, çocukların temel değerlerinin geliştirilmesine yönelik bir dizi fırsat sunar. Olaylar karşısında nasıl davranacaklarına karar vermelerinde onlara yardımcı olur ve erdemi geliştirmek için öğrencileri mücadeleye davet eder (Gibbs ve Earley, 1994; Bohlin, 2005; Karatay, 2007).

Çocukların yeni bir yaşantı edinmesine imkân oluşturan en temel unsurlardan biri de benimsedikleri kahraman/kahramanlar ve onları özellikleridir. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartılmadan iyi geliştirilmesi, kahramanın hikâyedeki olaylara etki eden etken kişiliği, çocukların kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmasına yöneltir. Kahramanın yaşama bağlılığı, rast geldikleri problemleri çözmedeki kararlılığı, hedefe ulaşmadaki yöntemlerin özelliği ve bu eylemler bileşkesinin söz ve davranışlarla somutlanması, çocukları da kahraman gibi duymaya, fikir yürütmeye ve harekete geçmeye güdüler (Sever, 2013: 77).

Karakterlerin bir konuya yaklaşım tarzı, bir olayı çözebilme becerisi, çözüm esnasında hangi metotlara başvurduğu, bir meseleyi insana ait birtakım yaratılış özelliğiyle mi yoksa kavgadan, şiddetten, gerilimden beslenerek mi çözdüğü yazınsal

nitelikli eserlerin okuru açısından önemli bir sorundur. Zira çocukların okudukları yazınsal nitelikli eserlerdeki karakterleri kendileri için bir rol model olarak seçtiği bilinmektedir (Yılmaz ve Yakar, 2015).

Kurgusal metinlerde kahramanla yakınlık kuran çocuk, yaşanan çatışmaları ve bunların çözümlerini de kahramana göre yapabilmektedir. Bundan dolayı nitelikli metin okuyan çocuklar, karşılaştıkları sorunlara karşı çatışma çözme becerilerini de geliştirebilmektedir.

“Türkçe Öğretim Programı”nda belirtildiği gibi Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrencilere istendik davranışlar kazandırması beklenir. Bu açıdan bakılacak olursa Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki karakterlerin arasında yaşanan çatışmalarda, karakterlerin çatışmayı yapıcı bir biçimde çözmesi beklenir.

2.6. İlgili Araştırmalar

Çalışmamızın amaçları doğrultusunda alanyazın taraması yapıldığında Türkçe ders kitabındaki kurgusal metinlerde bulunan çatışma çözme becerilerine yönelik bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bunun dışında alanyazında yapılan araştırmalar şu şekildedir:

Aslan (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çocuk edebiyatındaki bazı eserlerdeki çocuk-yetişkin çatışmaları ile bu çatışmaların öğrenciye görelilik ilkesine uygunluğunun incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 8 yazarın eseri ile Dede Korkut Öyküleri içindeki iki hikâyeye incelenmiştir. Dede Korkut içindeki iki hikaye dışında kalan 8 yazarın eserinin, çocuğa görelilik ilkesine uygun ve günümüzdeki çocuklara yönelik olduğu sonucuna varılmıştır.

Demir (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çocuk masallarındaki çatışmaların, çocukların çatışma çözme becerisini destekleyecek özellik gösterip göstermediği, çocuklara masallar aracılığı ile çatışma çözme becerileri kazandırmanın mümkün olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 497 masal incelenmiş olup bu masalların 126 tanesinde çatışma saptanmıştır. Bu masallar çatışma çözme için belirlenen belli aşamalar ile beraber incelenmiştir. İncelenen masallardaki çatışma çözme becerilerinin genel olarak yapıcı çatışma

çözme becerisi kazandırmadığı, çocuğun gelişimini destekleyecek nitelikte masalların olmadığı belirlenmiştir.

Solak (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Aytül Akal'ın "Babam Duymasın" adlı eseri, kurgusal çatışma bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın amacı, eserlerdeki çocuk-yetişkin çatışmaları ile bu çatışmaların öğrenciye görelilik ilkesine uygunluğunu tespit etmektir. Çalışmada ele alınan eserdeki çatışmaların yapıcı bir biçimde çözüldüğü sonucuna varılmıştır.

Karagöz (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 2000-2010 yıllarında ilk baskısı yapılan ve 9-12 yaş arasındaki çocuklara hitap eden yerli çocuk romanlarındaki çatışmaların hangi yöntemlerle çözülmeye çalışıldığı ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmada başkişilerin çatışma çözme sürecine aktif olarak katıldığı belirlenmiştir. Çatışma çözme sürecinde en çok akıl yürütme ve iş birliğinin olduğu, çatışma çözümün çoğunlukla inandırıcı olduğu saptanmıştır.

Yılmaz ve Yakar (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada doküman incelemesi deseni kullanılmıştır. Çalışmada Beyazbulut Dergisi'ndeki kahramanlar temel alınmıştır. Elde edilen bilgiler, önce betimsel analiz sonra da içerik analizi dikkate alınarak incelenmiştir. Karakterlerin çatışmaları çözerken kullanmış oldukları farklı çözüm yolları ile bunların olumlu veya olumsuz sonuçları değerlendirilip belirtilmiştir. Yapıcı bir çatışma çözme yöntemi olmayan tesadüfi çözümlerin azaltılması gerektiği vurgulanmıştır.

Yılmaz (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada doküman incelemesi deseni kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı türleri ve belirlenen türlerde eser veren yazarlar belli bir süzgeçten geçirilmiştir. Daha sonra üç yazarın eserleri temel alınarak inceleme yapılmıştır. Belirlenen eserler incelendiğinde, hayvan karakterler aracılığı ile birçok olumlu iletinin çocuklara doğrudan ya da dolaylı yollardan aktarıldığı, kısmen de olsa olumsuz davranışlara yönelik mesajların da olduğu belirtilmiştir.

Kaya ve Erkmen (2017) tarafından yapılan çalışmada 8 yaş ve üzeri için yazılan çocuk kitaplarındaki aile içindeki çatışmaları anlatmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda Aytül Akal'ın eserlerindeki kişilerin kendisi ve çevresindekilerle yaşadığı çatışmalar ele alınmıştır. Çalışmada betimsel araştırma yönetimi kullanılmıştır. Olay

örgüsü meydana getiren çatışmalar ele alınarak betimlenmiştir. Çalışmada ana kahramanlardan olan annenin pasif olması ve çatışmalarda kendini geri plana atarak isteklerinden vazgeçmesinin çatışmayı zedelediği ifade edilmiştir. Çocuk edebiyatı yazarlarının, çocuk edebiyatına yönelik bilgi sahibi olması; alanında uzman kişilerden destek alması gerektiği vurgulanmıştır.

Pekmez (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada; ön test, son test ve izleme testi uygulanmış olup deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma grubu; 16 deney, 15 kontrol ve 15 plasebo grubu olmak üzere 46 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Çalışmaya göre yaratıcı drama temelli çatışma programının, öğrencilerin çatışma çözme becerileri üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Büyükkışık (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Nur İçözü'nün eserlerindeki çatışma çözme süreçleri ele alınmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada Nur İçözü'ne ait olan 57 eser incelenmiş olup 46 eserde çatışma tespit edilmiştir. Eserdeki çatışmalar kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır. Eserin yapıcı bir biçimde ele alındığı tespit edilmiştir. Eserin, çatışmalar konusunda okurun gelişimine katkı sunacak nitelik taşıdığı sonucuna varılmıştır.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri toplama aracı ve verilerin analizi başlıkları incelenmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinden faydalandığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde meydana gelmesine yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41).

Bu araştırmada 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki çatışma çözme becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, çatışma çözme biçimlerini yazılı dokümanlar esas alınarak incelemek ve metinlerde ifade edilen durumları belirleme, yorumlama ve anlamlandırmak için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin detaylı taranması ve elde edilen verilerden yeni bir bütünlük elde edilmesidir (Creswell, 2002). Doküman analizi için her türlü belge değil, araştırmanın konusu olan problem ile ilgili gerekli ve birinci el dokümanlara ulaşmak öncelikli olmalıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2011; Keskin ve Yaman, 2014). Forster'e (1995) göre doküman analizi; dokümanlara ulaşma, dokümanların özgünlüğünü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Dokümanın ilk üç basamağı olan dokümanlara ulaşma, dokümanların özgünlüğünü kontrol etme ve dokümanları anlama basamaklarının kendiliğinden sağlanması doküman incelemesi için önemli bir kazançtır (Yıldız, 2012).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, MEB ve Özgün Yayınları tarafından okullarda dağıtılmak üzere hazırlanan Türkçe ders kitaplarıdır. Araştırmanın örneklemini ise Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş MEB Yayınları tarafından hazırlanan 7.sınıf Türkçe Ders Kitabı (2 kitap) ile Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kararı ile 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiş Özgün Yayınları tarafından hazırlanan 7.sınıf Türkçe Ders Kitabı oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde Forster'in (1995) doküman analizi aşamalarının ilk üçü olan dokümanlara ulaşma, dokümanın özgünlüğünü kontrol etme ve dokümanı anlama aşamaları takip edilmiştir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Dokümana ulaşma aşamasında, ulaşılması hedeflenen doküman 7. sınıf Türkçe ders kitaplarıdır. Araştırmacının MEB bünyesinde çalışan Türkçe öğretmeni olmasından dolayı her sene MEB tarafından okullara dağıtılan veya elektronik ortamda yayımlanan örneklemdeki ders kitabına ulaşması kolay olmuştur. MEB tarafından okullarda okutulmak üzere üç ders kitabı yayımlanmıştır. Bölgelere göre değişim gösteren yayınlardan birisi araştırmacının okuldaki görevi aracılığı ile diğer iki kitap ise Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden temin edilmiştir. Dokümanın özgünlüğünü kontrol etme aşamasında, dokümanın özgünlüğü MEB Talim ve Terbiye Kurulu incelemeleri ve kurulca alınan kararlarla belirlenmiştir. Analiz edilen doküman, birinci kaynaktan elde edilmiştir. Ders kitabının kimler tarafından, ne zaman ve nerede kaleme alındığı ders kitaplarında açıkça ortaya konmuştur. Ders kitaplarındaki metinlerin özgünlüğü korunmuştur. Dokümanları anlama aşamasında, Türkçe ders kitapları sistemli ve karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öncelikle 2019-2020 eğitim-öğretim yılında kullanılan 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler tespit edilmiştir. Türkçe öğretim programında belirtilen metin türü kriterlerine göre 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler

sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma işleminden sonra metinlerdeki çatışma çözme süreçlerini analiz etmek amacıyla sistemli ve kategorik olarak geliştirilen aşağıdaki Tablo 3.1. ile kurgusal metinler incelenmiştir.

Tablo 3.1. Çatışma Çözme Süreci.

Çatışma Numarası					
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Yayını	Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) ()	MEB Yayınları (Kır vd., 2019) ()		MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) ()	
Tema Adı					
Metin Adı					
Sayfa Numarası					
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan Temel Gereksinimler ()		Sınırlı Kaynaklar ()		Farklı Değerler ()
Karşılanamayan Temel Gereksinim	Temel Yaşam ()	Ait Olma ()	Güç ()	Özgürlük ()	Eğlenme ()
Çatışmaya Verilen Tepkiler	Sert Tepki ()		Yumuşak Tepki ()		İlkeli Tepki ()
Çatışma Türleri	Tartışma ()	Kavramsal Çatışma ()	Çıkar Çatışması ()		Gelişimsel Çatışma ()
Çatışma Çözme Stratejileri	Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma) ()	Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma) ()	Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme) ()	Tilki (Uzlaşma) ()	Baykuş (Yüzleşme) ()
Çatışmanın Sonuçları	Kazan-Kazan ()		Kazan-Kaybet ()		Kaybet Kaybet ()

3.5. Veri Analizi

Çalışmada, verilerin analiz edilmesi amacıyla nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır.

Betimsel analize göre elde edilen veriler, belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizdeki amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okura iletmektir. Bu veriler, önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, sebep-sonuç bağlamında incelenir ve bazı neticelere varılır. Dört aşamadan oluşur: betimsel analiz için çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239-240).

Betimsel analiz ile verilerin analiz edildiği bu çalışmada, öncelikle kaynak olarak belirlenen üç adet 7.sınıf Türkçe ders kitabı okunmuştur. İkinci okunmada ise analize konu edilen örnekleme seçmek amacıyla Türkçe öğretim programındaki metin sınıflandırması sonucunda ortaya konan kurgusal metinler belirlenmiştir. Araştırmanın problemi ve alt problemleri temel alınarak birbirinden bağımsız kategoriler geliştirilip Tablo 3.1.'deki çizelge oluşturulmuştur. Çalışma; kurgusal metinlerde geçen çatışmalar, çatışmanın kaynağı (karşılanamayan temel gereksinimler, sınırlı kaynaklar, farklı değerler), çatışmaya verilen tepkiler (sert tepki, yumuşak tepki, ilkel tepki), çatışma türleri (tartışma, kavramsal çatışma, çıkar çatışması, gelişimsel çatışma), çatışma çözme stratejileri (geri çekilme, uyma, güç kullanma, uzlaşma, yüzleşme), ve çatışmanın sonuçları (kazan-kazan, kazan-kaybet, kaybet-kaybet) olmak üzere beş temel kategoride incelenmiştir. Analiz için gerekli birim, kurgusal metinlerdeki karakterlerdir. Çatışmanın çerçevesini, kurgusal metinlerin içindeki karakterler oluşturmaktadır.

Kurgusal metinlerdeki çatışmalar Tablo 3.1.'deki kategorilere işlenerek kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin sistemli ve kategorik olarak analizi sağlanmıştır. Tablodaki bilgiler ile kurgusal metnin bağlamından elde edilen özet ve alıntılar arasında ilişkiler kurulmuştur. Araştırmadan elde edilen bilgiler, alt problemler üzerinden ele alınıp gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde, kategorilerden elde edilen verilerin sayı ve yüzdelerini bulmak ve karşılaştırma yapabilmek için frekans

dağılımlarından yararlanılmıştır. İstatistiksel işlemler, SPSS 23 (Statistical Package for the Social Sciences) ve EXCEL programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tespitler neticesinde yapılan tasnif ve değerlendirmeler, ilgili başlıklar altında örneklendirmelerle sunulmuştur.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmada örnekleme belirtilen 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 46 kurgusal metindeki çatışma çözme becerileri incelenmiştir. Bu bölümde ders kitaplarındaki metinlerin adı, metin yazarı, ders kitabı, ders kitabı yazarı ve sayfa sayısı bilgilerine yer verilmiştir. Çatışma içeren her kurgusal metnin özeti yapılmıştır. Çatışma süreci başlığı altında; metinlerdeki çatışmanın kaynağı, çatışmaya verilen tepki, çatışma türü, çatışma çözme stratejileri ve çatışma sonuçları metinden alıntılar yapılarak incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bu bilgiler ışığında araştırmanın alt problemlerine yönelik istatistiki verilere ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Süreçleri

4.1.1. Ninemin Kitabı

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: haz. Saide Nur DİKMEN

Sayfa Numarası: 20-22

Metin Özeti: Kasabanın birinde yaşlı bir nine yaşıyordu. Kocasını ve beş çocuğunu kendisinden önce vefat etmişti. Hayatta kalan tek kızı ve iki torunu ile yaşıyordu. Her gün daktilonun başına oturur, geçmişte yaşadığı anıları yazardı. Nine doksan yaşına basmış. Kızı iyice hastanmış ve hastaneye kaldırılmış. Torunları da kızının yakın dostları tarafından bakılmak için alınınca nine yalnız kalmıştı. Bir gün hazırlanıp kasabadaki avukatın yanına gider. Şimdiye kadar yazmış olduğu anıların kitaplaştırılması için avukattan yardım ister. Avukatta tanıdık bir yayınevine göndereceğini söyler.

On gün sonra avukat, ninenin kapısını çalmış. Yayınevinin teklifi kabul ettiğini ve kitap basılınca kadar her ay 200 lira göndereceğini söylemiştir. Nine

kazandığı para sayesinde torunlarını yanına almış, hastaneden de kızı dönmüştür. Nine, artık çok yaşlanmış ve gözleri göremeyecek seviyeye gelmişti. Avukat elinde kitapla çıkagelmiş. Nine kitabı eline alınca çok mutlu olmuştu. Daha sonra kitap elindeyken hayata gözlerini yummuştu.

Birkaç gün sonra kızı elinde kitapla avukatın yanına gelmiş ve avukata sayfaların boş olduğunu, kitabın nerede olduğunu sormuştur. Bunun üzerine avukat, ninenin daktilonun mürekkebi bitmesine rağmen yazdığını, bunun onun tek ümidi olduğundan dolayı gerçeği söyleyemediğini ifade etmiştir. Nineye verilen paranın ise avukat tarafından verildiği ortaya çıkmıştır.

Çatışma Süreci: “Ninemin Kitabı” adlı metinde kız, kızgınlık ile avukattan hesap sormaya gelince bir çatışma yaşanmıştır.

Aradan birkaç gün geçti. Kızı kitabı karıştırmaya başladı. Sonra da koşarak avukatın ofisine gitti. “Bunlar bomboş sayfalar, kitap nerede?” diye sordu. Avukat, “Umarım beni affedersiniz.” dedi. “ Kitap zaten ortada yoktu. Nine ne görebiliyor ne de duyabiliyordu. Daktilonun mürekkebi bitmesine rağmen o yazdığını sanmıştı hep. Kitabı getirdiğini zaman bunu ona söyleyemedim. Bu onun tek ümidiydi.” (Erkal & Erkal, 2020: 22).

Kız, annesi için önemli olan kitabın sayfalarını boş görür. Bunu, kendilerine yapılmış bir saldırı olarak düşünür ve durumu kişiselleştirir. Bundan dolayı çatışmanın kaynağını farklı değerlerdir. Avukat, kızın tavrı sonucunda iletişimi ön plana çıkaran tepki ortaya koyduğundan çatışmaya verilen tepki ilkeli tepkidir. İki kişi arasında meydana gelen bir anlaşmazlık söz konusu olduğundan çatışma türü tartışmadır. Avukat, hem nine hem de kızına karşı amaçtan ziyade ilişkiyi ön plana çıkarmış, insanları kırmak istememiştir. Çatışma çözme stratejilerinden uyma stratejisi kullanılmıştır. Tarafların birbirini anlaması ve anlaşması ile çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Ninenin kızı soru: “Peki ya o paralar?”

Avukat kızardı, cevap veremedi. Ama kadın anlamıştı. Yayıncıdan geldiğini söylediği mektubu kendisi yazmış ve para için de arabasını satmıştı. Avukatın hala eski elbiselerle gezmesinin sebebi de bundan başka bir şey değildi (Erkal & Erkal, 2020: 22).

4.1.2. Akıllı Kız

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: Dmirtiy Brudniy, Kasimbek Esmambetov

Sayfa Numarası: 34

Metin Özeti: Bir zamanlar Sarıbay adlı bir han yaşarmış. Han ölmek üzereymiş. Varisi olmadığı için de birini seçmek zorundaymış. Bundan dolayı öldükten sonra doğanının salınmasını, doğan kime konarsa hanın o olacağını söylemiştir. Doğan, çobanın omzuna konmuştur ve yeni han çoban olmuştur. Aksakallılar, hanın evlenmesi ve mirasçılarının olması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine han tarafından evleneceği kişilere bilmece sorulmuş. Hepsini fakir bir kız bilmiştir. Han, bu kızla evlenmiştir. Han, karısına kimseye öğüt vermemesi konusunda uyarsa da karısı bir suçluya öğüt vermiştir. Han, sözünü tutmayan karısına en sevdiğini yanına alıp gitmesini söylemiştir. Karısı ise son olarak hanla yemek yemeyi istemiş. Daha sonra yemeği yiyen han uyuyakalmış. Gözünü açtığı anda başka bir şehirdeymiş. Karısı ona, en sevdiğimi yanıma almama izin verdin, demiş. Bu durum hanı çok etkilemiş ve saraya dönüp mutlu bir yaşam sürmüşler.

Çatışma Süreçleri: “Akıllı Kız” adlı metinde iki çatışma meydana gelmiştir:

İlk çatışma, bilmeceyi çözmek için saraya giden kızlar ile fakir kız arasında gerçekleşmiştir:

Aradan iki gün geçti kızlar hala bilmecenin cevabını bulamamışlardı. Üçüncü gün hanın sarayına giden yolda fakir bir kızla karşılaştılar. Fakir kız onlara “Kardeşlerim!” diye seslendi. “Üç gündür telaş içindesiniz, ne oldu bana da söyleyin. Belki yardım edebilirim.” Kızlar: “Öğrenip de ne yapacaksın?” diyerek kibirle cevap verdiler. “Senin işin odun toplamak.” İçlerinden biri: “Neden üzüyorsunuz onu?” dedi ve olan biteni anlattı. Fakir kız: “Kardeşlerim beni de alın yanınıza.” dedi. Önce herkes güldü, sonra düşündüler ve yanlarına almaya karar verdiler (Erkal & Erkal, 2020: 34).

Akıllı kız metnindeki ilk çatışma, kızların iş birliği yoluna gitmemesinden, fakir kızın gruba dâhil edilmemesinden yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (ait olma) kaynaklanmıştır. Fakir kıza karşı alaycı bir tutum sergilenmesinden dolayı çatışmaya sert tepki verilmiştir. Kişiler arasında fikir ayrılıkları olduğu için çatışma türü, tartışmadır. İçlerinden birinin, fakir kıza olan olumlu yaklaşımından dolayı hem

amaç hem de ilişkilere önem verildiği görülüyor. İş birliği yoluna gidildiği için yüzleşme stratejisi kullanılmıştır. Ortak bir karar alıp yola devam ettikleri için çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

İkinci çatışma, han ve eşi arasında meydana gelmiştir. Han, eşine kimseye öğüt vermemesi konusunda uyarmasına rağmen eşi bir suçluya öğüt vererek onun kurtulmasını sağlar. Bunun üzerine han, eşinden gitmesini ister. Kişiler arası çatışma burada başlamıştır:

Fakat han bir gün onu şöyle uyardı: "Benden başka hiç kimseye öğüt verme." Kız ona söz verdi. Bir gün cömertliği yüzünden nasıl kurtulacağı hakkında bir yiğide öğütte bulundu. Han, ona karısının yardım ettiğini hemen anladı ama yine de doğru olup olmadığını öğrenmek istedi ve yiğidin ağzını aradı.

"Bu güzel tavsiyeyi sana kim verdi? Eğer söylemezsen seni asarım." Yiğit korktu ve öğüdü han şanı verdiğini söyledi. Han kızgınlıkla karısına şöyle dedi: "Hiç kimseye öğüt vermeyeceğine yemin etmiştin. Fakat sözünü tutmadın ve suçlu birine yardım ettin. Güvenilir bir kadın olamayacaksan git. En sevdiğin şeyi yanına almana izin veriyorum." Karısı: "Tamam." dedi. İyiliğin için çok teşekkür ediyorum. Fakat ayrılmadan önce son isteğimi yerine getir. Son kez birlikte yemek yiyelim." (Erkal & Erkal, 2020: 34).

Bu çatışma, hanın sözüne itimat edilmemesinden yani onun saygınlığının ve güveninin boşa çıkarılmasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı çatışma, karşılanamayan temel gereksinimlerden (güç) kaynaklanmıştır. Karısın gitmesini istediği için çatışmaya, sert tepki verilmiştir. Karşılıklı fikir ayrılıklarından kaynaklandığı için çatışma türü, tartışmadır. Karısı yemekte hanı uyutup en sevdiğini kişiyi yani hanı yanına alıp başka şehre gitmiştir. Han bundan etkilenmiş ve saraylarına geri dönmüşlerdir. Burada amaçtan çok ilişki ön planda olduğundan uyma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Çatışma; han ve karısının saraya dönmeleri, hanın karısının sözüne itimat etmesi ve ona iyi davranmasıyla kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.3. Sol Ayağım

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: Christy Brown

Sayfa Numarası: 39-43

Metin Özeti: Doktorlar, beyin felci olan Chris'in zihinsel engelli olduğunu, uzun süre yaşayamayacağını söylemesine rağmen annesi umudunu kesmez. Anne; önce A harfini öğretir, sonra alfabenin diğer harflerini öğretmeye koyulur. Bir süre sonra Chris isminin baş harflerini yazar. Annesi ona öyküler okur. Bu gelişim sürecinde annesi ile bazı çatışmalar da yaşar. Chris'in kardeşinin hastalanması üzerine eve gelen doktor, Chris'in tebeşirle yazı yazdığını görür ve çok şaşırır; onun gelişimini takip etmeye başlar. Chris okula gidememenin üzüntüsü yaşarken bir gün kardeşinin okul kitabında bir kelimeye rastlamış, bu kelimeyi öğrenmeye çalışıyordu. Sonunda kelimeyi yazıp annesini çağırmış. Annesi kâğıtta yazılan yazının “A-N-N-E” olduğunu görünce çok duygulanmış.

Çatışma Süreci: Sol Ayağım adlı metindeki çatışma, Chris'in ayağına bir şey giymek istememesine rağmen annesinin giydirmeye çalışmasından yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Chris, çatışmadan kaçınma yoluna giderek çatışmaya yumuşak tepki vermiştir. Çocuk zihinsel engelinden dolayı ayaklarını kullanmakta zorlanmaktadır. Bu gelişim döneminde ayağına bir şey takılınca kendisini kötü hissetmektedir. Bundan dolayı çatışma türü, gelişimsel çatışmadır. Chris'in çatışmayı çözmeye çalışmaması ve çaresizlik duygusu yaşamasından dolayı geri çekilme çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Tarafların isteklerinin yerine gelmemesinden ve annesinin yaptığı eylemin Chris'in kendisini kötü hissetmesine neden olmasından ötürü çatışma, kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Ayağıma ayakkabı ya da başka bir şey giymiyordum. Annem küçüklüğümünden beri, çıplak ayakla çok bakımsız göründüğümü söyleyerek ayağıma bir şeyler giydirmeye çalışıyordu. Ama ne zaman ayağıma bir şey geçirse hemen çıkarıyordum. Ayağımın örtülmesinden nefret ediyordum. Annem ayağıma çorap ya da ayakkabı giydirdiğinde, normal bir insan elleri arkasına bağlandığında ne hissederse aynı şeyi hissediyordum (Erkal & Erkal, 2020: 41).

4.1.4. Meşe ile Saz

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: Jean De La Fontaine

Sayfa Numarası: 74-75

Metin Özeti: Meşe, saza Tanrı'nın ve doğanın haksızlık yaptığını söylemiş. Meşe, kendilerinin saza göre daha dayanaklı ve güçlü olduğunu, kendi gölgesinde yaşamasının saza iyi geleceğini söyleyerek ona acımıştır. Saz ise meşenin rüzgâra karşı şimdiye kadar dimdik ayakta durmasının onu aldatmaması gerektiği söylemiş. Bunun üzerine çıkan karayel saza sadece eğmiş ama meşe dayanamayarak yere serilmiştir.

Çatışma Süreci: Çatışma, meşenin karşılanamayan temel gereksinimden (güç) kaynaklanmıştır. Meşenin tutumunda saldırganlığın ön planda olmasından dolayı çatışmaya sert tepki verilmiştir.

*Meşe, bir gün, saza demiş:
— Doğrusu Tanrı size gadirlik etmiş.
Minnacık serçe konsa üstünüze
Beliniz bükülüverir.
Suları ürperten seher yeli
Baş eğdirir size
Bir de benim şu dağ gibi gövdeme bak!
Güneş bile zor giriyor içime,
Fırtına dallarıma oyuncak.
Her esen yel sana bora,
Bana kasırgalar meltem (Erkal & Erkal, 2020: 74).*

Taraflar arasındaki fikir ayrılığından kaynaklandığından çatışma türü olarak tartışma kullanılmıştır. Meşenin saza karşı yapmış olduğu baskı ile amacının kazanmak olduğu görülüyor. Burada güçlü olma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır.

*Rüzgârlar anası Kuzey,
En azgın oğlunu salmış dünyaya.
Saz eğilmiş, meşe dayanmış,
Derken karayel artıkça artmış.
Sonunda birdenbire gelmiş meşenin hakkından:
Göklere değen başını sermiş yere,
Köklerini çıkarmış yedi kat yerden (Erkal & Erkal, 2020: 75).*

Beklenmeyen bir şekilde meşe bir doğa olayı sonucunda yıkılmıştır. Çatışma; saz açısından kazanma, meşe açısından kaybetme ile yani kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.5. Küçük Çocuk

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: Helen E. Buckley

Sayfa Numarası: 79-82

Metin Özeti: Küçük bir çocuk okula başlamış. Öğretmeni tarafından resim ve hamur çalışmaları yaptırılmış. Küçük çocuk, öğretmenin dediklerini yaparken öğretmeni araya girerek farklı çalışmalar vermiş. Küçük çocuk ise bu çalışmaları beklemeden, kendi yaptığı çalışmaların daha güzel olduğunu düşünerek hareket etmiştir. Çok geçmeden çocuk öğretmenini bekleyerek hareket etmiş. Bu seferde kendine özgü şeyler yapamaz olmuş. Kendine güvenini yitirmiştir. Daha sonra küçük çocuk, ailesi ile beraber başka bir şehre taşınıp yeni okula başlamıştır. Yeni gittiği okulda da öğretmeni resim etkinliği yapacaklarını söylemiş. Ancak küçük çocuk önceki okulunda beklemeyi öğrendiği için harekete geçmemiş. Öğretmen bunu görünce “Resim çizmek istemiyor musun?” diye sormuş. Bunun üzerine küçük çocuk, nasıl çizileceğini ve hangi boyayı kullanacağını bilmediğini söylemiş. Öğretmeni ise resim konusunda özgür olduğunu, istediğini çizebileceğini ve bu şekilde kimin yaptığını anlayabileceğini söylemiştir. Bunu duyan çocuk eskisi gibi resim yapmaya başlamıştır.

Çatışma Süreçleri: Küçük Çocuk adlı metinde iki çatışma görülmektedir:

Birinci çatışma, küçük çocuk ve ilk öğretmeni arasında olmuştur. Çatışma, küçük çocuğun seçimlerinin kısıtlanması nedeniyle karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Küçük çocuk, isteklerinden vazgeçmesi ve kolayca pes etmesinden dolayı çatışmaya yumuşak tepki göstermiştir. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemindeki istek ve beklentileri engellendiği için ortaya çıkan çatışma türü, gelişimsel çatışmadır. Küçük çocuğun amacından vazgeçip ilişkiye önem vermesiyle uyma çatışma çözme becerisi kullanılmıştır. Karşı tarafın isteklerine uyup kendi isteklerinden vazgeçildiği için kazan-kaybet şeklinde çatışma sonuçlanmıştır.

Çok geçmeden küçük çocuk beklemeyi öğrenmiş, İzlemeyi de, öğretmeninkine benzer şeyler yapmayı da. Çok geçmeden kendine özgü şeyler yaratamaz olmuş (Erkal & Erkal, 2020: 81).

Küçük Çocuk adlı metindeki diğer çatışma ise küçük çocuk ve yeni öğretmeni arasında meydana gelmiştir. Çatışma küçük çocuğun etkinlik yaparken özgürce

hareket edemeyeceğim düşüncesinden hareketle karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Yeni öğretmenin iş birliğine giderek küçük çocukla iletişim kurması ve bu sayede çocukta olumlu tutumun oluşmasından dolayı çatışmaya verilen tepki, ilkeli tepkidir. Küçük çocuk, ilk öğretmeninden dolayı kendi başına karar vermemeye başlamıştı. Yeni öğretmeni ise bu durumun tam tersi bir yaklaşım sergilemiş, küçük çocuğu yaptığı etkinlikte özgür bırakmıştır. Çocuğun önceki bilgisi ile yeni öğrendiği bilginin birbiri ile uyuşmaması sonucunda ortaya çıkan çatışma türü, kavramsal çatışmadır. Karşılıklı iş birliği ile tarafların istek ve ihtiyaçları dikkate alınıp çözüm yoluna ulaşıldığı için yüzleşme çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Çatışma, her iki tarafın da istekleri konusunda anlaşmaya varması ile kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Küçük çocuğun yanına gelince, “Resim çizmek istemiyor musun?” diye sormuş. “İstiyorum.” demiş küçük çocuk. “Ne çizeceğiz?” Öğretmeni, “Buna sen karar vereceksin.” demiş. “Nasıl çizeceğim?” diye sormuş küçük çocuk. “Nasıl istersen öyle.” demiş öğretmeni. “Hangi renkle boyayacağız?” diye sormuş küçük çocuk. “Hangi renkle istersen onunla.” demiş öğretmeni. “Eğer herkes aynı resmi çizerse, aynı renkte boyarsa, kimin yaptığını nasıl anlayabilirim?” demiş öğretmeni. “Bilmiyorum.” demiş küçük çocuk ve pembe, portakal rengi ve mavi çiçekler yapmaya başlamış (Erkal & Erkal, 2020: 82).

4.1.6. Son Leylek

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: Özkan ÖZE

Sayfa Numarası: 141-143

Metin Özeti: Fabrikanın hiç kullanılmayan, uzun bir bacası vardır. Bu bacanın üzerinde sıcak zamanlarda gelip yerleşen bir leylek ailesi yaşarmış. Leylek ailesi havalar soğuyunca buradan ayrılırmış. Ancak bu sonbahar birisi kalmış. İdris bunu fark edip konuyu arkadaşlarına açmıştır. Herkes bu leyleğin kalma sebebi ile ilgili yorumda bulunmaya başlamış. Ertesi gün fabrikaya gelince leyleği görememişler. Fabrikada bekçi olan İcabettin dayıyı, fabrikadan elinde kutu ile çıkarken gören çocuklar, kutunun içinde leylek olduğunu düşünerek İcabettin dayıyı sıkıştırmışlar. İcabettin dayı kutuyu açınca içinden kanadı sarılı bir leylek çıkmış. Leylek, bu yarayı, fabrikanın köpeği olan Toraman'ın saldırısından kaçarken elektrik direğine

dolanan uçurtma yüzünden almış. İcabettin dayı leyleği kurtarmış ve kışı geçirmesi için evine götürmüş. Çocuklar ise okuldan gelince leyleği görmeye İcabettin dayıya gelmişler.

Çatışma Süreci: Son Leylek adlı metindeki çatışma, çocukların İcabettin dayının elindeki kutunun içinde leylek olduğu düşünceleri ve onu görmek istemelerinden yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (ait olma) kaynaklanmaktadır. Tarafların iş birliği yoluna gitmesiyle çatışmaya verilen tepki, ilkeli tepkidir. Çocuklar ve İcabettin dayı arasındaki fikir ayrılıklarından dolayı çatışmanın türü, tartışmadır.

- *İcabettin dayı o kutunun içinde ne var?*
- *Youv oğlum! Nedecehsiz ne var? Gidin işiize, dersiiz neyiiz yoh mi?*
- *Yoksa leylek mi var İcabettin dayı! Göstersene bize leyleği.*
İcabettin dayı öyle sert görünürdü ama çabuk yumuşardı, daha fazla dayanamadı.
- *Hele gelin, bahın ne var?* (Erkal & Erkal, 2020: 142).

Çocuklar ve İcabettin dayı arasında leyleği görmek konusunda bazı kısıtlamalar da olsa ortak bir anlaşma yapılmış olup uzlaşma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Tarafların istedikleri olduğu için çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.7. Karagöz ile Hacivat

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: haz. Erdal ÇAKICIOĞLU

Sayfa Numarası: 179-183

Metin Özeti: Karagöz hastaymış. Hacivat'ın elinde hastalıkların yazdığı kitabı duymuş. Hacivat bu şekilde hastaları tedavi ediyormuş. Karagöz, Hacivat'ın yanına giderken karşısına sırasıyla Tuzsuz, Temel, Azeri çıkmış. Karagöz, Hacivat'ın bu kişilere kitaptan bakarak verem olduklarını, öleceklerini söylediğini duymuş. Daha sonra Hacivat'ın evine gelmiş, hastalıkla ilgili şikâyetlerini söylemiş. Bunun üzerine Hacivat, Karagöz'e de verem olduğunu söylemiş ve ölmeden önce dileğin varsa yap, demiş. Son dilek olarak sahte doktor dediği Hacivat'a vurmaya başlayıp onu kovalamıştır.

Çatışma Süreci: Karagöz ile Hacivat metnindeki çatışma, elindeki kitapla tedavi ettiği insanlar tarafından bilinen ve onaylanan Hacivat ile Hacivat'ın bu durumuna itiraz eden Karagöz arasında gerçekleşmiştir. Taraflar arasındaki bu durum nedeniyle çatışma, karşılanamayan temel gereksinimlerden (temel yaşam) kaynaklanmıştır.

Karagöz – Yahu, hani senin bir kitabın varmış. Okuyup hastalıkları iyi ediyormuşsun ya! O kadar okudun ama benim rahatsızlığımı bir bakışta anlamadın.

Hacivat – Öyle deme, Karagöz'üm. Sen rahatsızlığını söyle, ben hastalığını bulayım.

Karagöz – Yahu, ben söyledikten sonra sen ne bulacaksın? (Erkal & Erkal, 2020: 182).

Karagöz'ün, Hacivat'a karşı göstermiş olduğu kızgınlık ve vurma eyleminden dolayı çatışmaya verilen tepki, sert tepkidir. Tarafların düşüncelerinin birbirine uymamasından dolayı ortaya çıkan çatışmanın türü, tartışmadır. Karagöz, Hacivat'a karşı amacını ön plana çıkarıp ilişkiyi arka planda tutmuş, ona güç uygulamıştır. Bundan dolayı güç kullanma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır.

Hacivat – Ölmeden önce bir dileğin varsa onları yap.

Karagöz – İyi öyleyse! Al sana!

Hacivat – Uf! Vurma Karagöz'üm!

Karagöz – Al sana bir tane! Al sana bir daha!

Hacivat – Vurma Karagöz'üm! (Erkal & Erkal, 2020: 183).

Hacivat'ın isteklerinden ziyade Karagöz'ün öleceğini düşünen zavallıları sevindirmek ve sahte doktoru ortaya çıkarmak amacı çerçevesinde çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Hacivat – Aman! Of! Kaçayım bari.

Karagöz – Seni gidi sahte doktor seni! Bu dayağın acısıyla o kitabı bir daha eline almazsın! Ben de gidip o zavallıları sevindireyim bari (Erkal & Erkal, 2020: 183).

4.1.8. Karamsar ve İyimser Bakış Açısı

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: haz. Cevdet KILIÇ

Sayfa Numarası: 216-217

Metin Özeti: Hayatından sürekli şikâyetçi olan bir çocuğa, mesleği aşçılık olan babası hayat dersi vermek istemiş ve onu mutfağa götürmüştür. Üç cezveye su

doldurmuş, cezvelere kahve, patates ve yumurta koymuştur. Bir süre sonra cezveye koyduklarından patates ve yumurtayı tabağa; kahveyi ise fincana koymuştur. Çocuğuna ne gördüğünü sormuş ama kız bu soruya alaycı bir üslupla cevap vermiştir. Babası; patates, yumurta ve kahvenin sıkıntılar karşısında farklı tepkiler verdiğini ifade etmiştir. Patates sertken yumuşamış, yumurta sıvıyken katılaşmış, kahve ise hem kendini hem suyu değiştirdiğini belirtmiştir. Böylece babası, kızına sıkıntılar karşısında neler yapabileceğinin mesajını vermiştir.

Çatışma Süreci: Karamsar ve İyimser Bakış Açısı metnindeki çatışma, küçük çocuğun hayatı sorgulaması ve neticesinde karamsarlığa düşmesinden dolayı karşılanamayan temel gereksinimlerden (ait olma) kaynaklanmıştır. Babası tarafından iş birliğine ve iletişime dayanan bir tepki sunulduğu için çatışmaya, ilkeli tepki verilmiştir. Gelişim dönemindeki küçük kızın, istek ve beklentilerindeki sorunlar nedeniyle çatışma türü, gelişimsel çatışmadır. Babanın, kızına doğru yolu göstermeyi amaçlaması ve iletişime de bu amaç doğrultusunda önem vermesinden dolayı yüzleşme çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. İki taraf da anlaşmaya vardığı için çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Kızına dönerek sordu:

– Ne görüyorsun?

– Patates, yumurta ve kahve, diye alaylı bir cevap verdi kızı.

– Daha yakından bak bir de, dedi baba, patatese dokun.

Kız, kabuğunu soyduğu yumurtanın katılaştığını gördü. En sonunda, kızının kahveden bir yudum almasını söyledi.

Söyleneni yapan kızın yüzüne, kahvenin nefis tadıyla bir gülümseme yayıldı.

Ama yine de bütün bunlardan bir şey anlamamıştı:

– Bütün bunlar ne anlama geliyor baba?

Babası, patatesin de, yumurtanın da, kahve çekirdeklerinin de aynı sıkıntıyı yaşadıklarını, yani kaynar suyun içinde kaldıklarını anlattı (Erkal & Erkal, 2020: 217).

4.1.9. Bilmemekten Rahatsız Olmayın

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: Richard CARLSON

Sayfa Numarası: 228-229

Metin Özeti: Bir zamanlar köyün birinde yaşlı ve bilge adam yaşarmış. Köylüler, sorunları karşısında bilgenin yanına gidermiş. Bir gün, bir çiftçi mal varlığına etki

eden sorunlardan dolayı bilge adamın yanına gelmiş. Bilge adam, çiftçinin mal varlığı konusundaki ilk sorusuna “Belki öyledir, belki de değildir.” cevabını vermiş. Adam tepki göstererek ayrılmış. Daha sonra bilgenin dediği olmuş. Diğer iki gelişinde de bilge aynı şekilde cevap vermiş, çiftçi kızmış ve yine bilge haklı çıkmıştır. Hikâyede verilmek istenen ders ise eğer sakın kalırsak ve karamsar olmazsak her şey iyi olacaktır.

Çatışma Süreci: Bilmemekten Rahatsız Olmayın metninde, çiftçinin öküzü ölmüş, sonra da çiftçiye işinde yardım eden oğlu attan düşmüş. Bundan dolayı mal ve zaman kaybı endişesine kapılan çiftçi, iki durumda da bilgeye gitmiştir. Çatışma, sınırlı kaynaklardan kaynaklanmıştır.

Çiftçi: “Yardıma ihtiyacım var. Korkunç bir şey oldu. Öküzüm öldü ve tarlamı sürmek için başka hayvanım yok! Başıma gelebilecek bundan daha kötü bir şey olabilir mi? (Erkal & Erkal, 2020: 228).

Çiftçinin her gelişinde bilge adam; hep sakın davranmış, karşı tarafı anlamış ve karşı tarafın da kendisini anlamasını beklemiştir. Bundan dolayı çatışmaya verilen tepki, ilkeli tepkidir. Çiftçi çıkar amacıyla bilgeden her yardım istediğinde bilge ona, “Belki öyledir, belki de böyledir.” ifadesini kullanmıştır. Bilgenin ifadeleri başta çiftçinin çıkarına uygun olmadığından ortaya çıkan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır. Bilge adam, çiftçinin istek ve ihtiyaçlarına önem verdiği ve ilişkiyi korumak istediği için uyma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Çiftçi, çatışmaların sonucunda bilge adamın hikmetli sözlerinin arkasındaki sırrı algıladığı için ve bilge adam da vermek istediği mesajı ulaştırdığı için çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Çiftçi: “Haklıydın bilge adam. Öküzümü kaybetmek başıma gelebilecek en kötü şey değilmiş, aksine Tanrı’nın bir lütfuymuş. Öküzüm ölmeseydi atı yakalayamaz, tarlamı onunla sürmezdim. Kabul etmelisin ki bu olabilecek en iyi şeydi.” diyerek özür dilemiş (Erkal & Erkal, 2020: 228).

4.1.10. Ampulün İlk Yanışı

Ders Kitabı Yayınevi: Özgün Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Hilal ERKAL, Mehmet ERKAL

Metin Yazarı: Tarık USLU

Sayfa Numarası: 234-235

Metin Özeti: 40-50 adam, koca bir laboratuvarıda Thomas Edison ile beraber çalışıyordu. Bu çalışmada önemli olan ampulün içindeki telin hangi maddeden

yapılacak olmasını bulmaktı. Bine yakın deneme yapsalar da sonuç alamamışlar. Bunun üzerine Edison'un asistanı devam etmemek gerektiğini belirtse de Edison buna sert çıkmıştır. Çalışmaya devam eden Edison, ceketinin düğmesindeki ipi fark etmiş. Onu deneyince ampul yanmış ve kısa süre sonra elektrik santrali ve şebeke kurulmuş. Mahalle elektrikle aydınlanmış.

Çatışma Süreci: Ampulün İlk Yanışı adlı metnindeki çatışma, Edison'un asistanının başarısızlığı kabul etmesi ve çalışmaya devam edilmemesi gerektiğini söylemesinden yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (güç) kaynaklanır. Edison, zafer kazanmayı amaçlayan bir tavır ile sert tepki göstermiştir.

Edison'un asistanı, herkesin çok yıprandığına ve bu işe daha fazla devam etmenin bir anlamı olmadığına inanıyordu. "Artık bu işten vazgeçsek!" dedi. "Bine yakın deneme yaptık ama sonuç başarısız oldu..."

Edison ise tüm yorgunluğuna rağmen tarihe geçecek bir yanıt verdi: "Ne demek hiçbir netice alamadık! Öyle şey olur mu? Bin ayrı madde denedik ve bin tane yanlış maddenin hangileri olduğunu öğrendik!" (Erkal & Erkal, 2020: 234).

Çatışmanın türü, iki kişi arasındaki anlaşmazlık söz konusu olduğu için tartışmadır. Edison zafer kazanmak ve sonucu ne olursa olsun amacına ulaşmak istemektedir. Bundan dolayı güç kullanma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Taraflardan birinin isteklerine ulaşması, diğerinin ulaşamamasından dolayı çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.11. Ana İşsiz Kalınca

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Gülten DAYIOĞLU

Sayfa Numarası: 20-23

Metin Özeti: Atıl, ailesi ile beraber Almanya'ya gelmiştir. Annesinin işine, işlerin azaldığı gerekçesiyle son verilmiştir. Bunun üzerine Atıl duruma üzülmüş ve soru sormaya devam etmiş. Bunun üzerine babası sert çıkarak konuyu kapatmalarını istemiş. Atıl, artık okula da gitmek istemiyor, sürekli bahaneler buluyordu. Annesi de evde oturmaktan ve kimsenin olmamasından sıkılıyordu. Anne ve oğul geldikleri köyün özlemine çekip üzülyordu. Atıl birkaç kez babasına Almanya'dan sıkıldığını söylemeye kalksa da babası ona sert tepki göstermiş. Köye göre daha rahat

olduklarını, istediği kadar para biriktirmeden buradan ayrılmayacağını, susması gerektiğini söylemiştir. Atıl bütün dertlerini içine atıp susmuştur.

Çatışma Süreci: Ana İşsiz Kalınca adlı metinde çatışma; Atıl'ın annesinin işsiz kalması ve babasının para kazanma amacından dolayı sınırlı kaynaklardan kaynaklanmıştır.

“Ben çalışıyorum ya! Anana da işsizlik sigortasından üç beş kuruş verirler elbet. Şimdilik geçiniriz. Belki ilerde ona başka bir iş bulunur.”

Atıl sorularını sürdürmeden duramadı.

“Anamı işten ne demeye çıkardılar?”

Ana, köylü diliyle art arda birkaç kez ilendikten sonra “İşveren, satışların azaldığını söylüyor.” dedi. “Benimle birlikte birçok yabancı işçinin işine de son verdiler.”

Baba kaşlarını çatarak söze karıştı.

“Susun gayrı! Kapatın konuyu! Çocuk ağzına düşecek sözler değil bunlar! Dert kocaman. Hem de günden güne daha çok büyümekte!” (Kır, Demirer, & Gürkan, 2019: 20).

Atıl'ın sorularına karşı babanın kızgınlık içinde göstermiş olduğu tepki, sert tepkidir. Atıl'ın düşüncesi, babanın para kazanma isteğine engel olabileceğinden dolayı ortaya çıkan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır. Babanın hem kendi isteklerini karşı tarafa kabul ettirme düşüncesi hem de ilişkiden ziyade amaca önem vermesinden dolayı güç kullanma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Taraflardan birinin ihtiyaçları ve istekleri göz ardı edilip karşı tarafın isteklerinin ön planda olmasından dolayı çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Birkaç kez Almanya'dan bıkip usandığını söylemeye kalkışmış, babası “Seni buraya gezip eğlenerek keyfedesin diye getirmedi. Almanların vergi indirimi ve çocuk parasına kandım da doladım başıma. Ye, iç, rahatına bak. Tarlada, harmanda çalıştırmıyorum. Dağa, bayıra, çobanlığa salmıyorum. Karnın tok, sırtın pek. Başın çatı altında. Çocuk nazi çekemeyecek kadar yorgun ve bezginim. Apırsan da köpürsen de aklıma koyduğum kadar para kazanmadan gitmem buradan! Dişini sık, çeneni tut. Gücümü kıracak sözler etme!” diye sert çıkışlarla susturmuştu onu (Kır vd., 2019: 23).

4.1.12. Karadut

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Çağatay GÜLER

Sayfa Numarası: 28

Metin Özeti: Adam, çocukluğundaki güzel anıları hatırlatan karadutu pazardan alıp eve götürür ama eski tadını bulamaz. Ayrıca karadut lekesi de geçmek bilmezmiş. Bir gün evlerine hatırı sayılır bir konuk gelir. O gün de evlerinin önündeki karadutun tam olgunlaştığı zaman... O devirde gömlek önemli bir giysiydi. Konuk, altından geçerken gömleğine karadut düşer ve gömleğinde iz bırakır. Konuğun yüzü değişir, canı sıkılır. Ev sahipleri gömleği temizlemeye çalışsalar da leke çıkmaz olur. Konuk, ev sahipleri tarafından ne ikram edildi ise hepsine burun kıvrır. Daha sonra dayanamayıp aklına geleni sayar ve çıkıp gider. Bunun üzerine karadut ağacı kesilir. Okuldan gelen çocuk ağacın kesildiğini görünce çok üzülür. Çocuk karadutun kabuğunu saklar. Dedesi bunu görünce leylekler karadut fidanı getirsin, diye kabuğu tavana atar. Bir zaman sonra leylekler karadut fidanı getirir. Dede ve torun tarafından dikilir ama sonuç alınmaz. Leylekler de artık karadut fidanı getirmez olur.

Çatışma Süreci: Karadut metninde, konuk için önemli olan gömleğe karadutun düşmesi ve gömleğin kullanılamaz hale gelmesinden dolayı çatışmanın kaynağı, sınırlı kaynaklardır. Konuk, gömleği bu durum gelince ev sahiplerine aklına geleni saymıştır. Bundan dolayı çatışmaya verilen tepki, sert tepkidir.

Ne ikram edildiyse burun kıvrırdı. Kimi midesine, kimi karaciğerine dokunuyordu. Özel olarak alınan gofret, bisküvi tabağına uzanmadı bile. Konuk ağırlamanın vazgeçilmezini, çayı bile içmedi. Kahve de biraz bayat mıydı ney. Gömleği tören için almıştı. Pahasına güç yetmiyordu ama parasının önemi yoktu. Feda olsundu. Ama olmazdı ki canım. Başkaları ne derdi. Saydı, döktü aralık vermedi. Ev sahipleri çok çalıştı lafı değişmeye. Dönüp dönüp karaduta getiriyordu sözü. Sonunda bir hışım pek de yüz vermeden çıktı gitti (Kır vd., 2019: 28).

Gömleğin lekelenmesi ve konuğun verdiği tepki neticesinde, ev sahipleri olayları yatıştırmak için iletişimi ön plana çıkarmıştır. Konuğun istek ve ihtiyaçlarının karşılanması temele alınmıştır. Bundan dolayı uyma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. İki tarafın da istekleri karşılanmadığı için çatışma, kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.13. Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Süleyman BULUT

Sayfa Numarası: 52-55

Metin Özeti: Mustafa Kemal, kendisiyle gelen yirmi atlıyla ilerlerken karşılarına Mustafa adlı bir çocuk çıkmış. Atatürk, Mustafa'ya hem kendini tanıyıp tanımadığını hem de yolu sormuştur. Atatürk, Mustafa'nın yardımı karşılığında para teklif etse de Mustafa kabul etmez. Atatürk'ün ısrarı üzerine Mustafa, elindeki cevizleri vermek kaydıyla bu teklifi kabul etmiştir. Mustafa Kemal, kendisini Mustafa'ya kendini tanıtmış. Daha sonra oradan ayrılmışlar. Ertesi gün Mustafa'yı alıp Atatürk'ün yanına getirmek üzere evlerine araba gelmiş. Atatürk, Mustafa'yı okula göndereceğini söylemiş. Okula başlayan Mustafa, Kuleli Askeri Lisesini bitirip subay olmuştur.

Çatışma Süreci: Sığırtmaç Mustafa adlı metindeki çatışma, Mustafa'nın Atatürk'ün para teklifini kabul etmemesinden dolayı sınırlı kaynaklardan (para) kaynaklanmıştır.

Mustafa hesaplamaya çalıştı. Onun zorlandığını gören diğer atlılar, hemen araya girdi. Onların da yardımıyla hesap yapıldı.

“Otuz altı lira eder.” dedi Sığırtmaç Mustafa.

“Sana bu otuz altı lirayı versem ne yaparsın?”

“Hiç... Almam ki!”

“Neden almıyorsun?”

“Otuz altı lira çok para!” durdu, düşündü Sığırtmaç Mustafa:

“Sonra nereden aldın diye sorarlar bana.”

Kendine gülümseyerek bakan adam “Aferin oğlum.” dedi. Yanındakilere döndü: “Böyle olmalı işte.” (Kır vd., 2019: 53-54).

Mustafa Kemal, karşı tarafı anlayarak ve onunla iş birliği yoluna giderek ilkeli tepki göstermiştir.

Adamın uzattığı paralara karşılık, torbasındaki cevizleri göstererek:

“Bir şartla alırım.” dedi. “Sen bu cevizleri alırsan ben de senin paramı alırım.”

“Tamam.” dedi karşıdaki adam (Kır vd., 2019: 54).

Taraflar arasında karşılıklı fikir ayrılığı olduğu için çatışma türü, tartışmadır. İki tarafın da amaç ve ilişkileri aynı düzeyde olup iş birliğine gittiği için yüzleşme çatışma çözme becerisi kullanılmıştır. Mustafa ve Mustafa Kemal'in isteklerinin yerine gelmesinden dolayı çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

“Hayır Mustafa... Seni kâhya yapmayacağım, okula göndereceğim. Orada okuma yazma öğreneceksin!”

Mustafa belli etmedi ama çok sevinmişti:

“Okula gönderin, bu daha iyi.” dedi.

Sığırtmaç Mustafa hemen Şişli Çocuk Hastanesine gönderildi. Orada sağlık taramasından geçip tedavisi yapıldıktan sonra okula başladı. Kuleli Askeri Lisesini bitirip subay olarak hayata atıldı (Kır vd., 2019: 55).

4.1.14. Gün Doğacak

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Hadi Besleyici

Sayfa Numarası: 65-67

Metin Özeti: Düşmanın olduğu bir ortamda Küçük Çoban ve anne Fatma Kadın hayvanları otlatmaktadır. Küçük Çoban, annesine özgür olup buralarda rahatça gezmek istediğini dile getirip askere gitmek gerektiğini söylemiş. Annesi ise henüz yaşının küçük olduğunu ifade etmiş. Ancak küçük çocuk bunu kabul etmemiştir. O sırada silah sesi duyulmuş. Ardından annesi bir inilti sesi duymuş. Annesi, Küçük Çoban'ın inilti duyulan yere gitmesini istemez ama Küçük Çoban yaralı kim olursa olsun yardım etmek gerektiğini söyleyerek ısrar etmiştir. Yaralının kendilerinden olan bir öğretmen olduğunu görmüş ve annesini çağırmıştır. Öğretmen kendisinin bir görevi olduğunu ifade edip gitmek istese de Fatma Kadın buna izin vermiştir. Çünkü yarası ağırdır. Öğretmen ceketinin cebinden bir zarf çıkarmış ve Küçük Çoban'ın bu zarfı karargâha teslim etmesini, teslim edemezse dahi düşmana vermeden yok etmesini istemiştir. Küçük Çoban ile annesi vedalaştıktan sonra Küçük Çoban yola koyulmuş.

Çatışma Süreçleri: Gün Doğacak adlı metinde ilk çatışma Fatma Kadın ile Küçük Çoban arasında meydana gelmiştir. Küçük Çoban inilti sesini duyunca yardıma gitmek istemiş ancak annesi buna engel olmak istemiştir. Çatışma, Küçük Çoban'ın karar verme ve seçim yapma isteğine engel olunmasından dolayı karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Fatma Kadın'ın engelleme çabasına karşılık Küçük Çoban, annesi ile anlaşma yoluna giderek çatışmaya, ilkeli tepki vermiştir.

Fatma Kadın: Bir ses... Bir inilti... (İnleme daha yakından duyulur.) Dinle bak.

Küçük Çoban : (Heyecanla sestən yana döner.) Birisi iniliyor. (Parmağı ile gösterir.) İnilti şuradan geliyor. Gidip bir bakayım.

Fatma Kadın : (Koşup önleyerek) Dur! Gitme sakın! (İnleme devam eder.)

Küçük Çoban: Bir hasta, belki de bir yaralıdır. Bırak ana, gidip bakayım.

Fatma Kadın: Ya onlardan biri ise...

Küçük Çoban: Ne fark eder?

Fatma Kadın: Sana kötülükleri dokunur.

Küçük Çoban: Yakınımızda, burnumuzun dibinde yardım bekleyen bir insan var. İster dost ister düşman olsun. Onu orada göz göre göre ölüme bırakmak bize yakışmaz ana. Ben iyilik için gidiyorum. Karşılığında kötülük de görsem tasa değil benim için. Ben bize yakışanı yapacağım.

Fatma Kadın : (Bırakır.) Git. Kendini kolla.

Küçük Çoban: Üzülme sen... (Koşarak iniltinin geldiği yönde kaybolur.)

Fatma Kadın : (Dua eder.) Allah 'ım, sen onu koru... (Kır vd., 2019: 66).

Küçük Çoban'ın yardım etme isteği annesi tarafından engellenmek istediğinden çatışma türü, çıkar çatışmasıdır. Fatma Kadın, Küçük Çoban'a kendisini kollaması şartı ile izin verdiğinden uzlaşma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Her iki taraf da tatmin olduğundan dolayı çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Gün Doğacak adlı metindeki diğer çatışma ise Fatma Kadın ve öğretmen arasında olmuştur. Öğretmen, yaralı haliyle gitmek isterken Fatma Kadın buna engel olmuş. Öğretmen ısrar etmiş ama Fatma Kadın izin vermemiş. Çatışma, başkalarının isteklerinin engellenmesinden dolayı karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır.

Öğretmen: (Doğrulamaya çalışarak) Beni şimdi arıyorlar. İzlerler, buraya da gelirler. Yardım edin de ayağa kalkıp gideyim buradan.

Fatma Kadın: Bu yara ile bir yere gidemezsin oğlum. Seni köye götüreyim.

Öğretmen: Fakat...

Fatma Kadın: Fakatı yok bu işin. Hem çabuk olmamız gerekli. Seni izlerler.

Öğretmen: Hayır, gitmeliyim. Çok önemli bir işim var. (Doğrulup kalkmak ister. Kalkamaz, omzunu tutar.) Off! Omzum...

Fatma Kadın: Ben demedim mi sana. Yaran oldukça derin. Sonra bir hayli de kan yitirmişsin. Köye gitmekten başka çare yok. Bir kez köye varalım, seni arasalar da bulamazlar.

Öğretmen: Görevim var ana. (Küçük Çoban'la göz göze gelir.) Küçük Çoban!

Küçük Çoban: Buyur öğretmenim.

Öğretmen: (Hâlsiz) Sana okulda hep Küçük Çoban derdik. Şimdi daha büyümüş, yiğit bir çocuk olmuşsun. Bana yardım edeceksin (Kır vd., 2019: 66-67).

Fatma Kadın, öğretmenin gitme isteğini engellediği için ortaya çıkan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır. Öğretmenin gitmemeyi kabul etmesi, Küçük Çoban'a görevi devretmesinden dolayı taraflar bazı konularda taviz vererek ortak noktada buluşmuştur. Bundan dolayı uzlaşma çatışma çözme becerisi kullanılmıştır.

Karşılıklı olarak isteklerin kabul edilme durumu söz konusu olduğundan çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.15. Hayat O Gün Çok Güzeldi

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: İpek AKKAN

Sayfa Numarası: 98-99

Metin Özeti: Kendi dünyasında yaşayan bir kız vardır. Kız, kitap ve müzik ile çok ilgilidir. Hep kendisine özgü bir oda istemiş. Hatta evdeki masasını örtü ile kapatmış, masanın altında kendisine kitaplarla dolu bir dünya yaratmıştır. Annesi bu masayı kaldırıncaya mutsuz olmuştur. Okulda içinde piyano ve tozlu kitapların olduğu bir oda varmış. Oraya gizlice girip hem kitap okur hem piyano çalarmış. Bir gün odanın kapısında müdürü ve iki öğretmenini görmüştür. Müdür sert bir sesle bağırıp durmuş. Kekeleyerek bu oda benim dese de sonuç değişmemiş. Daha sonra annesinin okula çağırılması ve annesinin ona kızması, onu derinden etkilemişti. Evde kitap, org yasaklanmış; kendisini iyice yalnız hissetmiştir. Bir gün iki öğretmeni tarafından ona sürpriz yapılmış. Öğretmenleri tarafından müdürün de ikna edilerek yapıldığı, içinde kitapların ve piyanonun olduğu büyük bir odaya götürülmüştür. Çocuk bir işe yaradığı için hayata güzel bakmaya başlamıştır.

Çatışma Süreci: Hayat O Gün Çok Güzeldi adlı metindeki çatışma, çocuğun sevdiği bir etkinlik elinden alındığı için karşılanamayan temel gereksinimlerden (eğlenme) kaynaklanmıştır. Müdürün çocuğa bağırıp çağırmasıyla çatışmaya sert tepki verilmiştir. Çocuğun gelişimsel istek ve beklentileri engellendiğinden çatışma türü, gelişimsel çatışmasıdır. Müdür, çocuğun yasak olan yere girmesine, annesi ise ders çalışmadığı yönelik tepki vermiştir. Yani amaç ön planda tutulup ilişki geri planda tutulmuş, çocuğa sert tepki gösterilerek üstünlük kurulmuştur. Burada güç kullanma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Müdür ve annesinin isteklerinin olması, çocuğun ise isteklerinin göz ardı edilmesinden dolayı çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

İki öğretmen kapıda durmuşlar, hayretle bana bakıyorlardı. Önden bana doğru yürüyen müdürümüz sert bir sesle bağırıp duruyordu. O an hiçbir şey duymuyordum. Belki de bu kata çıkmanın yasak olduğunu, kitapları ellediğim

için cezalandırılacağımı söylüyorlardı. Kekeleyerek bu benim odam diyebilmiştim. Bu kitaplar, piyano, benim öğretmenler odasına çağırılışım, annemin sinirle içeri girişi, bana bağırması bir kâbus gibiydi. Hiç konuşmuyordum. Zaten yukarıya çıkan merdivenleri tahta bir barikat ile kaplamışlardı. Müdürümüz okulun prensiplerine aykırı davrandığım için sinirliydi. Çok üzgündüm. Annem derslerimi ihmal ettiğim gerekçesi ile orgumu, kitaplarımı, hepsini kaldırmıştı (Kır vd., 2019: 99).

4.1.16. Kızgın Bir Lira

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: İbrahim Zeki BURDURLU

Sayfa Numarası: 118-120

Metin Özeti: İzmir Buca’da yatılı okulda okuyan, on üç yaşında, adı Hasan Güteryüz olan bir çocuk varmış. Bir gün gezerken demiryolunda bir parlaklık hissetmiş. Yanına vardığında güneşin altında iyice ısınan bir lirayı görüp almış. Aklına altı yaşında babasının yeleğinden aldığı bir lira gelmiştir. O bir lirayla çarşıya şeker almaya gitmişti. Şekerci o sırada yeni bir şeker yaparken çocuk elindeki parayı yanlışlıkla şekerin bulunduğu tencereye düşürmüştü. Şekerci kızarak tencereden çıkardığı kızgın parayı çocuğun eline vermiş. Çocuk, dönüşte yağın yağmura yakalanmış ve eve ıslanmış halde gelmişti. Bunun üzerine annesi Hasan’a kızdı. Hasan buna cevap vermedi. Bu arada elindeki parayı da saklıyordu. Babası ona en sevdiği şekerleri almıştı. Babası Hasan’ın elini açmadığını fark edince elinde ne olduğunu sordu. Bunun üzerine annesi araya girerek Hasan’ı kurtarmıştı. Bundan sonra Hasan, anne ve babasından izinsiz hiçbir yerden para almamıştır. Bu olay aklına gelince tren yolunda aldığı parayı sahiplerine iade etmişti.

Çatışma Süreçleri: Kızgın Bir Lira adlı metninde iki çatışma vardır: Şekerci ve anne ile çocuk arasında çatışma yaşanmıştır. Çocuğun hem şekerci hem de annesinin tepkisi sonucu onların istekleri doğrultusunda davranması ile çatışma, karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Çocuğa karşı kızgınlıkla cevap verildiği için çatışmaya verilen tepki, sert tepkidir. Tarafların fikirlerinin birbirine uymamasından dolayı çatışma türü, tartışmadır.

Ne oldu, nasıl oldu bilmiyorum, avucumdaki bir lira kaydı, gaz ocağının üstünde kaynayan tencerenin içine düşüverdi.

— Param, dedim.

Adam bağırdı:

— Ne oldu?

— Param, tencerenin içine düştü.

Şekerci geldi, elini uzattı, lirayı aldı ve bana verdi.

— Dalma, iyi tut paranı, dedi (Kır vd., 2019:119).

Bir türlü dinmiyordu yağmur. Bir yandan da ıslanmışım. Kendimi evimizin kapısından zor attım içeriye. Annem, üstüme atıldı:

— Ne oldun sen Hasan, diye sordu.

— Islandım anneciğim.

— Nerelere gittin?

— Sokaktaydım.

— Ben sana dışarıya çıkma demedim mi? (Kır vd., 2019: 119-120).

Yaşanılan çatışmalar sonucunda çocuğun çatışmadan kaçıp çatışma yaratanlardan uzak durmasıyla kaçınma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Anne ve şekercinin istekleri olup çocuğun cevap vermeyip çatışmadan kaçınmasıyla çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

“Bir lira öyle ısınmıştı ki... Elim yanar gibi olmuş, lirayı bir elimden öteki elime aktarmıştım. Şekerci İşine dalmıştı. Birdenbire geriye döndüm. Hızla mağazadan çıktım, yokuş aşağıya koşmaya başladım.” (Kır vd., 2019: 119).

“Annem bir yandan da ceketimi, pantolonumu çıkarıyordu. Annem durmadan söyleniyor, ben ona hiçbir yanıt veremiyordum.” (Kır vd., 2019: 120).

4.1.17. “A” Harfi

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Christy Brown

Sayfa Numarası: 150-153

Metin Özeti: Doğduktan bir süre sonra çocukta farklılık hisseden anne onu doktora götürmüştür. Doktorların kontrolü sonucunda çocuğun zihinsel engelli olduğu ve hep böyle kalacağı ifade edilmiştir. Anne ilk başta durumu kabul etmese de daha sonra bu duruma alışmıştı. Anne meseleye daha çok odaklanmıştı. Anne ve babası, çevreden gelen çocuk için olumsuz anlam ifade eden tepki ve önerilere karşı çıkmışlardı. Çocuk beş yaşına gelmişti. Bir gün kardeşleri tebeşirle etkinlik yaparken dikkatini sarı bir tebeşir çekmiş ve kardeşinin eline uzanıp ondan almış. Daha sonra sol ayağı ile tahta üzerine karalamalar yaptı. Bunu görev ev ahalisi şaşkın, heyecanlı ve mutluydu. Annesi hemen yanına gelip önüne “A” harfini yazmış, ondan da aynı

şekilde yazmasını istemiş. Çocuk çok zorlanmış ama başarmış. Artık kendisini yazılı olarak ifade etme şansı yakaladığı için çok mutlu olmuştu.

Çatışma Süreci: “A” Harfi adlı metindeki çatışma, çevredeki kişilerin anne ve babanın tercihlerini dikkate almadığı için karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Anne ve baba girdikleri çatışmada amaçlarına ulaşmayı hedeflemiştir. Bundan dolayı çatışmaya sert tepki vermişlerdir. Taraflar arasında görüş ayrılığı olduğu için çatışma türü, tartışmadır. Anne ve baba, çocuk ile ilgilenmeyi amaç edinip çatışmaya giren kişilerle olan ilişkilerini geri plana atmışlardır. Bundan dolayı güç kullanma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Çevredeki insanların isteklerinin olmayıp anne ve babanın isteklerinin gerçekleşmesiyle çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Onlar, bana kibar ve anlayışlı davranılması ancak ciddiye alınmamam gerektiğini düşünüyorlardı. Bu bir hata olurdu. “Kendi iyiliğin için” diyorlardı. “Bu oğlana diğerlerine bakacağın gibi bakma yoksa sonunda kendi kalbin kırılır.” Annemle babamın onların pek çoğuna karşı gelmesi benim için çok büyük şanstı (Kır vd., 2019: 151).

4.1.18. Mesele Kuyumcu Bulmakta

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Ahmet Alparslan

Sayfa Numarası: 160

Metin Özeti: Bir bilge, yetiştiği öğrencisinin seviyesini ölçmek ister. Eline parlak ve iri bir nesne verip esnafa fiyatını sormasını, en son ise kuyumcuya göstermesini istemiş. Bilge, sadece fiyatlarını öğrenmesini, satmamasını istemiştir. Öğrenciye bakkal 1 lira, manifaturacı 5 lira, semerci 10 lira verir. En sonra kuyumcuya gider. Kuyumcu mücevheri görünce şaşırır. Mücevher için her istediğini vereceğini söyler. Öğrenci satılık olmadığını söyleyip taşı almak için uzanınca kuyumcu yalvarmaya başlar. Bunu karşılığında kuyumcu tekrar her şeyini vereceğini söyler. Öğrenci sadece fiyat için geldiğini söyleyip oradan uzaklaşır. Daha sonra bilgeye döner, yaşadıklarını anlatır. Bunun karşılığında Bilge, “Bir şeyin kıymetini ancak onun değerini bilen anlar.” der.

Çatışma Süreci: Mesele Kuyumcu Bulmakta metnindeki çatışma, kuyumcunun değerli bir taşı kaçırmak istemeyip öğrenciye yalvarmasından yani sınırlı kaynaklardan (para) kaynaklanmıştır. Öğrenci durumdan uzaklaşmak ve çatışmadan kaçınmak istemiştir. Bundan dolayı çatışmaya verilen tepki, yumuşak tepkidir. Kuyumcunun, mücevheri elde etme isteği engellendiği için ortaya çıkan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır.

Kuyumcu öğrencinin elindekini görünce yerinden fırlar. Bu kadar değerli bir pırlantayı, mücevheri nerden buldun, diye hayretle bağırır ve hemen ilave eder: “Buna kaç lira istiyorsun?” Öğrenci sorar: “Siz ne veriyorsunuz?” Kuyumcu: “Ne istiyorsan veririm.” Öğrenci: “Hayır, veremem, diye kaşığı almaya uzanınca kuyumcu yalvarmaya başlar: “Ne olur, bunu bana satın. Dükkânımı, evimi hatta arsalarımı vereyim. Öğrenci; emanet olduğunu, satmaya yetkili olmadığını ancak fiyat öğrenmesini istediklerini anlatıncaya kadar bir hayli dil döker. Mücevheri alıp kuyumcudan çıkan öğrencinin kafası karmakarışıktır (Kır vd., 2019: 160).

Öğrenci çatışmadan kaçıp, çatışma yaratandan uzak durduğu için kaçınma çatışma çözme becerisi kullanılmıştır. Kuyumcunun çok istemesine rağmen mücevheri alamaması, öğrenci ise bilgenin isteklerini yerine getirdiği için çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.19. Yusufçuk

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Ali Püsküllüoğlu

Sayfa Numarası: 172-174

Metin Özeti: Toroslar'daki dağ köylerinin birinde bir adam yaşarmış. Adamın; bir karısı, biri kız diğeri oğlan olan iki küçük çocuğu varmış. Kendi hallerinde yaşarken adamın karısı ölmüş. Adam, bir zaman sonra çocuklarını incitmeyecek bir eşe ihtiyaç duymuş. Daha sonra bir kadın ile evlenmiş. Kadın iş görmez, sürekli yatar ve çocuklara da rahat vermezmiş. Çocukların yüreklerine korku salmıştır. Bir gün onları oğlak otlatmaya göndermiş, gönderirken de oğlaklarından birini dahi kaybetmeyin, diye uyarılmış. Çocuklar oğlaklarla birlikte gitmişler. Dönerken bir oğlağın olmadığını görmüşler. Korktukları için geri de gidememişler. Allah'a kuş ya da taş olmak istiyoruz, diye dua etmişler ve kuş olmuşlar. Kuş halinde de oğlağı aramaya devam

etmişlerdi. Yusufçuk ismi de Emine'nin "Yusuuuf...Yusuuuf.." diye seslenmesinden gelmektedir.

Çatışma Süreci: Yusufçuk adlı metindeki çatışma, üvey annenin çocukları sevmemesi ve onlarda korku oluşturmamasından yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (ait olma) kaynaklanmıştır. Üvey annenin sert çıkışına karşı, çocuklar durumdan uzak kalmış ve çatışmadan kaçınmayı tercih ettiklerinden çatışmaya yumuşak tepki vermişlerdir.

Günlerden bir gün de onları oğlak otlatmaya göndermiş dağa, ormana. Gönderirken de "Sakin ha sakın, bir tekini bile yitireyim demeyin! Onları bir tamam geri isterim sizden!" demiş. Çocuklar, Oğlakları önlerine katıp düşmüşler ormana (Kır vd., 2019: 173).

Üvey anne hem adamı kendine bağlamış hem de çocukların içine korku salmıştır. Üvey anne, mal varlığı kaybetmek istemediğinden dolayı çıkan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır. Çocuklar, üvey annenin üstünlüğünü kabul edip hem isteklerinden hem de çatışmadan kaçınmışlardır. Bundan dolayı kaçınma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Üvey anne oğlakları tam istemiş ama çocuklar kayıp etmiştir. Çocuklar da oğlağı kaybedince geri dönememişlerdir. İki taraf da amaçlarına ulaşamadıkları için çatışma kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Karanlık bastırmakta bir yandan, göğce oğlak yitik öte yandan. Eve gitseler üvey anaları ne dedi? "Sakin ha sakın, oğlakların bir tekini bile yitirmeyin!" dedi. "Onları bir tamam sizden geri isterim!" dedi. Ormana çökmekte olan karanlıksa küçük yüreklerini güm güm öttürmekte (Kır vd., 2019: 174).

4.1.20. Peşin Para (Nasreddin Hoca Hikâyeleri)

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Orhan Veli Kanık

Sayfa Numarası: 196

Metin Özeti: Hoca'nın bir komşusuna borcu vardır. Adam kızgınlıkla parasını istemeye gelince hoca, elinde para olmadığını, olunca vereceğini söyler. Hoca bir süre sonra komşusuna parasını alacağını söyler. Hoca dikenli tohum ekmiştir. Buradan geçen koyun sürülerinin tüylerinin takılacağını, bu tüylerden çeşitli şekillerde yararlanacağını söylemiştir. Bunu duyan adam gülmeye başlar. Hoca da bunu fırsat bilerek adama, "Gördün peşin parayı gülüyorsun." demiştir.

Çatışma Süreci: Peşin Para adlı metindeki çatışma, Hoca'nın borcu vermemesinden dolayı sınırlı kaynaklardan (para) kaynaklanmıştır. Adamın tepkisine karşılık hoca iletişim ve iş birliğini ön plana çıkararak çatışmaya ilkeli tepki vermiştir. Adamın istek ve ihtiyaçları engellendiği için çatışma türü, çıkar çatışmasıdır.

*Hoca'nın bir komşusuna borcu var.
Adam sabah akşam kapıya damlar,
Der ki: "Hocam! Pek üzdün, artık yeter!
Öde şunu, bir efendilik göster.
Hoca cevap verir: "Vallahi inan,
Aklımda fikrimde hep senin paran.
Hiç darda olmasam ödemez miyim?
Falanca gün gel de al demez miyim?
Hacet bile bırakmam aramana (Kır vd., 2019: 196).*

Hem Hoca hem de adam bazı tavizler vererek ortak noktada anlaşmaya vardığı için uzlaşma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. İki tarafın da ortak olarak elde edecekleri üst seviyede olduğu için çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

*Bizim rahmetli Hoca:
"Haydi, komşu der, hayırlısı olsun!
Parayı alıyorsun."
Komşunun gözleri sevinçle parlar:
"Ne zaman?" diye sorar.
"Yakında! Yakında ama ne zaman?"
"Diken tohumu ekim bütün yola."
Komşu bakar hiçbir şey anlamadan:
"Yaaaa! Bu diken tohumu da ne ola?
Anlamadım... "Anlatırım şimdi ben.
Azizim, bir hazinedir bu diken!
Hele bir çıksın, büyüsün dikenler...
Buradan koyun sürüleri geçer. (...)
Ne paralar var bu işin ucunda!
Bak! Ödendi gitti senin borcun da."
Kurban olsunlar böyle ödemeye! (Kır vd., 2019: 196).*

4.1.21. Yoğurt Gölü (Nasreddin Hoca Hikâyeleri)

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: Orhan Veli Kanık

Sayfa Numarası: 197

Metin Özeti: Hoca bir gün gölün kenarında elinde kaşıkla suya eğilirken oradan bir adam geçmiştir. Adam, Hoca'ya ne yaptığını sormuş. Hoca; göle maya kattığını,

tutmasını beklediğini dile getirir. Buna karşın adam buna şaşırır, gölün maya tutmayacağını, Hoca'nın aklını yitirdiğini söylemiştir. Hoca ise buna kızar ve tutmayacağını bildiğini söyler. Şu şekilde devam eder: Ya tutarsa.

Çatışma Süreci: Yoğurt Gölü metnindeki çatışma, adamın, Hoca'nın kendi seçimlerine saygı duymadan onu yargılaması nedeniyle karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Hoca, adamın bu tutumuna karşı, ona kızarak çatışmaya sert tepki vermiştir. İki kişi arasındaki görüş farklılığından dolayı çatışma türü, tartışmadır. Hoca, sonucu ne olursa olsun amaca ulaşmak ister ve ilişkiyi ikinci plana iter. Bundan dolayı güç kullanma çatışma çözme becerisi kullanılmıştır. Hoca'nın amacına ulaşma isteği ve adam ile olan ilişkisine önem vermemesi üzerine çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

“Göle biraz yoğurt mayası katsam,

Şöyle bir iki kaşık...

Bir tutarsa yaşadık.”

Hiçbir şey anlamamış lakin adam;

“Göl, demiş yoğurt mu olacak yani?

Eh Hoca, pek ömür adamsın hani!

Göl maya tutar mı? Olur iş mi bu?

Gözüm çıksın sende de akıl varsa.”

Hoca kızmış:

“Ben bilmez miyim onu?

Elbet tutmaz... Ama ya bir tutarsa...” (Kır vd., 2019: 197).

4.1.22. Broşür

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Tolga KIR, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN

Metin Yazarı: İsmail TÜRKMEN

Sayfa Numarası:220

Metin Özeti: Anadolu’da bir köye Mustafa adlı bir doktor atanır. Hastaneye gelen hastaların özellikle de çocukların geç getirildiğini görünce diğer doktorlara sorar. Onlar ise halkın kırsal kesimde yaşadığını, doktora gelmek yerine kendi yöntemleri kullandıklarını, en son hastaneye geldiklerini söylemiş. Mustafa, köy köy dolaşıp hastalara bakmayı düşünse de bunun çok zor olduğunu biliyormuş. Aklına broşür dağıtmak gelmiş. Diğer doktorlardan destek alamayınca halkın yoğun olduğu kahve, pazar gibi yerlere giderek broşür dağıtmış ama broşürle kimse ilgilenmemiş. Kahvehaneden ayrılınca bir muhtar broşüre çakmak taşını sarmak için almış. Çeşitli

kullanımlardan sonra broşür en son çocuğu hasta olan Ayşe Hanım’a gelmişti. Ayşe Hanım broşürdeki hastalık ile ilgili belirtilerin çocuğunda da olduğunu fark etmiş. Kayınvalidesi ve kayınpederinin karşı çıkmasına rağmen çocuğu Doktor Mustafa’ya götürmüştü. Zamanında yapılan müdahale ile çocuk iyileşmiştir.

Çatışma Süreci: Broşür adlı metindeki çatışma, Ayşe Hanım’ın çocuğu doktora götürmek istemesine rağmen kayınvalidesi ve kayınpederinin buna karşı çıkmasından yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Ayşe Hanım’ın isteğine karşı kayınvalidesinin kızgınlıkla ifade ettiği sözlerle çatışmaya sert tepki verilmiştir. İki tarafın görüş ayrılığından dolayı çatışma türü, tartışmadır. Ayşe Hanım’ın çocuğunu iyileştirme amacını gerçekleştirmek için ilişkilerini geri plana itmiştir. Bundan dolayı güç kullanma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Ayşe Hanım kendi çıkarına uygun davranıp diğer tarafın isteklerinin gerçekleşmemesinden dolayı çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Kayınvalidesine daha önce bu durumu anlattığında, “Çocuklar bir gün hastalanır, bir gün iyi olur, bir şey olmaz. Hadi sen işine bak!” cevabını almıştı. Fakat durum ciddiydi. Kayınvalidesi ve kayınpederinin karşı çıkmasına rağmen hemen çocuğu hazırlayıp kasabaya gitmek için yola çıktı (Kır vd., 2019: 220).

4.1.23. Munise

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: Reşat Nuri GÜNTEKİN

Sayfa Numarası: 16-18

Metin Özeti: Feride, bir köy okulunda öğretmenlik yapmaktadır. Bir gün kötü bir haber alır. Munise adlı öğrencisi bir kabahat işlemiş, abası tarafından üstüne gidilmiş. Bunun üzerine Munise evden kaçmıştır. Geri dönmeyince köy ahalisi onu aramaya çıkmıştır. Feride, evinin dışından gelen sesle uyanır ve aynı evde kaldıkları Hatice Hanım ile kapıyı açtıklarında karşılarında Munise’yi görmüşler. Karlı bir günde çok üşüyen Munise’nin yiyecek ve ısınma sorunları giderilmiştir. Munise, üvey annesi ile arasında geçen olayları anlatmıştır. Daha sonra Feride, Munise’yi evlat edinmek istemiştir. Bunun üzerine Munise mutluluktan ağlamıştır.

Çatışma Süreci: Munise adlı metinde, üvey annenin Munise'nin üzerine gelmesi ile Munise bu durumu yaşamı için tehdit görmüştür. Bundan dolayı çatışma, karşılanamayan temel gereksinimlerden (özgürlük) kaynaklanmıştır. Munise yaşanan çatışmadan kaçarak ve uzak durarak çatışmaya yumuşak tepki vermiştir. Fikir ayrılığı söz konusu olduğu için çatışma türü, tartışmadır. Munise'nin çatışmadan kaçıp çatışma yaratan kişiden uzak durmayı tercih etmesi nedeniyle kaçınma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Çatışmada üvey annenin baskın rol oynaması ve Munise'nin çatışmadan kaçması nedeniyle çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Dün gece Munise, bir kabahat yapmış, abası üstüne yürümüş. Çocuk odanın penceresinden kendini bahçeye atmış, karlar ve karanlıklar içinde uzun müddet kalamayacağını, biraz sonra kapıya gelip yalvaracağını zannetmişler fakat saatler geçtiği hâlde, çocuk görülmemiş (Akgül, Demirer, Gürcan, Karadaş, Karahan, & Uysal, 2019: 16).

4.1.24. Dostluk

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: İshak TEKGÜL

Sayfa Numarası: 23-25

Metin Özeti: Karagöz, Hacivat'a küsmüştür. Hacivat ise aşağıya gelip seyircinin karşısında yan yana olmaları şartı ile ona hediye vereceğini söyler. Karagöz bunun üzerine ısrarla hediyesini ister. Hacivat, bilmeceleler üzerinden hediye bulmasını ister. Karagöz; sokak lambası, para gibi cevaplar verse de bulamaz. En son Hacivat, ona vermek istediği hediyenin kendisi yani dostluğu olduğunu söyler. Aralarındaki dostluğun ne kadar kıymetli olduğundan bahsederler ve barışırlar.

Çatışma Süreci: Dostluk adlı metindeki çatışma, aralarındaki sevgi bağının zedelenip küskünlüğün ortaya çıkmasından dolayı karşılanamayan temel gereksinimlerden (ait olma) kaynaklanmıştır. Hacivat'ın barışmaya yönelik çabalarına Karagöz, kızgınlık ve şiddetle karşılık vermiş; çatışmaya sert tepki göstermiştir. Hacivat barışmak, Karagöz ise hediye almayı amaçlamıştır. İki taraf da birbirlerinin isteklerini engellediği için çatışma türü, çıkar çatışmasıdır.

Hacivat: Yahu hediyenin büyüğü, küçüğü olur mu efendim, ne kadar ayıp!

Karagöz: Olmaz olur mu, bal gibi de olur. Uzatma Hacivat, nereye koyduysan çıkar artık.

Hacivat: Saklamadım ki efendim, açıkta duruyor.

Karagöz: Allah Allah... Hani nerede be?

Hacivat: Tam karşında efendim, paketiyle duruyor.

Karagöz: Bu paket benim karşında duruyor ve ben görmüyorum öyle mi Hacivat?

Hacivat: Aynen öyle Karagöz'üm.

Karagöz: Şimdi seni mor bir paket yaparım, görürsün muşmula suratlı seniii...(Vurur) (Akgül vd., 2019: 23).

Hacivat'ın Karagöz'e aralarındaki dostluğu ve sıkı bağı hatırlatması üzerine Karagöz'de, Hacivat'a katılır. Hacivat'ın Karagöz ile tekrar dostluk kurmayı amaçlaması ve iletişime önem vererek aralarındaki sevgi bağını hatırlatması neticesinde taraflar barışmıştır. Taraflar iş birliği yoluna giderek birbirlerini anlamış, hem ilişkilerini hem de dostluklarını yeniden kazanmıştır. Bundan dolayı yüzleşme çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Taraflar arasında anlaşmanın olması ve karşılıklı isteklerinin yerine gelmesiyle çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Hacivat: Neyleyim şu hayal perdesini bir sureti Karagöz olmayınca...

Karagöz: Bu sefer damardan girdi... Hüngürrr...

Hacivat: Şu dostluğumuzun kıymetini bilelim Karagöz'üm.

Karagöz: Arada bir doğru dersin iki gözüm...

Hacivat: Küs durmak yakışır mı bize, barışalım gitsin Karagöz'üm.

Karagöz: Barışalım ki oyun bitsin iki gözüm.

Hacivat: Bayramın mübarek olsun efendim... (Akgül vd., 2019: 25).

4.1.25. Eşek ve Köpek

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: La Fontaine

Sayfa Numarası: 33-34

Metin Özeti: Eşek, köpek ve sahibi bir gün kıra gider. Sahibi yatmış, uyumuş. Köpekte çok acıkmış. Eşeğin sepetindeki ekmeği almak için eşekten eğilmesini istemiştir. Eşek umursamamış ve sahibinin uyanmasını beklemesini söylemiş. Daha sonra bir kurt görünmüş. Eşek çok korkunca köpektan yardım istemiş. Köpekte onu

umursamaz şekilde, koşmasını, kurt gelirse çifte atmasını söylemiş. Ama o sırada kurt, eşeği yakalayıp yemiştir.

Çatışma Süreci: Eşek ve Köpek metnindeki çatışma, eşeğin köpeğe yiyeceğini vermemesinden dolayı karşılanamayan temel gereksinimlerden (temel yaşam) kaynaklanmıştır. Eşek, köpeğin isteğine karşı durumdan uzak kalarak ve çatışmadan kaçınarak yumuşak tepki vermiştir. Hem kurdun hem de eşeğin karşılaştıkları problem karşısında birbirlerinin isteklerini engellemesiyle ortaya çıkan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır.

Köpek eşeğe demiş ki:

“Rica etsem de biraz eğilsen.

Ben de sepetimden bir lokma ekmek kemirsem.”

Eşek hiç yanıt vermeden otlamayı sürdürmüş,

Zira ağzındaki ot düşsün istememiş.

Beklemiş, beklemiş, sonunda cevap vermiş:

“Arkadaş sana tavsiye; efendimizin uyanmasını bekle,

Çok sürmez, uyanır şimdi, yemeğini de o verir eliyle.”

Bir kurt görünmüş o anda,

Aç aç dolanıyor ormanda.

Eşek hemen yardım istemiş köpekten,

Köpekse yanıt vermiş istifini bozmadan:

“Arkadaş benim tavsiyem; sen şimdiden kaç!

Efendimiz uyanır şimdi, çok sürmez.

En azından hemen koş da arayı aç!

Eğer yakalarsa kurt seni, bas çifteyi, kırılın çenesi...(Akgül vd., 2019: 34).

Hem eşek hem de köpek için amaç ve ilişkinin önemi yoktur. İkisi de karşılıklı isteklerini görmezden gelip çatışmadan kaçınmışlardır. Bundan dolayı kaçınma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Tarafların karşılıklı istekleri gerçekleşmediği için çatışma, kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.26. Sol Ayağım (“A” Harfi)

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: Christy Brown

Sayfa Numarası: 70-73

Metin Özeti: Annesi çocuğu ile ilgili sorunlar olduğu fark etmiş. Çocuğu doktora götürmüşler. Doktorlar, Chris’in zihinsel engelli olduğunu ve bu şekilde kalacağını

ifade etmişler. Bu, anneye ağır bir darbe olsa da annesi çocuğuna inanmış; çevresi tarafından onun bir kuruma verilmesi ile ilgili fikirlere sert bir şekilde karşı çıkmıştır. Bir gün Chris, kardeşinin elindeki sarı tebeşirle önündeki kara tahtayı çizmeye başlamış. Bunu gören ev ahalisi çok şaşırmış ve heyecanlanmıştır. Odaya giren anne bu durumun şokuyla beraber çocuğun yanına gelmiş. Ona “A” harfini çizmeyi öğretmiş. Chris, kendini zorlayarak bu harfi çizmiş. Bundan sonra kendini ifade edebileceği bir durum meydana gelmiştir.

Çatışma Süreci: Sol Ayağım metnindeki çatışma, annesinin çocuğa olan sevgisinin, çevresi tarafından görülmemesi ve çevresinin onları anlamamasından yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (ait olma) kaynaklanmıştır. Çevresinden gelen teklife annesi kızgınlık ile cevap verdiği için çatışmaya sert tepki verilmiştir. Taraflar arasında görüş ayrılığı olduğu için çatışma türü, tartışmadır.

Şimdi bir kurumdan bahseder olmuşlardı. Bu, ona teklif edildiğinde, “Asla!” diye bağırması annem sertçe, “Sorunlu olan vücudu, beyni değil. Bundan eminim.” (Akgül vd., 2019: 71).

Annenin, çocuğun zihinsel yeterliliğine inanması ve bu amacına yönelik ilişkileri geri planda tutmasıyla güç kullanma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Annenin isteğinin yerine gelmesi, diğer tarafın isteğinin gerçekleşmemesinden dolayı çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

4.1.27. Üç Soru

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: Lev N. TOLSTOY

Sayfa Numarası: 88-89

Metin Özeti: Bir zamanlar bir kral, her iş için doğru zamanın ne zaman olduğunu, dinlenecek kişinin kim olduğunu ve kimlerden kaçınılması gerektiğini öğrenmek ister. Bilgeler, kralı ziyarete gitmişler ama bilgenin söyledikleri kralı memnun etmemiş. Kral, sorularına cevap bulmak için bilgeliğiyle nam salmış olan münzeviye gitmiştir. Sorularını sormuş ama cevap alamamış. O sırada toprağı kazan münzevinin elinden kazmayı alarak akşama kadar kazmış. Yine de cevap alamamış. O sırada yaralı biri gelmiş. Kral hemen müdahale etmiş. Aslında bu adam onu öldürmeye

gelmiştir. Ormanda gizlenirken kralın koruması tarafından fark edilip yaralanır. Adam kral tarafından iyileşince ondan af diler ve ona en sadık köle olmak ister. Yaralı adam ayrıldıktan sonra kral, bilge adamdan cevap beklemiş. Bilge ise tek önemli zamanın yaşanılan an olduğunu ifade etmiştir.

Çatışma Süreci: Üç Soru adlı metindeki çatışma, kralın gücüne güç katmak için cevabını aradığı üç soruya bilgenin henüz cevap vermemesinden yani karşılanamayan temel gereksinimlerden (güç) kaynaklanmıştır. Kral, ısrarlı bir şekilde cevap arama isteğine karşı münzevi hem karşı tarafı anlayan hem de karşı tarafın kendisini anlamasını sağlayacak şekilde çatışmaya ilkeli tepki vermiştir. Kralın başarı için aradığı soruların cevabının münzevi tarafından sürekli engellenmesi ile ortaya çıkan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır. Her iki tarafın da doyum sağlayacağı bir çözüm söz konusu olduğundan dolayı yüzleşme çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Taraflar ortak noktada anlaşmaya vardığı için çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Kral verandaya gitti ve münzeviyi bulmak için etrafına bakındı. Gitmeden önce, sorduğu soruların cevaplarını vermesi için bir daha yalvarmak istiyordu. Münzevi dışarıdaydı. Dizlerinin üzerine çökmüş, bir gün önce kazdığı çiçekliklere tohum ekiyordu.

Kral ona doğru yaklaşıp:

“Son kez sorularıma cevap vermeni diliyorum, bilge adam.” dedi.

“Cevaplarını zaten aldın!” dedi münzevi. Cılız bacaklarının üzerinde çöelmeye devam ederek karşısında duran krala bakıyordu.

“Nasıl yani? Ne demek istiyorsun?” diye sordu kral.

“Görmüyor musun?” diye yanıtladı münzevi. En önemli an şu andır çünkü üzerinde gücümüzü kullanabileceğimiz tek andır. En önemli insan, birlikte olduğun insandır çünkü hiç kimse bir başkasıyla bir ilişkisi olup olmayacağını önceden bilemez. Ve en önemli iş de o kişiye iyilik yapmaktır çünkü insan yeryüzüne sadece bu yüzden gönderilmiştir! (Akgül vd., 2019: 89).

4.1.28. Deli Dumrul

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: Muharrem ERGİN

Sayfa Numarası: 115

Metin Özeti: Deli Dumrul adında bir er varmış. Çayın üzerinden geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden döve döve kırk akçe almış. Bir gün köprüünün yanındaki obada bir yiğit ölmüş. Bunun feryadını duyan Deli Dumrul oraya yetişmiş. Yiğidin canının Azrail tarafından alındığını duyunca yiğidin canını kurtarmak için Azrail'e meydan okur. Bu durum Hak Teâlâ'nın hoşuna gitmez. Azrail bunun üzerine Deli Dumrul'un göğsü üzerine basıp canını alacağını söyler. Azrail, Hak Teâlâ'ya canının bağışlanması için yalvarır. Hak Teâlâ, canına karşılık olarak bir canın verilmesini ister. Bu şekilde canının azat olacağını ifade eder. Deli Dumrul bunun üzerine önce babasının, sonra annesinin yanına gidip can istemiş ancak istediğini alamamış. Bunun üzerine Azrail, Deli Dumrul'un canını almak için tekrar gelmiş. Deli Dumrul ise son olarak hasretlisiyle buluşmak ister. Hasretlisi canını vermeye razı olur. Ama Azrail buna kıyamaz. Deli Dumrul, Hak Teâlâ'ya yalvarmış. Bunun üzerine Hak Teâlâ, Deli Dumrul'un anne ve babasının canını alıp Deli Dumrul ve eşine 140 yıl ömür vermiş.

Çatışma Süreci: Deli Dumrul adlı metinde, Deli Dumrul, Azrail ile mücadele edip yiğidin canını kurtarmak ister. Bir görevi yerine getirmek istediği için çatışma karşılanamayan temel gereksinimlerden (güç) kaynaklanmıştır. Bunun üzerine Hak Teâlâ tarafından gönderilen Azrail, Deli Dumrul'un canını almak için göğsüne çöker. Bundan dolayı çatışmaya sert tepki gösterilmiştir. Deli Dumrul'un yiğidin canını geri almak istemesi ve buna engel olunması ile başlayan çatışmanın türü, çıkar çatışmasıdır.

Deli Dumrul, Azrail ile mücadele ederek obanın güzel yiğidinin canını kurtarmak için meydan okuyup harekete geçer. Hak Teâlâ'ya Dumrul'un bu davranışı hoş gelmez. (...) Deli Dumrul Azrail'i öldürmek için peşinden giderken Azrail, Deli Dumrul'un göğsü üzerine basıp canını alacağını söyler. Deli Dumrul'un feryadı üzerine Allah Teâlâ, "Deli Dumrul canı yerine can bulsun. Onun canı azat olsun." der. (Akgül vd., 2019: 115).

Deli Dumrul'un ölüm korkusu ile Hak Teâlâ'ya olan yakarışı ve Hak Teâlâ'nın bunun üzerine canına karşılık can bulmasını istemesiyle beraber uzlaşmacı çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. İki tarafın da belli konularda anlaşmaları, Deli Dumrul'un tüm çabası neticesinde bağışlanıp 140 yıl ömür verilmesi ile çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

Hak Teâlâ'ya, Deli Dumrul'un sözü hoş geldi. Azrail'e emreyledi: "Deli Dumrul'un babasının, anasının canını al. O iki helalliğe 140 yıl ömür verdim." dedi. Azrail de babasının, anasının derhal canını aldı. Deli Dumrul 140 yıl daha eşiyle ömür sürdü. (Akgül vd., 2019: 115).

4.1.29. Evrene Açılan Gizli Anahtar

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: Lucy ve Stephen Hawking

Sayfa Numarası: 158-159

Metin Özeti: George, teknolojiden uzak olarak büyütülen ama bilimsel konulara meraklı bir çocuktur. Kendi ile aynı yaşta Annie ve Annie'nin bilim adamı olan babası Eric adlı gizemli komşuları vardır. George ve Annie, Eric'in Kosmos tasarımlı bir bilgisayarı aracılığı ile uzay boşluğuna giderler. Kuyruklu yıldızla gelmişlerdi. George şaşkınlık içindeydi. Annie, güvenliği sağlamak için uğraşırken George, bulunduğu yerin kendisine verdiği hafiflikle sığıyordu. Dev bir sıçrayış yapınca ortamdaki gittikçe uzaklaşmış, Annie'den yardım istemiştir. Daha sonra aşağı yavaşça inmiş. Bu davranışından dolayı Annie'nin tepkisi ile karşılaşmış. Annie konuyu değiştirerek kuyruklu yıldızın özellikleri ve kuyruklu yıldızdaki parçaların düşmesi sonucu oluşabilecek olayları anlatmıştır. Bir anda kuyruklu yıldız yön değiştirmeye başlamış. Annie, kendilerine güvenli bir ortam sağlamış. George, uzay ile dünyanın birbirinden çok farklı olduğunu anlamıştır.

Çatışma Süreci: Evrene Açılan Gizli Anahtar adlı metindeki çatışma, George'nin dikkatsiz bir şekilde hareket etmesi sonucunda Annie, onu kaybetmekten korkmuş. Bundan dolayı çatışma karşılanamayan temel gereksinimlerden (temel yaşam) kaynaklanmıştır. Annie, George'nin yaptığı davranışa bağırarak sert tepki göstermiştir. George, uzay kıyafetinin dünyadakine göre daha hafif olmasından dolayı sıçramak konusunda kontrolü kaybetmiştir. Yani mevcut bilgisi ile öğrendiği yeni bilginin birbiri ile tutarlı olmaması sonucunda ortaya çıkan çatışma türü, kavramsal çatışmadır. Her iki taraf da bazı çıkarlarından vazgeçip ortak çözüm yolu bulduğundan uzlaşma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Taraflar arasında anlaşma olduğu için çatışma, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmıştır.

“İmdat! İmdat!” diye bağırmaya başladı giderek uzaklaşırken. Kolları ile boşlukta daireler çizerek aşağı inmeye çabalıyordu.(...) Yere giderek yaklaşıyordu ve sonunda kuyruklu yıldızın aydınlık ve karanlık kısmının birbirinden ayrıldığı eşiğe yakın bir yere kayarak indi. Uzaktan Annie’nin dikkatli bir biçimde ona doğru koştuğunu gördü.

“Beni duyabiliyorsan bir daha zıplama!” diye bağıırıyordu Annie. “Beni duyabiliyorsan bir daha zıplama! Beni duyabiliyorsan...”

“Zıplamayacağım!” diye bağırdı George, Annie’ye doğru.

“Sakın yapma, George!” dedi Annie. “Kuyruklu yıldızın karanlık tarafına inebilirdin. O zaman seni asla

bulamazdım! Şimdi ayağa kalk. Çizmelerin pençelerinde küçük çiviler var.”

(...) “Bir kuyruklu yıldız Dünya’dan farklıdır. Burada Dünya’da olduğumuzdan çok daha hafifiz, o yüzden zıpladığımızda çok ama çok uzun bir yol gideriz. Burası farklı bir yer (Akgül vd., 2019: 158).

4.1.30. Akşehir’de Bir Fil

Ders Kitabı Yayınevi: MEB Yayınları

Ders Kitabı Yazarı: Ahmet AKGÜL, Nurcihan DEMİRER, Ebubekir GÜRCAN, Duygu KARADAŞ, İlkay KARAHAN, Ali UYSAL

Metin Yazarı: Nüzhet ERMAN

Sayfa Numarası: 232-233

Metin Özeti: Anadolu’yu işgal eden Moğol ordusunun sert ve eziyetli bir şehzadesi Akşehir’e gelmiş. Kasabanın tam ortasına kurulmuş. Bir de yanlarında fil getirmişler. Bu fil çok obur olduğundan her şeyi yiyormuş, ahaliyi aç bırakıyormuş. Hoca’nın da başını çektiği bir grup şehzade ile konuşmaya karar verir. Hoca tam çadırdan girerken arkasına bakmış ki kimse yok. Yapılan bu davranış sonucunda Hoca, diğerlerinden öç almak istemiş. Şehzadenin sert tepkisinden de korkan Hoca, bir de filin dişi olanını talep etmiş. Şehzade bunu düşüneceğini söylemiş. Hoca, dışarıda bekleyen halka da bu haberi vermiştir.

Çatışma Süreci: Akşehir’de Bir Fil adlı metindeki çatışma, ahalinin malına fil tarafından zarar verilmesinden yani sınırlı kaynaklardan (mal) kaynaklanmıştır. Şehzadenin huzuruna çıkan Hoca, şehzadenin sert tepkisine karşın karşıdaki kişiyi anlayarak ve iletişimi ön plana çıkararak ilkeli tepki vermiştir. Hem şehzadenin sert tavrı hem de ahalinin hocayı yalnız bırakmasıyla beraber hocanın isteklerinin engellenmesi söz konusu olduğundan çatışma türü, çıkar çatışmasıdır. Hoca tatsızlık çıkmasın diye çatışmadan kaçınmıştır. Hoca’nın amaçtan ziyade ilişkiyi ön plana çıkarmasından dolayı uyma çatışma çözme stratejisi kullanılmıştır. Taraflardan

birinin kendi istek ve ihtiyaçlarını göz ardı ederek karşı tarafın çıkarlarına uygun davranması ile çatışma, kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

*Selam verip yaklaştı Moğol şehzadesine
Adam birden top gibi gürledi:
— Konuş be adam! Sıkıntın ne?
Ne isteyecekti?
Obur filin uzaklaştırılmasını Akşehir'den
Ama şeytan dürtükledi sanki birden.
Mademki Kurul onu son anda ekti.
Öcünü almalıydı onlardan.
Daha tesirli olsun diye,
Düşündü, öksürdü, içini çekti:
— Fil için teşekkürlerimizi arz ederim
Şehzade'm! Akşehir'imizi şereflendiren!
Yalnız, düşünüyoruz ki
Tek başına sıkılıyor zavallı fil.
Neden dişisi yanında değil?
Ferman buyursanız da bir eş gönderseler derim.
Moğol, yine gürledi
Ve: — Olur! Düşünelim! dedi. (Akgül vd., 2019: 233).*

4.2. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmanın Sayısı ve Varlığı

Tablo 4.1. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Dağılımı.

Yayın	Kurgusal Metinler	Çatışma Sayısı
ÖZGÜN YAYINLARI (Erkal & Erkal, 2020)	Karanfiller ve Domates Suyu	0
	Ninemin Kitabı	1
	Akıllı Kız	2
	Sol Ayağım	1
	Koca Seyit	0
	Muhteşem Kût'ül Amâre Zaferi	0
	Meşe ile Saz	1
	Küçük Çocuk	2
	Büyük Mimar Koca Sinan	0
	Küçük Yunus	0
	Son Leylek	1
	Karagöz ve Hacivat	1
	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	1
	Bilmemekten Rahatsız Olmayın	1
	Ampulün İlk Yanışı	1
	Toplam	12

Tablo 4.1.'de görüldüğü gibi, Özgün Yayınları'nda (Erkal & Erkal, 2020) 15 tane kurgusal metin bulunmaktadır. Bu kurgusal metinlerin 10 tanesinde, toplam 12 çatışmaya rastlanmıştır. En fazla çatışmanın (n:2) olduğu iki kurgusal metin bulunmaktadır: Akıllı Kız, Küçük Çocuk. Çatışmanın olmadığı beş kurgusal metin ise şunlardır: Karanfil ve Domates Suyu, Koca Seyit, Muhteşem Kût'ül Amâre Zaferi, Büyük Mimar Koca Sinan, Küçük Yunus.

Tablo 4.2. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Dağılımı.

Yayın	Kurgusal Metinler	Çatışma Sayısı
MEB YAYINLARI (Kır vd., 2019)	Ana İşsiz Kalınca	1
	Karadut	1
	Mürefteci Kadınlar ve Emin Astsubay	0
	Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	1
	Gün Doğacak	2
	Hayat O Gün Güzeldi	1
	Kurbağayla İki Ördek	0
	Kızgın Bir Lira	2
	Akıllı Evlat	0
	"A" Harfi	1
	Mesele Kuyumcuyu Bulmakta	1
	Yusufçuk	1
	Peşin Para (Nasrettin Hoca Fıkraları)	1
	Yoğurt Gölü (Nasrettin Hoca Fıkraları)	1
	Broşür	1
	Bilim İnsanı Öyküleri	0
	Ağaçtan Oyma Su Tası	0
	Gize	0
Toplam		14

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi, MEB Yayınları'nda (Kır vd., 2019) 18 tane kurgusal metin bulunmaktadır. Bu kurgusal metinlerin 12 tanesinde, toplam 14 çatışmaya rastlanmıştır. En fazla çatışmanın (n:2) olduğu iki kurgusal metin bulunmaktadır: Gün Doğacak, Kızgın Bir Lira. Çatışmanın olmadığı altı kurgusal metin ise şunlardır: Mürefteci Kadınlar ve Emin Astsubay, Kurbağayla İki Ördek, Akıllı Evlat, Bilim İnsanı Öyküleri, Ağaçtan Oyma Su Tası, Gize.

Tablo 4.3. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Dağılımı.

Yayın	Kurgusal Metinler	Çatışma Sayısı
MEB YAYINLARI (Akgül vd., 2019)	Arıların İlhamı	0
	Munise	1
	Dostluk	1
	Eşek ve Köpek	1
	Sol Ayağım	1
	Deli Dumrul	1
	Muhacir Osman	0
	Piri Reis	0
	2100'deki Yaşamdan Bir Gün	0
	Evrene Açılan Gizli Anahtar	1
	Dîvânu Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi	1
	Yıldırım Sesli Manasçı	0
	Akşehir'de Bir Fil	1
Toplam		8

Tablo 4.3.'te görüldüğü gibi, MEB Yayınları'nda (Akgül vd., 2019) 13 tane kurgusal metin bulunmaktadır. Bu kurgusal metinlerin 8 tanesinde, toplam 8 çatışmaya rastlanmıştır. Çatışmanın olduğu her kurgusal metinde birer çatışma vardır. Çatışmanın olmadığı beş kurgusal metin ise şunlardır: Arıların İlhamı, Muhacir Osman, Piri Reis, 2100'deki Yaşamdan Bir Gün, Yıldırım Sesli Manasçı.

Tablo 4.4. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Varlığına Göre Dağılımı.

Çatışmanın Varlığı	Frekans	Yüzde
Çatışma var	30	65,2
Çatışma yok	16	34,8
Toplam	46	100,0

Tablo 4.4.'de görüldüğü gibi, 7. sınıf için hazırlanan üç Türkçe ders kitabı yayınındaki kurgusal metinlerin %65,2'si (n:30) çatışma içerirken, %34,8'inin çatışma içermediği belirlenmiştir.

4.3. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmaların Kaynağı

Tablo 4.5. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitabındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.

Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020)	Çatışma Kaynağı	Frekans	Yüzde
	Karşılanamayan Temel Gereksinimler	10	83,3
	Sınırlı Kaynaklar	1	8,3
	Farklı Değerler	1	8,3
	Toplam	12	100,0

Tablo 4.5.'te görüldüğü gibi, Özgün Yayınları'nda (Erkal & Erkal, 2020) üç farklı çatışma kaynağına da yer verilmiştir. Kurgusal metinlerdeki çatışmaların %83,3'ü (n:10) karşılanamayan temel gereksinimlerden, %8,3'ü (n:1) sınırlı kaynaklardan, %8,3'ü (n:1) farklı değerlerden kaynaklanmaktadır. Çatışmalar, en fazla karşılanamayan temel gereksinimlerden kaynaklanmıştır.

Tablo 4.6. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitabındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Kır vd., 2019)	Çatışma Kaynağı	Frekans	Yüzde
	Karşılanamayan Temel Gereksinimler	9	64,3
	Sınırlı Kaynaklar	5	35,7
	Toplam	14	100,0

Tablo 4.6.'te görüldüğü gibi, MEB Yayınları'nda (Kır vd., 2019) üç farklı çatışma kaynağından yalnızca iki çatışma kaynağına yer verilmiştir. Kurgusal metinlerdeki çatışmaların %64,3'ü (n:9) karşılanamayan temel gereksinimlerden, %35,7'si (n:5) sınırlı kaynaklardan kaynaklanmaktadır. Çatışmalar, en fazla karşılanamayan temel gereksinimlerden kaynaklanmıştır. Çatışma kaynakları içinde "farklı değerler"e yer verilmemiştir.

Tablo 4.7. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitabındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Akgül vd., 2019)	Çatışma Kaynağı	Frekans	Yüzde
	Karşılanamayan Temel Gereksinimler	7	87,5
	Sınırlı Kaynaklar	1	12,5
	Toplam	8	100,0

Tablo 4.7.’de görüldüğü gibi, MEB Yayınları’nda (Akgül vd., 2019) üç farklı çatışma kaynağından yalnızca iki çatışma kaynağına yer verilmiştir. Kurgusal metinlerdeki çatışmaların %87,5’i (n:7) karşılanamayan temel gereksinimlerden, %12,5’i (n:1) sınırlı kaynaklardan kaynaklanmaktadır. Çatışmalar, en fazla karşılanamayan temel gereksinimlerden kaynaklanmıştır. Çatışma kaynakları içinde “farklı değerler”e yer verilmemiştir.

Tablo 4.8. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları	Çatışma Kaynağı	Frekans	Yüzde
	Karşılanamayan Temel Gereksinimler	26	76,5
	Sınırlı Kaynaklar	7	20,6
	Farklı Değerler	1	2,9
	Toplam	34	100,0

Tablo 4.8.’de görüldüğü gibi, 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki çatışmaların %76,5’i (n:24) karşılanamayan temel gereksinimlerden, %20,6’sı (n:7) sınırlı kaynaklardan kaynaklandan, % 2,9’u (n:1) farklı değerlerden kaynaklanmaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki çatışmaların en fazla karşılanamayan temel gereksinimlerden kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 4.9. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Karşılanamayan Temel Gereksinimlerin Türüne Göre Dağılımı.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları	Karşılanamayan Temel Gereksinimler	Frekans	Yüzde
	Temel Yaşam Gereksinimi	3	11,5
	Ait Olma Gereksinimi	6	23,1
	Güç Gereksinimi	5	19,2
	Özgürlük Gereksinimi	11	42,3
	Eğlenme Gereksinimi	1	3,8
	Toplam	26	100,0

Tablo 4.9.'da görüldüğü gibi, 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kurgusal metinlerde çatışmalar, %76,5 (n:24) ile karşılanamayan temel gereksinimlerden kaynaklanmaktadır. Karşılanamayan temel gereksinimler kendi içerisinde beş ayrı gereksinime ayrılır. Karşılanamayan temel gereksinimlerin %11,5'ini (n:3) temel yaşam gereksinimi, %23'ünü (n:6) ait olma gereksinimi, %19,2'sini (n:5) güç gereksinimi, %42,3'ünü (n:11) özgürlük gereksinimi, %3,8'ini (n:1) eğlenme gereksinimi oluşturmaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında, karşılanamayan temel gereksinimlerden kaynaklanan çatışmaların en çoğu özgürlük, en azı ise eğlenme gereksiniminden kaynaklandığı saptanmıştır.

4.4. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmalara Verilen Tepkiler

Tablo 4.10. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışmaya Verilen Tepkilere Göre Dağılımı.

Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020)	Çatışmaya Verilen Tepkiler	Frekans	Yüzde
	Sert Tepki	5	41,7
	Yumuşak Tepki	2	16,7
	İlkeli Tepki	5	41,7
	Toplam	12	100,0

Tablo 4.10.'da görüldüğü gibi, 7.sınıf Türkçe Özgün Yayınları'nda (Erkal & Erkal, 2020) çatışmalara üç farklı tepki verilmiştir. Çatışmalara verilen tepkilerin %41,7'sini (n:5) sert tepki, %16,7'sini (n:2) yumuşak tepki, %41,7'sini (n:5) ilkeli tepki oluşturmaktadır. Çatışmalara en çok sert ve ilkeli tepki verilmişken en az yumuşak tepki verilmiştir.

Tablo 4.11. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışmaya Verilen Tepkilere Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Kır vd., 2019)	Çatışmaya Verilen Tepkiler	Frekans	Yüzde
	Sert Tepki	8	57,1
	Yumuşak Tepki	2	14,3
	İlkeli Tepki	4	28,6
	Toplam	14	100,0

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi, 7.sınıf Türkçe MEB Yayınları’nda (Kır vd., 2019) çatışmalara üç farklı tepki verilmiştir. Çatışmalara verilen tepkilerin %57,1’ini (n:8) sert tepki, %14,3’ünü (n:2) yumuşak tepki, %28,6’sını (n:4) ilkeli tepki oluşturmaktadır. Çatışmalara en çok sert tepki verilmişken en az yumuşak tepki verilmiştir.

Tablo 4.12. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışmaya Verilen Tepkilere Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Akgül vd., 2019)	Çatışmaya Verilen Tepkiler	Frekans	Yüzde
	Sert Tepki	5	62,5
	Yumuşak Tepki	1	12,5
	İlkeli Tepki	2	25,0
	Toplam	8	100,0

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi, 7.sınıf MEB Yayınları’nda (Akgül vd., 2019) çatışmalara üç farklı tepki verilmiştir. Çatışmalara verilen tepkilerin %62,5’ini (n:5) sert tepki, %12,5’ini (n:1) yumuşak tepki, %25’ini (n:2) ilkeli tepki oluşturmaktadır. Çatışmalara en çok sert tepki verilmişken en az yumuşak tepki verilmiştir.

Tablo 4.13. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Kaynağına Göre Dağılımı.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları	Çatışmaya Verilen Tepkiler	Frekans	Yüzde
	Sert Tepki	18	52,9
	Yumuşak Tepki	5	14,7
	İlkeli Tepki	11	32,4
	Toplam	34	100,0

Tablo 4.13.'te görüldüğü gibi, 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerdeki çatışmalara üç farklı tepki verilmiştir. Çatışmalara verilen tepkilerin %52,9'unu (n:18) sert tepki, %14,7'sini (n:5) yumuşak tepki, %32,4'ünü (n:11) ilkeli tepki oluşturmaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki çatışmalara en fazla yumuşak tepki, en az ise yumuşak tepki verildiği saptanmıştır.

4.5. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Türleri

Tablo 4.14. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.

Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020)	Çatışma Türleri	Frekans	Yüzde
	Tartışma	7	58,3
	Kavramsal Çatışma	1	8,3
	Çıkar Çatışması	1	8,3
	Gelişimsel Çatışma	3	25,0
	Toplam	12	100,0

Tablo 4.14.'te görüldüğü gibi, 7.sınıf Özgün Yayınları'nda (Erkal & Erkal, 2020) dört farklı çatışma türüne de yer verilmiştir. Çatışma türlerinin %58,3'ünü (n:7) tartışma, % 8,3'ünü (n:1) kavramsal çatışma, %8,3'ünü (n:1) çıkar çatışması, %25'ini (n:3) gelişimsel çatışma oluşturmaktadır. Çatışma türleri içinde en fazla tartışmaya, en az ise kavramsal çatışma ve çıkar çatışmasına yer verildiği saptanmıştır.

Tablo 4.15. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Kır vd., 2019)	Çatışma Türleri	Frekans	Yüzde
	Tartışma	7	50,0
	Çıkar Çatışması	6	42,9
	Gelişimsel Çatışma	1	7,1
	Toplam	14	100,0

Tablo 4.15.'te görüldüğü gibi, 7.sınıf MEB Yayınları'nda (Kır vd., 2019) dört farklı çatışma türünden üçüne yer verilmiştir. Çatışma türlerinin %50'sini (n:7) tartışma, % 42,9'unu (n:6) çıkar çatışması, %7,1'ini (n:1) gelişimsel çatışma oluşturmaktadır. Çatışma türleri içinde en fazla tartışmaya, en az ise gelişimsel

çatışmaya yer verildiği saptanmıştır. Çatışma türlerinin birisi olan kavramsal çatışmaya rastlanmamıştır.

Tablo 4.16. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Akgül vd., 2019)	Çatışma Türleri	Frekans	Yüzde
	Tartışma	2	25,0
	Kavramsal Çatışma	1	12,5
	Çıkar Çatışması	5	62,5
	Toplam	8	100,0

Tablo 4.16.'da görüldüğü gibi, 7.sınıf MEB Yayınları'nda (Akgül vd., 2019) dört farklı çatışma türünden üçüne yer verilmiştir. Çatışma türlerinin %25'ini (n:2) tartışma, % 12,5'ini (n:1) kavramsal çatışma, %62,5'ini (n:5) çıkar çatışması oluşturmaktadır. Çatışma türleri içinde en fazla çıkar çatışmasına, en az ise kavramsal çatışmaya yer verildiği saptanmıştır. Çatışma türlerinin birisi olan gelişimsel çatışmaya rastlanmamıştır.

Tablo 4.17. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Türlerine Göre Dağılımı.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları	Çatışma Türleri	Frekans	Yüzde
	Tartışma	16	47,1
	Kavramsal Çatışma	2	5,9
	Çıkar Çatışması	12	35,3
	Gelişimsel Çatışma	4	11,8
	Toplam	34	100,0

Tablo 4.17.'de görüldüğü gibi, 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerde dört farklı çatışma türüne de yer verilmiştir. Çatışma türlerinin %47,1'ini (n:16) tartışma, %5,9'unu (n:2) kavramsal çatışma, %35,3'ünü (n:12) çıkar çatışması, %11,8'ini (n:4) gelişimsel çatışma oluşturmaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki çatışma türleri içinde en fazla tartışmaya, en az ise kavramsal çatışmaya yer verildiği saptanmıştır.

4.6. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Çözme Stratejileri

Tablo 4.18. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı.

Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020)	Çatışma Çözme Stratejileri	Frekans	Yüzde
	Kaçınma (Kaplumbağa)	1	8,3
	Uyma (Oyuncak Ayı)	4	33,3
	Güç Kullanma (Köpek Balığı)	3	25,0
	Uzlaşma (Tilki)	1	8,3
	Yüzleşme (Baykuş)	3	25,0
	Toplam	12	100,0

Tablo 4.18.'de görüldüğü gibi, 7.sınıf Özgün Yayınları'nda (Erkal & Erkal, 2020) beş farklı çatışma çözme stratejisine de verilmiştir. Çatışma çözme stratejilerinden %8,3'ünü (n:1) kaçınma, %33,3'ünü (n:4) uyma, %25'ini (n:3) güç kullanma, %8,3'ünü (n:1) uzlaşma, %25'ini (n:3) yüzleşme oluşturmaktadır. Çatışma çözme stratejileri içinde en çok uyma, en az ise kaçınma ve uzlaşma stratejisine yer verilmiştir.

Tablo 4.19. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Kır vd., 2019)	Çatışma Çözme Stratejileri	Frekans	Yüzde
	Kaçınma (Kaplumbağa)	4	28,6
	Uyma (Oyuncak Ayı)	1	7,1
	Güç Kullanma (Köpek Balığı)	5	35,7
	Uzlaşma (Tilki)	3	21,4
	Yüzleşme (Baykuş)	1	7,1
	Toplam	14	100,0

Tablo 4.19.'da görüldüğü gibi, 7.sınıf MEB Yayınları'nda (Kır vd., 2019) beş farklı çatışma çözme stratejisine de verilmiştir. Çatışma çözme stratejilerinden %28,6'sını (n:4) kaçınma, %7,1'ini (n:1) uyma, %35,7'sini (n:5) güç kullanma, %21,4'ünü (n:3) uzlaşma, %7,1'ini (n:1) yüzleşme oluşturmaktadır. Çatışma çözme stratejileri içinde en çok güç kullanma, en az ise uyma ve yüzleşme stratejisine yer verilmiştir.

Tablo 4.20. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Akgül vd., 2019)	Çatışma Çözme Stratejileri	Frekans	Yüzde
	Kaçınma (Kaplumbağa)	2	25,0
	Uyma (Oyuncak Ayı)	1	12,5
	Güç Kullanma (Köpek Balığı)	1	12,5
	Uzlaşma (Tilki)	2	25,0
	Yüzleşme (Baykuş)	2	25,0
	Toplam	8	100,0

Tablo 4.20.'de görüldüğü gibi, 7.sınıf MEB Yayınları'nda (Akgül vd., 2019) beş farklı çatışma çözme stratejisine de verilmiştir. Çatışma çözme stratejilerinden %25'ini (n:2) kaçınma, %12,5'ini (n:1) uyma, %12,5'ini (n:1) güç kullanma, %25'ini (n:2) uzlaşma, %25'ini (n:2) yüzleşme oluşturmaktadır. Çatışma çözme stratejileri içinde en çok kaçınma, uzlaşma ve yüzleşme; en az ise uyma ve güç kullanma stratejisine yer verilmiştir.

Tablo 4.21. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Çözme Becerilerine Göre Dağılımı.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları	Çatışma Çözme Stratejileri	Frekans	Yüzde
	Kaçınma (Kaplumbağa)	7	20,6
	Uyma (Oyuncak Ayı)	6	17,6
	Güç Kullanma (Köpek Balığı)	9	26,5
	Uzlaşma (Tilki)	6	17,6
	Yüzleşme (Baykuş)	6	17,6
	Toplam	34	100,0

Tablo 4.21.'de görüldüğü gibi, 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerde beş farklı çatışma çözme stratejisine de verilmiştir. Çatışma çözme stratejilerinden %20,6'sını (n:7) kaçınma, %17,6'sını (n:6) uyma, %26,5'ini (n:9) güç kullanma, %17,6'sını (n:6) uzlaşma, %17,6'sını (n:6) yüzleşme oluşturmaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki çatışma çözme stratejilerinden en çok güç kullanmaya; en az ise uyma, uzlaşma ve yüzleşme stratejisine yer verildiği saptanmıştır.

4.7. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışmanın Sonuçları

Tablo 4.22. Türkçe 7. Sınıf Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.

Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020)	Çatışmanın Sonuçları	Frekans	Yüzde
	Kazan-Kazan	7	58,3
	Kazan-Kaybet	4	33,3
	Kaybet-Kaybet	1	8,3
	Toplam	12	100,0

Tablo 4.22.'de görüldüğü gibi, 7.sınıf Özgün Yayınları'nda (Erkal & Erkal, 2020) üç farklı çatışma sonucuna da yer verilmiştir. Çatışma sonuçlarından %58,3'ünü (n:7) kazan-kazan, %33,3'ünü (n:4) kazan-kaybet, %8,3'ünü (n:1) kaybet-kaybet oluşturmaktadır. Çatışmalar en çok kazan-kazan , en az ise kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Tablo 4.23. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Kır vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Kır vd., 2019)	Çatışmanın Sonuçları	Frekans	Yüzde
	Kazan-Kazan	4	28,6
	Kazan-Kaybet	8	57,1
	Kaybet-Kaybet	2	14,3
	Toplam	14	100,0

Tablo 4.23.'de görüldüğü gibi, 7.sınıf MEB Yayınları'nda (Kır vd., 2019) üç farklı çatışma sonucuna da yer verilmiştir. Çatışma sonuçlarından %28,6'sı (n:4) kazan-kazan, %57,1'ini (n:8) kazan-kaybet, %14,3'ünü (n:2) kaybet-kaybet oluşturmaktadır. Çatışmalar en çok kazan-kaybet , en az ise kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Tablo 4.24. Türkçe 7. Sınıf MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.

MEB Yayınları (Akgül vd., 2019)	Çatışmanın Sonuçları	Frekans	Yüzde
	Kazan-Kazan	4	50,0
	Kazan-Kaybet	3	37,5
	Kaybet-Kaybet	1	12,5
	Toplam	8	100,0

Tablo 4.24.'te görüldüğü gibi, 7.sınıf MEB Yayınları'nda (Akgül vd., 2019) üç farklı çatışma sonucuna da yer verilmiştir. Çatışma sonuçlarından %50'sini (n:4) kazan-kazan, %37,5'ini (n:3) kazan-kaybet, %12,5'ini (n:1) kaybet-kaybet oluşturmaktadır. Çatışmalar en çok kazan-kazan, en az ise kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

Tablo 4.25. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinlerin Çatışma Sonuçlarına Göre Dağılımı.

7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları	Çatışmanın Sonuçları	Frekans	Yüzde
	Kazan-Kazan	15	44,1
	Kazan-Kaybet	15	44,1
	Kaybet-Kaybet	4	11,8
	Toplam	34	100,0

Tablo 4.25.'te görüldüğü gibi, 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan kurgusal metinlerde üç farklı çatışma sonucuna da yer verilmiştir. Çatışma sonuçlarından %44,1'ini (n:15) kazan-kazan, %44,1'ini (n:15) kazan-kaybet, %11,8'ini (n:4) kaybet-kaybet oluşturmaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki çatışmalar; en çok kazan-kazan ile kazan-kaybet, en az ise kaybet-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

4.8. MEB ve Özgün Yayınları'nda Yer Alan Kurgusal Metinlerdeki Karakterlerin Çatışma Süreçlerinin Karşılaştırılması

Tablo 4.26. 7.Sınıf MEB ve Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Süreçlerinin Karşılaştırılması.

	ÖZGÜN YAYIN	Yüzde	Frekans	MEB YAYINLARI	Yüzde	Frekans
Çatışma Sıklığı	12			22		
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan Temel Gereksinimler	83,3	10	Karşılanamayan Temel Gereksinimler	72,7	16
Çatışmaya Verilen Tepki	Sert (n:5) ve İlkeli Tepki (n:5)	83,4	10	Sert Tepki	59,1	13
Çatışma Türü	Tartışma	58,3	7	Çıkar Çatışması	50	11
Çatışma Çözme Stratejisi	Uyma	33,3	4	Kaçınma (n:6) ve Güç Kullanma (n:6)	54,6	12
Çatışma Sonuçları	Kazan-Kazan	58,3	7	Kazan-Kaybet	50	11

Tablo 4.26.'da görüldüğü gibi, Özgün ve MEB Yayınları arasındaki çatışma sürecinde yalnızca çatışma kaynağında (karşılanamayan temel gereksinimler) benzerlik söz konusudur. Çatışma sürecinde sıklıkla yer verilen çatışma sürecine ilişkin yayınlardaki farklılıklar şunlardır: Çatışmaya Özgün Yayınları'nda hem sert hem yumuşak tepki, MEB Yayınları'nda sert tepki verilmiştir. Çatışma türünde, Özgün Yayınları'nda tartışma, MEB Yayınları'nda çıkar çatışması kullanılmıştır. Özgün Yayınları'nda uyma,, MEB Yayınları'nda hem kaçınma hem de güç kullanma çatışma çözme stratejisi tespit edilmiştir. Çatışma, Özgün Yayınları'nda kazan-kazan, MEB Yayınları'nda kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır.

V. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçların tartışılması yapılmıştır.

7.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 30 çatışmanın içinde, çocukların çatışma sürecine dâhil olduğu 11 çatışmaya yer verilmiştir. Bu metinler: Sol Ayağım, Küçük Çocuk, Son Leylek, Ana İşsiz Kalınca, Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü, Gün Doğacak, Hayat O Gün Güzeldi, Kızgın Bir Lira, Yusufçuk, Munise, Evrene Açılan Gizli Anahtar. Bu metinlerdeki çatışmaların içeriğine baktığımızda günümüzdeki çocukluk gerçeği ile uyuştuğunu görebiliyoruz. Bu metinlerde ailelerin ve çevredeki yetişkinlerin çocuğa bakış açısı; çocukların sorunları, istekleri, beklentileri, yaşantıları yansıtılmıştır. Çocukların yetişkinlerle girdiği çatışmaların, genellikle yetişkinliklerin istediği şekilde sonuçlandığı gözlemlenmiştir. Ancak metinlerde çocukların yetişkinler tarafından dinlendiği, sorunların beraber çözüldüğü ve sonuca ulaşıldığı çatışmaların olması beklenir. Bu metinlerin içinde “Sol Ayağım” metninde tarafların istekleri olmamış, “ Küçük Çocuk” adlı metinde çocuğun isteği olmuş, “Evrene Açılan Gizli Anahtar” metninde ise çatışma çocuklar arasında olmuştur. Literatürde ilgili araştırmalar incelendiğinde benzer sonuçlar gözlemlenmiştir. Aslan'ın (2006) “Türk Çocuk Yazınında Çocuk-Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi” adlı çalışmasında da çocuk ve yetişkin arasındaki çatışmaların çoğu zaman yetişkinlerin isteği doğrultusunda sonlandırıldığı tespit edilmiştir.

Kurgusal metinlerdeki çatışmaların %76,5'i (n:26) “karşılanamayan temel gereksinimler”den kaynaklanmıştır. Literatürde ilgili araştırmalar incelendiğinde benzer sonuçlar gözlemlenmiştir. Demir'in (2009) “Çocuk Masallarında Kişilerarası Çatışma Çözme Süreci” ile Büyükişık'ın (2019) “Nur İçözü'nün Çocuk Kitaplarındaki Kişilerarası Çatışmalar ve Çatışma Çözme Süreçleri” adlı çalışmalarında da çatışmanın kaynağı olarak en sık “karşılanamayan temel gereksinimler”e yer verildiği tespit edilmiştir. Karşılanamayan temel gereksinimler

içinde ise en sık %42,3 (n:11) ile “özgürlük gereksinimi” kaynaklı çatışmalara yer verilmiştir.

Kurgusal metinlerde “farklı değerler” çatışma kaynağına yalnızca 1 metinde yer verildiği tespit edilmiştir. Metinlerin günlük yaşamı yansıtması gerektiği düşüncesinden hareket edecek olursak insanların değerleri ve ilkeleri ile ilgili çatışmalara da yer verilmesi gerektiği söylenebilir.

Kurgusal metinlerdeki çatışmalara en sık verilen tepki, %52,9 (n:18) ile “sert tepki”dir. Öğrencilerin gelişim seviyeleri de düşünüldüğünde çatışmalarda sert tepkiler yerine ilkeli tepkiler tercih edilmelidir. Çünkü çatışmalara verilen tehdit, saldırganlık, kızgınlık gibi sert tepkiler, çocuklarda olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bundan dolayı öğrencinin psikolojik ve sosyal gelişimi de dikkate alındığında çatışmalarda ilkeli tepkinin ön planda olması beklenir. Schump ve diğerlerine (2007:47) göre, ilkeli tepki gösteren kişiler, iş birliği yapmak için öncelikle iletişimin önemli olduğunu düşünür. Çatışmaya ilkeli tepki göstermek; karşı tarafı anlamak, karşı tarafın da kendisini anlamasını beklemektir. Bu kişiler, yaşanan soruna empati çerçevesinde yaklaşırlar.

Kurgusal metinlerde en fazla yer verilen çatışma türü %47,1 (n:16) ile “tartışma”dır. Metinlerde taraflar arasındaki fikir ayrılıkları çatışmalara neden olmuştur. Tartışma, günlük hayatımızda karşımıza sıkça çıkan çatışma türlerinden birisidir. Metinlerde ele alınan tartışmaların da günlük hayatımızda karşılığı vardır.

Kurgusal metinlerde en sık %26,5 (n:9) ile güç kullanma çatışma çözme stratejisine yer verilmiştir. Literatürde ilgili araştırmalar incelendiğinde benzer sonuçlar gözlemlenmiştir. Demir’in (2009) “Çocuk Masallarında Kişilerarası Çatışma Çözme Süreci” ile Büyükişık’ın (2019) “Nur İçözü’nün Çocuk Kitaplarındaki Kişilerarası Çatışmalar ve Çatışma Çözme Süreçleri” adlı çalışmalarında da en sık çatışma çözme stratejisi olarak “güç kullanma”ya yer verildiği tespit edilmiştir.

Çatışma çözme stratejilerinde öğrencilerin istenmedik davranış kazanmalarına yol açabilecek çatışma çözme stratejilerinin (kaçınma, uyma, güç kullanma) toplam oranı % 64,7 (n:22) iken istendik davranış kazandırmayı amaçlayan çatışma çözme stratejilerinin (uzlaşma, yüzleşme) toplam oranı %35,2

(n:12) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin gelişimi için iş birliği, iletişim ve ortak çıkarların ön planda olduğu çatışmalara yer verilmeli; şiddet, korku, kendi çıkarından vazgeçip karşı tarafın çıkarına uyma, çatışmadan kaçma gibi çatışmalara yer verilmemesi gerekir.

Türkçe ders kitabındaki kurgusal metinlerdeki çatışmalarda sert tepki ve güç kullanma stratejisine ağırlık verildiği belirlenmiştir. Sert tepki ve bunun sonucunda meydana gelen güç kullanma stratejisi, öğrencilerin yıkıcı çatışma çözme sürecine sahip olmasına yol açmaktadır. Öner ve Yakar’a (2010) göre, yıkıcı çatışmalar neticesinde taraflar birbirinin aleyhine olacak biçimde olumsuz davranışlar kazanır, birbirlerine öfke duyar, birbirlerinden nefret ederler. Karşılıklı olarak incitme ve nefret söz konusudur. Bu tür çatışmalarda, çatışmaların yapıcı olarak çözülme durumu ortadan kalkar. Çatışma sürecinde meydana gelen tehdit, saldırganlık, öfke, kızgınlık gibi yıkıcı çatışmalardan ziyade empatiye, iş birliğine, karşılıklı iletişime dayalı yapıcı çatışmalara yer verilmesi gerekir. Burton (1990) ve Wall (1990) yapıcı çatışma çözme şöyle ifade etmektedir: İki tarafın da çıkarlarının korunduğu, isteklerinin yerine getirildiği, ilişkilerin kuvvetlendiği ve çatışma sürecindekilerin kazanç elde ettiği bir anlaşmaya ulaşılmasıdır. Türkçe öğretim programındaki metinlerde bulunması gereken özelliklerden biri de “Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.” ifadesidir (MEB, 2018:19). Bu açıklamalardan hareketle metinlerde çocuklar için uygun olmayan çatışmalara yer verilmemesi gerektiği sonucunu çıkarabiliriz.

Kurgusal metinlerde yer verilen karakterler çocukların gelişimi açısından son derece önemlidir. 7.sınıf Türkçe kitabında genel anlamda günlük hayatta karşılığı olan karakterlere yer verilmiştir. 7. sınıf seviyesindeki öğrencilerin gelişim düzeyi de düşünüldüğünde çocuklar kendilerine örnek olabilecek karakterleri önemsemektedir. Çocuklar bu karakterlerle özdeşim kurduğu için metinlerdeki karakterlerin istedik davranış kazandıracak özellikte olması gerekir. Karataş’a (2014:68) göre kurmaca dünya içinde yer edinebilmenin anahtarı karakterlerle “özdeşim” kurmaktır. Özdeşim çevremizdeki insanlarla ya da kurgusal metinlerin kahramanını örnek alma durumunda önemlidir. Yavuzer’e (2001:188) göre, kitap

karakterlerinin ahlaki ve sosyal anlamda sağlıksız olması, çocuğun kötü bir örnekle karşı karşıya kalmasına sebep olur. Karataş'a (2014:77-78) göre, karakterler oluştururken çocuk temele alınmalı, çocuğun dünyasından hareketle gerçekçi, idealize edilmemiş, aşırılığa kaçınılmamış ancak çocuğa evrensel, milli ve ahlaki özellikler sunulmasında örnek olacak karakterlerin verilmesine dikkat edilmelidir. Şimşek (2011:100) ise çocukların karakterlerle özdeşim kurabilmesi için karakterlerin evrensel ve ahlaki değere sahip, iyiliğin ve doğruluğun savunucusu, barışın destekleyici, çevresini ve kültürel değere koruyan, adil ve çalışkanlık gibi olumlu özelliklere sahip olması gerektiğini ifade etmiştir.

Kurgusal metinlerdeki çatışmalar %44,1 (n:15) kazan-kazan, %44,1 (n:15) kazan-kaybet şeklinde sonuçlanmıştır. Yani çatışma sonuçlarında eşitlik söz konusudur. %11,8 (n:4) ile en düşük kaybet-kaybet çatışma sonucuna yer verilmiştir. Metinlerdeki çatışma çözme stratejilerine eş güdümlü olarak çatışma sonuçları meydana gelmektedir. Kurgusal metinlerde taraflardan birinin çıkarını ön plana çıkarıp diğerini göz ardı etmesi (kazan-kaybet) ya da taraflar arasında meydana gelen tehdit, saldırganlık vb. durumlar neticesinde iki tarafın da amacına ulaşamaması (kaybet-kaybet) ile sonuçlanan çatışmalar, öğrencilerin gelişimini olumsuz etkilemektedir. Öğrencilerin çatışma çözme süreçlerinden istendik davranışlar kazanması için çatışmalarda iş birliği ve iletişimi ön plana çıkararak ortak çıkarda birleşmesi ve bu şekilde çatışmayı sonuçlandırması beklenir. Bu istendik davranışlar, kazan-kazan şeklinde sonuçlanmaktadır. Grand ve Koch (1996), çocukların çatışma çözme becerilerini kazanmasının, onların iş birlikçi ve kabullenici olmasını sağladığını ifade etmiştir. Çatışma çözmede iş birliğine yönelik yöntemleri öğrenen çocuklar, psikolojik olarak daha sağlıklı olup stres ve sıkıntılı durumlarda daha kolay baş edebilmektedir.

Özgün ve MEB Yayınları'nda çatışma sürecine yönelik benzerlik ve farklılıklar söz konusudur. Çatışma kaynağında (karşılanamayan temel gereksinimler) iki yayında da benzerlik; çatışmaya verilen tepki, çatışma türü, çatışma çözme stratejisi, çatışma sonuçlarında farklılıklar söz konusudur. İkisindeki ortak bir durum ise öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olmayan farklı çatışma çözme stratejilerine yer vermeleridir.

5.2. Öneriler

Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle uygulamaya, uygulayıcıya ve bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalara yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Metinlerdeki çatışmalar öğrencilerin seviyesi uygun olarak verilmelidir.
2. Çatışmalar öğrencilerin psikolojik, sosyal ve zihinsel gelişimine katkıda bulunacak şekilde verilmelidir.
3. Çatışmalar, öğrencileri gerçek hayata hazırlayacak nitelikte olmalıdır.
4. Öğrenciler, kurgusal metinlerdeki karakterlerle özdeşim kurabilmektedir. Bundan dolayı Türkçe ders kitabında yer verilecek metinlerin karakterleri çatışma çözme süreci bağlamında analiz edilmelidir.
5. Çatışmalardan sürekli kaçan, güce boyun eğen, kendi çıkarından vazgeçen karakterlerden ziyade karşılaştığı çatışmaları iş birliği ve iletişim temelinde çözen karakterlere yer verilmelidir.
6. Hem çocuğun ailesi hem de öğretmenler, öğrencilerin gelişiminde önemli bir yere sahip olan çatışma çözme süreçlerine ilişkin bilgi sahibi olmalıdır. Bunun için ise gerekli hizmet içi eğitim çalışmalara ve seminerlere yer verilmelidir.
7. Türkçe 7. sınıf ders kitaplarından, çatışma çözme stratejisi ve sonucu bağlamında öğrencileri psikososyal yönden olumsuz etkileyecek olan şu metinler çıkarılmalıdır: Sol Ayağım, Meşe ile Saz, Küçük Çocuk, Karagöz ile Hacıvat, Ampulün İlk Yanışı, Ana İşsiz Kalınca, Karadut, Hayat O Gün Çok Güzeldi, Kızgın Bir Lira, “A” Harfi, Mesele Kuyumcu Bulmakta, Yusufçuk, Yoğurt Gölü, Broşür, Munise, Eşek ve Köpek, Sol Ayağım (“A” Harfi), Akşehir’de Bir Fil.

5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler:

1. Öğrencilerin okudukları kitaplar takip edilmelidir. Öğrencilere tavsiye edilecek kitapların içeriklerindeki çatışmalara ve çatışma çözme stratejilerine dikkat edilmeli, öğrencilere nitelikli kitaplar önerilmelidir.
2. Öğrencilerin çatışma çözme becerisine sahip olması için örnek kitap okumaları gerçekleştirilebilir. Metinler öğrencilerle beraber analiz edilebilir. Bu şekilde,

öğrencilerin çatışmalara nasıl tepki verdiği, ortaya çıkan problemi nasıl çözdüğü belirlenerek gerekli dönütler verilebilir.

3. Gerçek hayatta çatışmalara sert tepki veren, çatışmaları güç kullanarak çözen öğrencilere karşı farkındalık yaratmak amacıyla istendik davranışlar içeren metinler verilebilir.
4. Metinlerdeki çatışmalara, grup içinde canlandırma ve rol oynama teknikleri ile yer verilerek sürece tüm öğrencilerin katılımı ve öğrencilerin süreçte eleştirel tutum sergilemesi sağlanabilir.

5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

1. Türkçe ders kitaplarının uygulayıcısı olan Türkçe öğretmenlerinin metinlerde ele alınan çatışma çözme sürecine ilişkin görüşlerine başvurulabilir.
2. Farklı eğitim kademelerindeki ders kitaplarının çatışma çözme süreçleri incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbalık, F. G. (2001). “Çatışma Çözme Ölçeğinin (Üniversite Öğrencileri Formu) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 7–13.
- Akgül, A., Demirer, N., Gürcan, E., Karadaş, D., Karahan, İ., & Uysal, A. (2019). *7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle Dil Bilgisi Öğretimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akyol, H. (2013). *Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Arı, G. (2011). “Türkçe (6, 7, 8. Sınıf) Ders Kitaplarındaki Okuma Ve Dinleme/İzleme Metinleri İle Yazma Görevleri Arasındaki Tür Uyumu”, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 489-511.
- Aslan, C. (2006). “Türk Çocuk Yazınında Çocuk-Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 193-216.
- Aycan, Ş., Kaynar, Ü. H., Türkoğuz, S. ve Arı, E. (2002). “İlköğretimde Kullanılan Fen Bilgisi Ders Kitaplarının Bazı Kriterlere Göre İncelenmesi”, *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, (Eylül 2002), Ankara.
- Balcı, A. (2013). *Okuma ve Anlama Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Barış, G. (2011). *Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Baş, B. ve Cesur, E. (2015). “Mavisel Yener’in Çocuklara Yönelik Öykülerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma”, *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 3(3), 64- 76.
- Bilgin, A. (2008). *Okullarda Şiddeti Önlemede Bir Yöntem Çatışma Çözme*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Binbaşoğlu, C. (1994). “Ders Kitapları Üzerine”, *Çağdaş Eğitim*, 19(195), 33.

- Bohlin, K. E.(2005). *Teaching Character Education Thorough Literaure*, USA: Routledge.
- Burton, J. (1990). *Conflict: Resolution and provention*, New York: St. Martin's Press.
- Çeçen, M.A., Çiftçi, Ö. (2007), “İlköğretim 6.Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi”, *Milli Eğitim*, 173, 39-49.
- Coleman, P.T., Yoshida, B.F. (2004). “Conflict Resolution Acroos The Lifespan The Work Of The ICCCR”, *Theory Into Practice, College of Education, The Ohio A State University*, Vol:43, Nu:1, 31-38.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative*. NJ: Prentice Hall Upper Saddle River.
- Demir, Y.O. (2009). *Çocuk Masallarında Kişilerarası Çatışma Çözme Süreci* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2006), *Alanı Ders Kitabı İncelemesi*(2. Basım), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deutsch, M. (1994). “Constructive Conflict Resolution: Principles, Training, and Research”, *Journal of Social Issues*, 50(1), 13-32.
- Ercantürk, O. K. (2015). “Türkçe Ders Kitaplarındaki Yazılı Metinler ile Metin Görsellerinin Uyumu”, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 427-454.
- Erkal, H., & Erkal, M. (2020). *7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Özgün Yayınları.
- Erkul, R. (2004). *Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eren, E. (2004). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Esen, Y. (2003). “Okul Bilgisi ve Ders Kitapları”, (Ed. Melike Türkan Bağlı, Yasemin Esen), *Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları İçin* (5-19), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Fisher, R. (2000). “Resolving Interpersonal Conflict, International Peace and Conflict Resolution”, *School of International Service, The American University*.
- Glasser, W. (1996). *The Quality School*. New York: Hearper & Row Publication.
- Glasser, W. (1998). *Choice Theory a New Psychology of Personal Freedom*. New York: Harper Collins.
- Gibbs, L. J. ve Earley, E. J. (1994). “Using Children’s Literature to Develop Core Values”, *Phi Delta Kappa Educational Foundation*, Bloomington.
- Girard, K. & Koch, S. J. (1996). *Conflict Resolution in The Schools. A Manual For Educators*, San Francisco: Jossey_Bass Publishers.
- Güteryüz H. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Günay, D. (2001). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güneş, F. (2013). “Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 603-637.
- Jones, R.N. (2001). *Theory and Practice of Counselling an Therapy*. New York: Continuum.
- Johnson, D. W. ve Johnson, F. P. (1991). *Joining Together*, Boston: Allyn and Bacon.
- Johnson, D.W. ve Johnson, F. P. (1995). *Teaching Students to Be Peacemakers*. Edina MN: Interaction Book Co.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., Dudley, B., Magnuson, D. (1995). “Training Elementary, School Students to Manage Conflict”, *Journal of Social Psychology*, 135 (6), 673-686.
- Işık, M. (2017). *Karakter Eğitimi Açısından Mevlana İdris Zengin’in Hikaye ve Masallarında Eğitsel İletiler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- İşeri, K. (1998). “Okuma Ediminin Eğitsel İşlevi”, *TÖMER Dil Dergisi*, 70, 5-18.
- İşeri, K. (2011). “Türkçe Ders Kitaplarında Resimler”, (Ed. Hakan Ülper), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*, Ankara: Pegem Akademi.

İşeri, K. (2003). “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler İçin Çizilen Resimlerin İncelenmesi”, *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*, (58-74), Ankara: Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Yayını.

Karaalioğlu, S. K. (1978). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevleri.

Karaalioğlu, S. K. (1987). *Ortaokullar İçin Yazmak ve Konuşmak Sanatı, Kompozisyon*, İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Karabacak, N. ve Turan, İ. (2007). “İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Göre Bir Değerlendirilmesi” *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(16), 209-233.

Karagül, S. ve İnce Samur, A.Ö. (2017). “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerdeki Kişilerin Karakter Özelliklerinin İncelenmesi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 336-351.

Karataş, E. (2014). “Çocuk Edebiyatında ‘Karakter’ Kavramı”, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 33, 60-79.

Karatay, H. (2007). “Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.

Karatay, H. (2007). “Değer Aktarımı Açısından Yerli ve Yabancı Çocuk Edebiyatı Ürünleri”, 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları, (Eylül 2007), Ankara.

Karatay, H., Destebaşı, F. ve Demirbaş, M. (2015). “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 123-140.

Karataş, E. (2014) “Çocuk Edebiyatında “Karakter” Kavramı”, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79.

Kardaş C. ve Alp D. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Medya*, Ankara: Eğiten Kitap.

Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2011). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Kavcar, C. ve Oğuzkan, A.F. (1999). *Örnek Edebi Metinlerle Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, A. İ. ve Erkmen, Z. (2017). “Aytül Akal’ın Eserlerinde Aile İçi Çatışma Üzerine Bir İnceleme”, *Kesit Akademi Dergisi*, 3(10), 621-633.
- Keklik, S. (2009). “1–8. Sınıf Türkçe Dersi Ders Kitaplarının Metin Türleri ve Özellikleri Açısından İncelenmesi”, *I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Onsekiz Mart Üniversitesi, (Mayıs 2009), Çanakkale.
- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Ders Kitaplarında Yeni Bir Paradigma: Çok kültürlü Eğitim”, *Turkish Studies*, 9 (2), 933-960.
- Kılıç, D. (2005). “Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri”, (Ed. Özcan Demirel), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Kır, T., Demirer, N., & Gürcan, E. (2019). *7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Koç, H., Teke, A., Arslan, C. (2017). “Kişilerarası İlişkilerde Çatışma Çözme”, *Eğitim Araştırmaları*, 178-187.
- Kolaç, E. (2003). “İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 105-137.
- Kolaç, E. (2009). “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6/1, 594-626.
- Küçükahmet, L. (Ed.) (2011). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2013). “Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 57-76.
- Macit, M. ve Soldan, U. (2008). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Ankara: Grafiker Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (2012). Resmi Gazete, 28409, 12.09.2012.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıf)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*, Ankara: Nobel.

Öğülmüş, S. (2002). “Ailede Çatışma Çözme Eğitimi, 2001 Yılı Aile Raporu (Yayına Hazırlayan: İrfan Çayboylu)”, *Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları*, Genel Yayın No: 120, 193-207.

Öner, U. (2000). “Çatışma Çözme ve Arabuluculuk Eğitimi”, (Ed. Yıldız Kuzgun), *İlköğretimde Rehberlik*, Ankara: Nobel Yayınları.

Öner, U. Ve Taştan, N. (2010). “Çatışma Çözme ve Arabuluculuk”, (Ed. Uğur Öner), *Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu*, Ankara: Nobel Yayınları.

Özbay, M. (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.

Özbay, M. (2011). *Anlama Teknikleri:1 Okuma Eğitimi*, Ankara: Öncü Kitap Yayınevi.

Özdemir E. (1983). *Okuma Sanatı*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Pilav, S , Erdoğan, Ş. (2016). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 45 (210), 351-371.

Schrumpf, F., Crawford, D. K., and Bodine, R. J. (2007). *Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk, (Çeviren Gül Akbalık, Dilek Karaduman)*, Ankara: İmge Yayınları.

Seki, T., & Dilmaç, B. (2015). “Predictor Relationships Between the Values the Adolescents Have And Their Levels of Subjective Well-Being And Social Appearance Anxiety: A Model Proposal”, *Eğitim ve Bilim*, 40(179).

Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*, İzmir: Tudem.

- Sever, S. (2015). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem Yayınları.
- Solak, Ö. (2012). “Aytül Akal’ın ‘Babam Duymasın’ Adlı Öyküsündeki Çatışma Yapısının Çocuğa Göreliliği” V. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu*, (Mayıs 2012), Eskişehir.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahbaz, N. K. ve Çekici, Y. E. (2012). “İlköğretim Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Parçalarında Çocuk İmgeleri”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (2), 979-995.
- Şahin, H . (2004). “Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri”. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 0 (9), 365-375.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şükrü E. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Taştan, N. (2004). *Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programlarının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taştan, N. (2006). *Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu*. (Ed. Uğur Öner), *Uygulamalı Grup Rehberliği Programları Dizisi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türnüklü, A. (2006). *Sınıf ve Okul Disiplinine Çağdaş Bir Yaklaşım: Onarıcı Disiplin*, Ankara: Ekinoks Yayıncılık.

- Toprak, T. (1993). *İlkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi*(Adana İlinde Bir Araştırma) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türnüklü, A. (2006). *Sınıf ve Okul Disiplinine Çağdaş Bir Yaklaşım: Onarıcı Disiplin*, Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). “Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi”, *Türk Bilimi ve Araştırmaları*, 15(20), 721-733.
- Üstün, D. (2004). *İletişim Çatışmaları ve Empati*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Yalınkılıç, K. (2011). “Bir Öğretim Aracı Olarak Ders Kitabı”, (Ed. Hakan Ülper), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Yardımcı, M. (2010). *Yazılı Anlatım İlkeleri*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Yavuzer, H. (2001). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A, Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Yerinin İncelenmesi*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yıldız, A. (2012). “Letter As A Writing To Learn Activity And The Addressee”, *Mevlana International Journal Of Education*, 2(2), 1-10.
- Yılmaz, O. ve Yakar, Y.M. (2015). “Beyazbulut Dergisi’nde Yer Alan Kurgusal Metinlerdeki Karakterlerin Çatışmaları Çözme Biçimleri”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II, 57-66.
- Zivtci, F. (2006). “Çocuk Kitaplarında Kahramanın Yeri ve Önemi”, Sever, S. (Ed.), *II.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm*

Önerileri)(s. 245 – 247), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.

Wall, J. (1990). *Diagnostic Model of Interpersonal Conflict*, New York: Practices in Management Sett Press.

EKLER

Kurgusal metinlerdeki çatışma çözme süreçlerini analiz etmek amacıyla geliştirilen ve çalışmada kullanılan Tablo 3.1. ile ilgili bazı incelemeler aşağıda verilmiştir:

EK-1

Çatışma Numarası	1				
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Yayını	Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) (x)		MEB Yayınları (Kır vd., 2019) ()		MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) ()
Tema Adı	Erdemler				
Metin Adı	Ninemim Kitabı				
Sayfa Numarası	20-22				
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan Temel Gereksinimler ()		Sınırlı Kaynaklar ()		Farklı Değerler (x)
Karşılanamayan Temel Gereksinim	Temel Yaşam ()	Ait Olma ()	Güç ()	Özgürlük ()	Eğlenme ()
Çatışmaya Verilen Tepkiler	Sert Tepki ()		Yumuşak Tepki ()		İlkeli Tepki (x)
Çatışma Türleri	Tartışma (x)	Kavramsal Çatışma ()	Çıkar Çatışması ()	Gelişimsel Çatışma ()	
Çatışma Çözme Stratejileri	Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma), ()	Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma) (x)	Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme) ()	Tilki (Uzlaşma) ()	Baykuş (Yüzleşme) ()
Çatışmanın Sonuçları	Kazan-Kazan (x)		Kazan-Kaybet ()		Kaybet Kaybet ()

Ek-2

Çatışma Numarası	2				
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Yayını	Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) (x)	MEB Yayınları (Kır vd., 2019) ()		MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) ()	
Tema Adı	Erdemler				
Metin Adı	Akıllı Kız (1.Çatışma)				
Sayfa Numarası	34				
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan Temel Gereksinimler (x)		Sınırlı Kaynaklar ()	Farklı Değerler ()	
Karşılanamayan Temel Gereksinim	Temel Yaşam ()	Ait Olma (x)	Güç ()	Özgürlük ()	Eğlenme ()
Çatışmaya Verilen Tepkiler	Sert Tepki (x)		Yumuşak Tepki ()	İlkeli Tepki ()	
Çatışma Türleri	Tartışma (x)	Kavramsal Çatışma ()	Çıkar Çatışması ()	Gelişimsel Çatışma ()	
Çatışma Çözme Stratejileri	Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma) ()	Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma) ()	Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme) ()	Tilki (Uzlaşma) ()	Baykuş (Yüzleşme) (x)
Çatışmanın Sonuçları	Kazan-Kazan (x)		Kazan-Kaybet ()	Kaybet Kaybet ()	

Ek-3

Çatışma Numarası	44				
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Yayını	Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) ()	MEB Yayınları (Kır vd., 2019) (X)	MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) ()		
Tema Adı	Duygular.				
Metin Adı	Anne İssiz Kalınca				
Sayfa Numarası	20-23				
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan Temel Gereksinimler ()	Sınırlı Kaynaklar (✓)	Farklı Değerler ()		
Karşılanamayan Temel Gereksinim	Temel Yaşam ()	Ait Olma ()	Güç ()	Özgürlük ()	Eğlenme ()
Çatışmaya Verilen Tepkiler	Sert Tepki (✓)	Yumuşak Tepki ()	İlkeli Tepki ()		
Çatışma Türleri	Tartışma ()	Kavramsal Çatışma ()	Çıkar Çatışması (✓)	Gelişimsel Çatışma ()	
Çatışma Çözme Stratejileri	Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma) ()	Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma) ()	Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme) (✓)	Tilki (Uzlaşma) ()	Baykuş (Yüzleşme) ()
Çatışmanın Sonuçları	Kazan-Kazan ()	Kazan-Kaybet (✓)	Kaybet Kaybet ()		

EK-4

Çatışma Numarası	15				
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Yayını	Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) ()	MEB Yayınları (Kır vd., 2019) (x)	MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) ()		
Tema Adı	Okuma Kültürü				
Metin Adı	Hayat O Gün Çok Güzeldi.				
Sayfa Numarası	98-99				
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan, Temel Gereksinimler (x)	Sınırlı Kaynaklar ()	Farklı Değerler ()		
Karşılanamayan Temel Gereksinim	Temel Yaşam ()	Ait Olma ()	Güç ()	Özgürlük ()	Eğlenme (x)
Çatışmaya Verilen Tepkiler	Sert Tepki (x)	Yumuşak Tepki ()	İlkeli Tepki ()		
Çatışma Türleri	Tartışma ()	Kavramsal Çatışma ()	Çıkar Çatışması ()	Gelişimsel Çatışma (x)	
Çatışma Çözme Stratejileri	Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma) ()	Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma) ()	Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme) (x)	Tilki (Uzlaşma) ()	Baykuş (Yüzleşme) ()
Çatışmanın Sonuçları	Kazan-Kazan ()	Kazan-Kaybet (x)	Kaybet Kaybet ()		

EK-5

Çatışma Numarası	24				
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Yayını	Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) ()	MEB Yayınları (Kır vd., 2019) ()	MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) (x)		
Tema Adı	Erdemler				
Metin Adı	Dostluk				
Sayfa Numarası	23-25				
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan Temel Gereksinimler (x)	Sınırlı Kaynaklar ()	Farklı Değerler ()		
Karşılanamayan Temel Gereksinim	Temel Yaşam ()	Ait Olma (x)	Güç ()	Özgürlük ()	Eğlenme ()
Çatışmaya Verilen Tepkiler	Sert Tepki (x)	Yumuşak Tepki ()	İlkeli Tepki ()		
Çatışma Türleri	Tartışma ()	Kavramsal Çatışma ()	Çıkar Çatışması (x)	Gelişimsel Çatışma ()	
Çatışma Çözme Stratejileri	Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma) ()	Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma) ()	Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme) ()	Tilki (Uzlaşma) ()	Baykuş (Yüzleşme) (x)
Çatışmanın Sonuçları	Kazan-Kazan (x)	Kazan-Kaybet ()	Kaybet Kaybet ()		

EK-6

Çatışma Numarası	29				
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Yayını	Özgün Yayınları (Erkal & Erkal, 2020) ()	MEB Yayınları (Kır vd., 2019) ()		MEB Yayınları (Akgül vd., 2019) (X)	
Tema Adı	Bilim ve Teknoloji				
Metin Adı	Dünyeye Açılan Gizli Anahtar				
Sayfa Numarası					
Çatışmanın Kaynağı	Karşılanamayan Temel Gereksinimler (X)	Sınırlı Kaynaklar ()		Farklı Değerler ()	
Karşılanamayan Temel Gereksinim	Temel Yaşam (X)	Ait Olma ()	Güç ()	Özgürlük ()	Eğlenme ()
Çatışmaya Verilen Tepkiler	Sert Tepki (X)		Yumuşak Tepki ()		İlkeli Tepki ()
Çatışma Türleri	Tartışma ()	Kavramsal Çatışma (X)	Çıkar Çatışması ()	Gelişimsel Çatışma ()	
Çatışma Çözme Stratejileri	Kaplumbağa (Geri Çekilme, Kaçınma) ()	Oyuncak Ayı (Uyma, Yatıştırma) ()	Köpek Balığı (Güç Kullanma, Rekabete Girme) ()	Tilki (Uzlaşma) (X)	Baykuş (Yüzleşme) ()
Çatışmanın Sonuçları	Kazan-Kazan (X)		Kazan-Kaybet ()		Kaybet Kaybet ()